

Conjuntura econòmica de les Illes Balears

juliol 2009

**Govern
de les Illes Balears**

Conjuntura econòmica de les Illes Balears

juliol 2009

Direcció: Andreu Sansó Rosselló

Director General d'Economia

Coordinació: Miquel Quetglas Oliver

Realització:

Margalida Albertí Garau
Amelia Cabellos Barreiro
Beatriz Esteban Comamala
Virtudes Fernández Ávila
Margarita Ibáñez Ripoll
Mª Angeles Morales Oliva
Álvaro Sánchez Pérez
Patricia Tous Prieto
Mercedes Villalonga Ruiz
Elisabet Villar Yeates

Monogràfic:

Rafel Crespí Cladera
Rebeca del Carmen Méndez Durón

Direcció General d'Economia
Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació
GOVERN DE LES ILLES BALEARS
C/ Palau Reial, 17
07001 - Palma
Illes Balears (Spain)
Tel.: +34.971.177.928
Fax.: +34.971.177.959
E-mail: informa@dgeconomia.caib.es

DL PM 1.214-2002

Subscripció:

Per subscriure-vos de franc al nostre servei d'informació, vos convidam a enviar un missatge per correus electrònic a l'adreça:

informa@dgeconomia.caib.es

Vos notificarem la publicació del nostre butlletí de conjuntura econòmica en versió digital tan aviat com estigui disponible, com també d'altres notícies d'interès.

índex

Resum executiu	3
I. Entorn	5
1. Internacional	5
2. Unió Europea	9
3. Espanya	11
II. Illes Balears	13
1. Agropesquer	15
2. Indústria i energia	19
3. Construcció	23
4. Serveis	25
4.1. Comerç	26
4.2. Turisme. Hosteleria	26
4.3. Turisme. Transport i comunicacions	32
4.4. Intermediació financiera	36
4.5. Serveis empresarials i activitats empresarials	38
4.6. Altres serveis	39
5. Mercat Laboral	41
5.1. Ocupació	41
5.2. Costos laborals	43
6. Preus	45
7. Demanda	47
7.1. Consum	47
7.2. Turisme. Consum no residents	48
7.3. Inversió	49
III. Medi ambient	51
IV. Monografia	58
La importància de l'empresa familiar a les Illes Balears. <i>Rafel Crespi i Rebeca Méndez</i>	
Índex de taules i gràfics	63
Notes i abreviatures. Agraïments	64

Resum executiu

Taula 1. Perspectives de l'economia Balear

Taxes de variació del PIB. Volum encadenat (en %)

	Anual			Trimestral				
	2006	2007	2008	2008 (e)				2009 (a)
		(e)	(e)	I	II	III	IV	I
Zona €	2,9	2,7	0,7	2,1	1,5	0,7	-1,2	-4,8
Espanya	3,9	3,7	1,2	2,7	1,8	0,9	-0,7	-3,0
Balears	2,8	3,0	1,2	2,1	1,5	1,0	0,2	-1,5
Mallorca	3,1	3,2	1,3	2,2	1,6	1,1	0,3	-1,4
Menorca	1,5	1,4	0,3	1,0	0,4	0,2	-0,1	-1,9
Pitiüses	2,1	2,7	1,4	2,5	1,8	1,2	0,4	-1,3

Font: Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació INE Comissió Europea

a: avanç e: estimació

L'economia mundial, al primer trimestre de 2009, es contreu notablement. La producció i el comerç mundial es redueixen els primer mesos, la qual cosa provoca també la reducció de les pressions inflacionistes, que arriben a taxes negatives o gairebé a zero en la majoria dels països, tant en les matèries primeres com en els béns de consum.

Les previsions de creixement no són positives per al conjunt de l'any 2009, amb una contracció mundial estimada del -1,3%. Tot i això, es preveu una lleugera milloria l'any 2010. Amb aquesta situació de deteriorament de l'economia mundial, els diversos governs apliquen paquets d'estímul per als sectors afectats més profundament de les economies, com ara el financer i el de l'automòbil. Els bancs centrals baixen els tipus bàsics de referència amb la finalitat de reactivar el mercat creditici i solucionar els greus problemes de liquiditat de les empreses. El reajustament per via laboral és especialment intens en aquesta crisi i als Estats Units s'arriba al mes de maig al 9,4% de taxa d'atur. La desacceleració del consum i de la inversió, la contracció del comerç i de la producció industrial, la baixada dels preus industrials i de consum evidencien la difícil situació econòmica del primer semestre de l'any 2009.

El primer trimestre de 2009 l'economia espanyola registra un minvament del PIB del 3,0% interanual, i s'intensifica respecte del darrer trimestre de 2008. La taxa d'atur arriba el mes de maig al 18,1% i presenta una tendència de destrucció de l'ocupació, si bé, en part a causa de factors estacionals, les dades d'atur mostren una certa millora. Les noves previsions del Ministeri d'Economia per al període de 2009-2010 estimen una baixada de les exportacions d'un -16,2% i de les importacions, d'un -20,5%, i evidencien la contracció generalitzada del sector exterior a causa d'un deteriorament de les economies dels nostres principals compradors.

Les Illes Balears estan a punt d'entrar en recessió tècnica en el primer trimestre de 2009, en què presenten una taxa de creixement negativa d'un -1,5%. En tots els sec-

tors econòmics es redueix el valor afegit brut respecte del primer trimestre de l'any passat. Menorca és l'illa on el ritme d'activitat mostra més atonia i es contreu gairebé dos punts percentuals en els tres primers mesos de l'any. Mallorca i les Pitiüses també redueixen considerablement el creixement i la seva producció se situa en el primer trimestre més d'un punt per davall de la de 2008.

La situació de crisi econòmica agreuja la situació del sector agrari i del ramader. El mercat central de Mallorca presenta resultats negatius per a les vendes de fruites, hortalisses i patates. En canvi, les dades són positives per al mercat exterior, en què productes com la patata balear, la sobrassada de Mallorca amb indicació geogràfica protegida i els vins de qualitat tenen una gran acollida. D'altra banda, l'agricultura ecològica i la integrada estan en expansió a les Illes Balears.

El sector secundari presenta, en el primer trimestre de 2009, un avanç de creixement del -2,3%. Pel que fa a l'energia, la facturació elèctrica total a les Illes Balears decreix un -0,1% al maig. Quant a la indústria, l'índex de producció industrial d'abril presenta una variació del -27,7%, un reflex de la desacceleració en el ritme d'activitat. Finalment, les exportacions fins a març de 2009 presenten un increment del 17,3% respecte del mateix període de 2008.

En els primers mesos de 2009, la construcció agreuja la situació de recessió amb què acabà el 2008. El nombre d'habitatges pendents de vendre i les dificultats d'aconseguir un crèdit hipotecari creen expectatives de davallada de preus, que contreuen encara més la demanda. Només la licitació pública contraresta la caiguda en l'activitat del sector.

A causa de la mateixa estructura econòmica de les Illes Balears, l'evolució dels serveis està molt vinculada a la del turisme. L'inici de la campanya d'estiu presenta davallades en el nombre de pernoctacions i en el de passatgers, fet que afecta negativament l'activitat comercial i la d'altres serveis complementaris del turisme.

L'activitat vinculada al comerç manté fins a l'abril les variacions dels períodes precedents, la qual cosa suposa catorze mesos seguits de retraïment. Tot i això, els darrers dos mesos s'aprecia un cert alentiment de la caiguda.

A l'hoteleria, el nombre de pernoctacions en establiments turístics arriba a una xifra inferior a la que es va registrar l'any anterior. Cal destacar que, en el mes d'abril, les Illes Balears són la comunitat autònoma amb el grau d'ocupació més elevat per places. Aquest resultat és gràcies al nombre de turistes estrangers que viatgen a les Illes Balears, ja que el turisme nacional ha caigut considerablement. L'arxipèlag pitiús mostra els resultats més negatius i, pel que fa als hotels, es redueix el nombre de pernoctacions i de viatgers. A l'abril, els preus i els ingressos hotelers minven considerablement a les Illes Balears. La resta de destinacions competidores emergents presenta un comportament paral·lel al de les Illes Balears fins a l'abril, en totes davalla el nombre de turistes.

Al març de 2009, el nombre d'afiliats vinculats al transport i a l'emmagatzematge mostra una evolució positiva per al conjunt de l'arxipèlag. Als aeroports de les Illes Balears arriben fins al mes d'abril 2,6 milions de passatgers menys que en els mateixos mesos de l'any anterior. Segons l'aeroport d'arribada, a les tres illes descendeix el nombre de passatgers. Respecte del transport marítim, el primer quadrimestre de l'any arriben a les Illes Balears 624.000 passatgers, la qual cosa representa un descens del 37,2% respecte de l'any anterior. L'evolució dels passatgers que arriben en creuers turístics no és tan negativa com la dels de línia regular. Pel que fa al transport de mercaderies, els ports registren fins a l'abril un trànsit que arriba al milió de tones, tot i que la tendència és negativa. Aquest fet és conseqüència de la disminució del volum de comerç de les illes amb la península.

El sistema financer estabilitza la situació en el primer trimestre de 2009, gràcies a les diverses mesures empreses per governs i autoritats monetàries. Les entitats financeres espanyoles mostren la seva resistència un trimestre més, amb l'excepció de Caja Castilla La Mancha, que va ser intervinguda en el mes de març. La caiguda de l'activitat econòmica, juntament amb la morositat creixent podria crear dificultats en el si del sistema financer espanyol. Els diversos indicadors presenten una evolució negativa, si bé es comença a atenuar el ritme de caiguda.

El mercat laboral presenta un agreujament significatiu als primers mesos de 2009. S'intensifica la caiguda del nombre d'afiliats i augmenta l'atur registrat en termes interanuals, si bé el començament de la temporada turística suposa millores intermensuals en tots els indicadors d'ocupació. La construcció continua patint el reajustament laboral més important i el sector de serveis absorbeix en part el nombre d'aturats produïts en els altres sectors.

La variació de l'IPC per a les Illes Balears és negativa per segon mes consecutiu. Aquest fet s'explica per la tendència a la baixa del preu del petroli i per la caiguda del consum. Destaca la disminució en el grup del transport, mentre que les begudes alcohòliques i el tabac experimenten les pujades més importants. La inflació subjacent a les Illes Balears és de l'1%, un valor superior al d'Espanya. Finalment, l'índex harmonitzat de preus de consum (IHPC) per a Espanya en el mes de maig és del -0,9% i l'índex de preus de consum de la Unió Monetària és del 0,0%.

El consum privat continua mostrant un retrocés significatiu, en contraposició a l'augment del consum públic. Malgrat la certa millora de la renda disponible de les llars, els indicadors de consum (matriculacions, consum de carburants, vendes al detall, etc.) mostren una tendència negativa.

La inversió accentua la contracció en el primer trimestre de 2009, entre altres factors, a causa de la caiguda dels beneficis empresarials i de les perspectives negatives sobre l'evolució econòmica, com mostren la caiguda en la creació de noves societats o la matriculació de vehicles de càrrega.

Les pluges de la tardor destaquen en els primers epígrafs de l'apartat de medi ambient. D'una banda, han augmentat les reserves hídriques en el mes de maig de 2009, que estan entre el 53% i el 66% de la seva capacitat. De l'altra, també han millorat la qualitat de l'aire i no s'han superat, en cap illa, els límits de perill de salubritat humana permesos en la concentració de partícules en suspensió a l'atmosfera (PM10). L'energia solar a les Illes Balears representà el 2008 només un 1,2%, una dada superior a la mitjana espanyola. En el transport col·lectiu, el nombre de passatgers d'autobús de 2008 creix a totes les illes respecte de l'any anterior, si bé en el transport ferroviari se'n redueix l'afluència. Finalment, s'analitzen els residus, que s'incrementen a Mallorca i baixen en el cas de Menorca i les Pitiüses. La recollida selectiva augmenta a totes les illes. El nombre d'empreses inscrites en el Registre de Petits Productors de Residus Perillosos s'incrementa un 16%.

El monogràfic d'aquest butlletí analitza l'empresa familiar i en destaca la importància a les Illes Balears. En primer lloc, es delimita l'àmbit d'estudi i es defineix el que s'entén per empresa familiar. Després, es presenten els resultats de permanència generacional, de diversificació en l'activitat econòmica i de les formes d'agrupació de les empreses que estan sota un mateix control familiar. Finalment, es conclou que aquest tipus d'empresa adopta una gran diversitat de fórmules organitzatives i que la seva activitat assoleix graus de diversificació sectorial importants.

I. ENTORN

1 Internacional

Els primers mesos de l'any 2009 es caracteritzen per un fort deteriorament de l'entorn macroeconòmic d'àmbit mundial. Malgrat això, els mercats financers es recuperen lleugerament a partir del mes de març, a causa, principalment, d'una millora de les expectatives dels agents financers gràcies a les intervencions de les autoritats econòmiques. Tot i això, el Dow Jones encara no ha pogut recuperar tot el que s'ha perdut des de principi d'any, a diferència de l'índex Nikkei, que avança cap a un guany acumulat del 6,2%.

Les organitzacions internacionals s'han vist obligades a revisar a la baixa les previsions de creixement econòmic mundial, ateses les dades de contracció de la demanda interna i del comerç exterior. El Fons Monetari Internacional (FMI) estima una contracció del -1,3% del PIB mundial enguany, davant l'avançament positiu del

3,2% de l'any passat. Així i tot, el 2010 es preveu una recuperació de l'1,9%. Al conjunt d'economies avançades s'estima una contracció del PIB del -3,8%; a la zona euro, d'un -4,2%, i a les economies emergents una desacceleració de fins a l'1,6% de mitjana.

Els governs de tots els països avançats injecten recursos econòmics amb la intenció de pal·liar els efectes de la crisi i avançar la recuperació a curt termini. Aquesta despesa es destina en la majoria dels casos a salvar de la fallida els sectors estratègics de les economies nacionals.

Contracció generalitzada de l'economia dels principals països

Taula 2. Indicadors internacionals i de la Unió Europea

	PIB 1r trim	Taxa d'atur* abril 09	Inflació abril 09
Estats Units	-2,5	8,9	-0,4°
Japó	-9,1	4,8°	0,4
Unió Europea	-4,5	8,6	1,2
Regne Unit	-4,1	..	2,9°
Zona euro	-4,8	9,2	0,6
Alemanya	-6,9	7,7	0,8
França	-3,2	8,9	0,1
Itàlia	-5,9	..	1,2
Espanya	-3,0	18,1	-0,2

Font: EUROSTAT

*. Percentatge sobre població activa

°. Dada de març

Estats Units d'Amèrica

Els **Estats Units**, d'acord amb les dades provisionals del mes de maig, continuen destruint ocupació i s'ha arribat a una taxa d'atur històrica del 9,4%, amb un total de 14,5 milions de desocupats. La indústria manufacturera és la que pateix el reajustament ocupacional més important, amb la destrucció de 149.000 llocs de feina a l'abril, seguida de la construcció, amb 110.000 ocupats menys. La jornada laboral mitjana se situa en 33,2 hores setmanals, malgrat que les vinculades a la producció industrial s'elevaren a 39,6 h/setmana. La productivitat dels treba-

lladors va pujar a un ritme anual del 0,8% al primer trimestre de 2009, ja que la taxa d'acomiadaments va superar la caiguda de la producció.

Sembla que els paquets d'estímul de l'economia aprovats durant els primers mesos de 2009 encara no generen els efectes esperats, si bé alguns indicadors intermensuals referents al mes d'abril, com els augments de la venda d'habitatges nous (+0,3%), de segona mà (+2,9%), o els índexs de confiança dels consumidors, preveuen que la forta contracció econòmica es podria començar a suavitzar al darrer trimestre de 2009. En

canvi, la inflació va cedir un 0,7% a causa sobretot d'un descens dels preus de l'energia (-25,2%) i el transport (-13,4%).

El PIB del primer trimestre de 2009 presenta una caiguda del -6,1% interanual i encadena un tercer trimestre de taxa interanual recessiva. Un dels indicadors més afectats per la crisi és la inversió empresarial, que va caure a un ritme anualitzat del 37,9% i suposa tres punts percentuals menys al PIB. Pel que fa a les previsions de creixement per a 2009, l'FMI situa la taxa de creixement en el -2,9 %.

L'índex de producció industrial continua al primer trimestre en negatiu, però a l'abril se n'ha moderat la caiguda (un 12,5 % menys que l'abril de 2008). La taxa d'utilització de la capacitat industrial va caure a l'abril fins al 69,1%, un nivell baix sense precedents.

El sector de l'automòbil pateix els efectes recessius a causa de la forta contracció de la demanda. Després de la fallida de Chrysler, presenta suspensió de pagaments General Motors, el deute del qual arriba fins als 122.555 milions d'euros i només disposa d'uns actius de 82.300 milions. El govern dels Estats Units aconsegueix el control de devers el 70% de la companyia injectant aproximadament 30.000 milions de dòlars addicionals a l'empresa juntament amb Canadà i la província d'Ontario. La contraprestació a aquesta despesa és el compromís de la nova empresa de fer una reestructuració dràstica, vendre actius poc rentables i conservar al màxim els llocs de feina. Aquesta nova despesa pública es basa en el pes específic de la firma en el sector industrial i en l'efecte d'arrossegament que té en altres sectors, fins i tot en l'àmbit mundial.

Taula 3. Previsions internacionals per al 2009 - Nova revisió

	PIB	Taxa d'atur	Inflació
Estats Units	-2,9	8,9	-0,9
Japó	-5,3	5,0	-1,0
Unió Europea	-4,0	8,7	0,6
Regne Unit	-3,8	7,4	1,5
Zona euro	-4,0	10,1	0,4
Alemanya	-5,4	9,0	0,1
França	-3,0	9,6	0,5
Itàlia	-4,4	8,9	0,7
Espanya	-3,2	17,7	0,0

Font: Eurostat, FMI

Japó

La taxa de creixement del PIB al primer trimestre de 2009 és menor del que els analistes esperaven i suposa un enfonsament del 4,0% respecte del darrer trimestre de 2008. Des de l'òptica interanual, el retrocés és del 9,7%, cosa que evidencia la recessió que pateix l'economia nipona, que per quart trimestre consecutiu ofereix dades de creixement negatives. D'acord amb les previsions de l'FMI, l'economia del Japó decreixerà enguany un 5,3%.

Pel que fa a la demanda, continua la caiguda del consum privat en un -1,3%, influït per la disminució de renda disponible i pel deteriorament del mercat laboral.

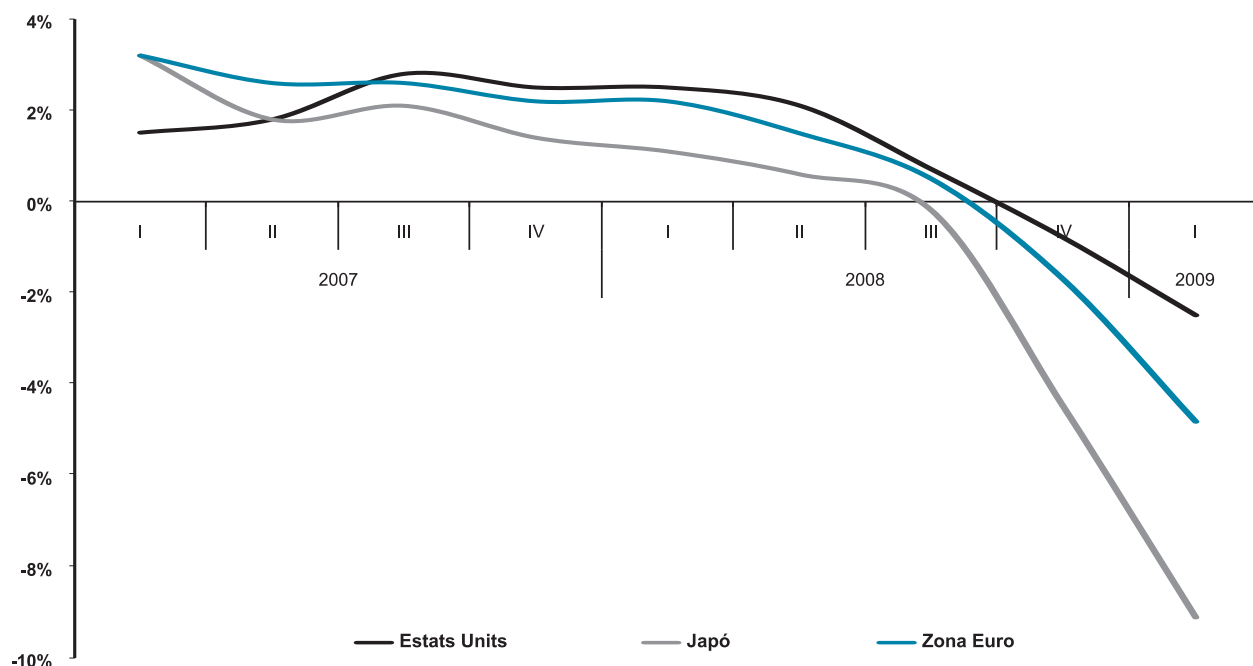
La caiguda de les exportacions ofega l'economia nipona, que intensifica la recessió

L'economia del Japó, amb l'exportació com un dels principals motors de creixement, pateix amb intensitat les conseqüències de la pandèmia recessiva mundial. Les exportacions baixen un 70,1% d'enguany respecte del mateix trimestre de 2008. Les inversions empresarials es redueixen un 10,4% i els gegants industrials, com Toyota, anuncien retallades en la producció i acomiadaments de part de la plantilla.

Pel que fa al mercat laboral, el Japó presenta la xifra d'atur més elevada des de l'any 2004; se situa en el 5% i encadena, així, el sisè mes consecutiu de destrucció de l'ocupació amb un increment interanual del 25,8% fins que arriba als 3,46 milions d'aturats. L'índex de preus de consum puja un 0,1% intermensual, però la taxa interanual és negativa (-0,1%).

Per fer front a aquesta situació, el Japó, juntament amb la Xina, Corea del Sud i d'altres, ha anunciat la creació d'un fons de més de 100.000 milions de dòlars a l'efecte de proveir liquiditat a qualsevol país de la zona que ho necessiti.

Gràfic 1. Evolució del PIB dels Estats Units, Japó i Zona Euro. (Variació interanual)

Font: EUROSTAT i elaboració pròpia

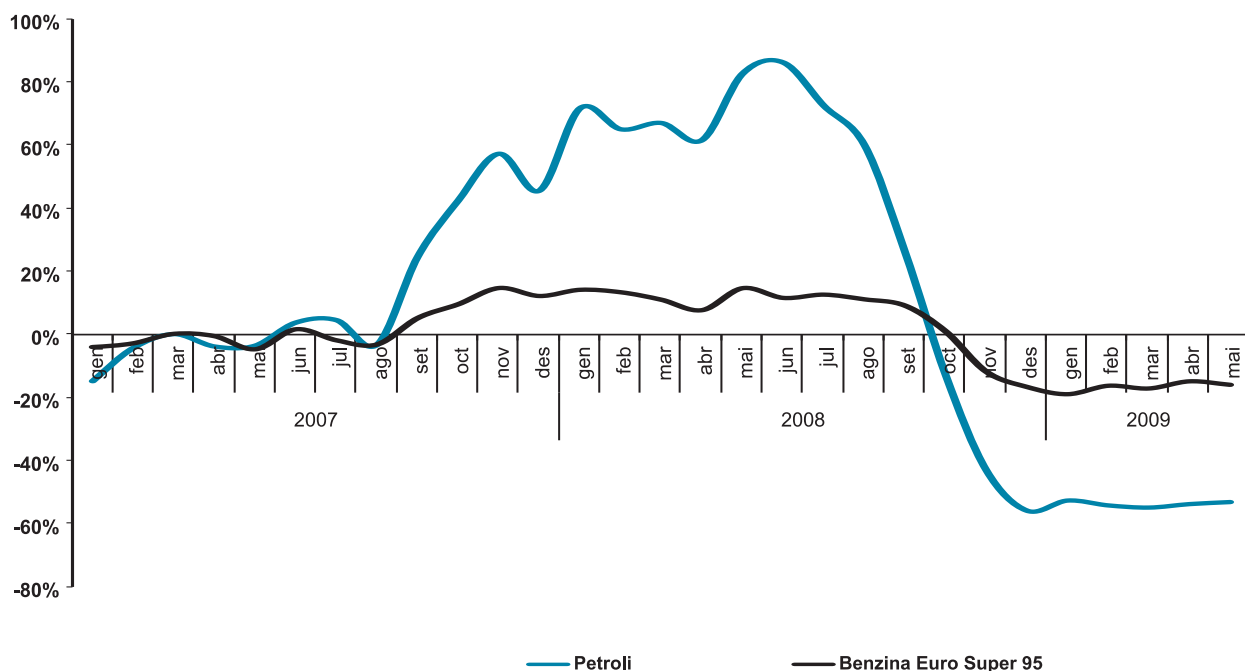
Xina

L'economia de la Xina, que presentava taxes de creixement superiors al 9% des de l'any 2006, s'alenteix en més de tres punts percentuals a causa del daltabaix de les exportacions. Els seus principals compradors, com ara els Estats Units, el Japó o la Unió Europea, recreen la demanda. Aquest empitjorament de la balança comercial del gegant xinès ha estat amortit, en part, per la injecció extraordinària de més de 400.000 milions d'euros del govern xinès concretats en un paquet d'estímul de l'economia de manera semblant als països més industrialitzats

A més, la Xina posseeix 1,95 bilions de dòlars en les seves reserves de divises. Això provoca una dependència de la política econòmica nord-americana, amb el consegüent perill que la Reserva Federal incrementi l'oferta monetària i provoqui un augment de la inflació i l'enfonsament dels tipus.

Tanmateix, si bé la recessió afecta el creixement dels països més industrialitzats, el govern xinès preveu per a enguany un creixement positiu del 8,3%

Gràfic 2. variació interanual preu barril de Brent i preu benzina euro super 95.

Font: EIA i elaboració pròpia

Divises i petroli

Quant als preus de referència de les matèries primeres (especialment el petroli i derivats), aquestes han iniciat una pujada molt pronunciada. El barril de Brent, de referència a Europa, s'acosta al mes de juny als 70 dòlars per barril, després de marcar mínims de devers 32 dòlars al desembre. Una de les explicacions d'aquesta brusca pujada del preu del petroli seria la d'una reacció a les expectatives de recuperació econòmica per al final de 2009, avalades per les previsions dels principals organismes internacionals.

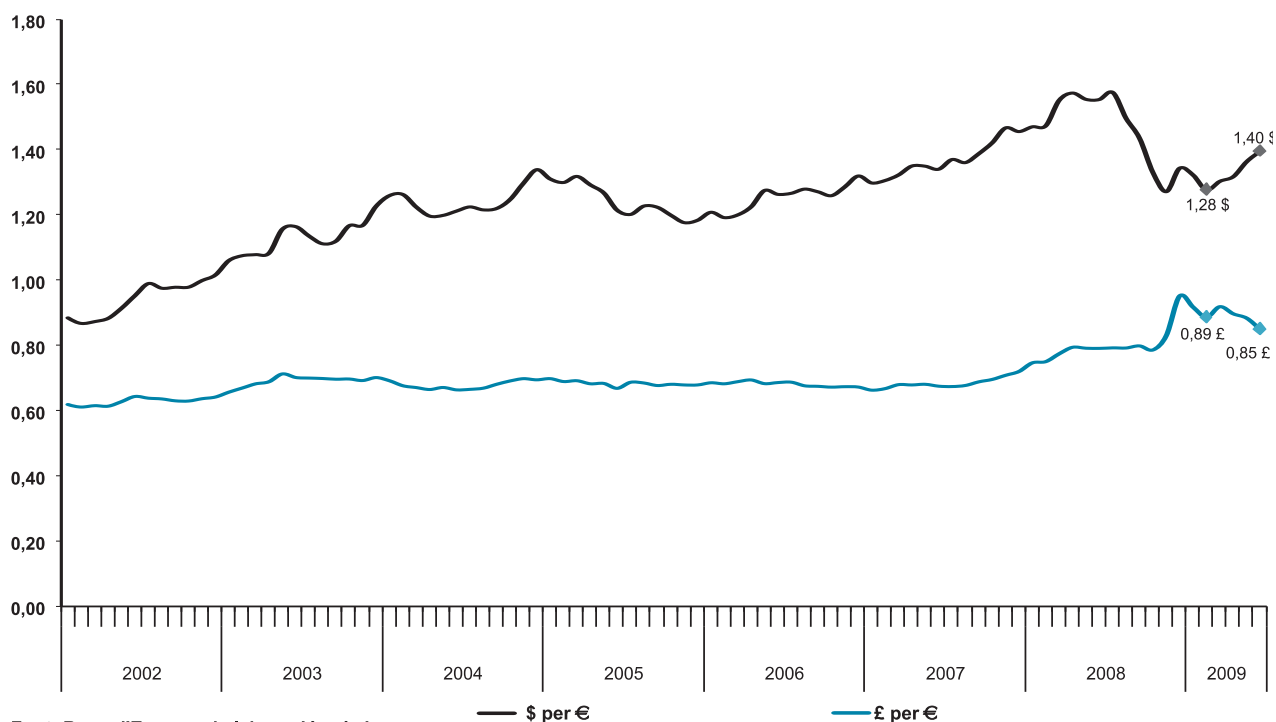
D'altra banda, les tensions geopolítiques a l'Iran, o militars a Nigèria (delta del Níger), i el desviament dels fluxos de capital inversor cap al mercat de les matèries primeres, fa sospitar que aquesta pujada es pot relacionar més aviat amb posicions especulatives a curt termini, atesa la possibilitat de restriccions de l'oferta.

El dòlar continua depreciant-se respecte de l'euro

Als mercats canviaris, el dòlar continua depreciant-se respecte de l'euro i arriba als 1,36 \$/€ al mes de maig, cosa que afavoreix les exportacions i la recepció de turistes als Estats Units, en perjudici dels països de la zona euro.

El BCE manté un tipus d'interès (fixat en l'1%) més elevat respecte de la FED. Unes expectatives de recuperació més bones per a la Unió Europea després de la darrera revisió de l'FMI fan que la zona sigui més atractiva per a inversions de capital que el Regne Unit o els Estats Units.

Gràfic 3. Evolució del tipus de canvi de l'euro.

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia

El Fons Monetari Internacional empitjora les previsions de creixement a la Unió

La conjuntura econòmica d'Europa s'ha vist greument sorpresa quan s'han conegut les dades del PIB del primer trimestre. El producte interior brut de la Unió Europea (UE 27) es va contreure una mitjana del 2,5% respecte del trimestre anterior, i un -4,4% interanual. Aquest fort deteriorament general té com a principal factor el deteriorament de l'economia alemanya, que es va contreure un 3,8 % respecte del darrer trimestre. Les contraccions més importants pertanyen als països bàltics i arriben fins i tot al -11,2%.

Les exportacions, amb un pes al PIB del 16,8% (dades de 2008), varen retrocedir en termes interanuals més d'un 20% als primers mesos de l'any, si bé aquest retrocés ha estat compensat en part per la baixada a les importacions atesa la contracció generalitzada de la demanda interna.

La majoria dels països adopten plans d'estímul fiscal que suposaran l'1% del PIB europeu l'any 2009 i un 0,8% el 2010. D'altra banda, la majoria del països de la Unió aproven plans de rescat adreçats al sector bancari. Ateses les darreres dades, en conjunt, s'haurien compromès fons públics de l'ordre del 6,3% del PIB. El Regne Unit encapçalaria la llista a causa de certes importants nacionalitzacions que suposen una inversió pública del 20,2% del PIB britànic i, a l'altre extrem, se situa Suïssa, amb l'1,1% del PIB.

Es preveu que les mesures de suport i els estabilitzadors automàtics poden contribuir a amortir els efectes de la desacceleració però, al mateix temps, tenen un efecte directe en l'ampliació dels dèficits fiscals als estats membres.

Les correccions a les previsions de creixement del Fons Monetari Internacional (FMI) per a la Unió Europea són a la baixa i, les més actuals, estimen una contracció del PIB de la Unió del -4,2% per a l'any 2009 i per al 2010 del -0,4%.

Les primeres eleccions al Parlament Europeu en un entorn recessiu aconsegueixen una abstenció significativa de la població, la qual no fa més que confirmar les poques expectatives que generen a la població les polítiques de les institucions europees com a mecanismes integradors de les polítiques socials i econòmiques del conjunt d'Europa.

Regne Unit

El dèficit públic del Regne Unit arribarà a l'11,5% el 2009

El Regne Unit continua en una profunda recessió i, així, el PIB del primer trimestre va caure un 1,9% com a conseqüència, principalment, d'un retrocés de la demanda interna de l'ordre del 2%. Tot i això, les exportacions varen retrocedir un 6,1%, si bé la baixada a les importacions (-5,9%) va compensar lleugerament la balança exterior.

La majoria dels indicadors britànics suavitzen la caiguda, almenys des de l'òptica de l'oferta, i les estimacions de la Comissió Europea per a 2009 situen el PIB britànic en un -3,8% i una lleugera recuperació per a 2010 del 0,1%. Com a conseqüència de les intenses mesures de política fiscal, el govern britànic preveu que se situarà enguany amb un dèficit fiscal de l'11,5% del PIB i en el 13,8% l'any 2010.

Aquesta mala situació econòmica s'agreuja per una crisi institucional arran de l'escàndol públic per les despeses en dietes dels membres de la Cambra dels Comuns, que va acabar amb la renúncia al seu càrrec del president de la cambra, Michael Martin.

Aquest pessimisme social i econòmic es reflecteix en l'índex de confiança del consumidor, que ha continuat minvant fins que ha arribat a -28 punts. Pel que fa a l'oferta, la pitjor part és per al sector de manufactures, amb una contracció de més de cinc punts percentuals, seguit de la construcció, amb un -2,4%. La taxa d'atur continua deteriorant-se i arriba al 6,4%.

La variació de la inflació se situa al 2,9% interanual al mes de març, mentre que el de la zona euro se situa al 0,6%.

Zona euro

El tipus d'intervenció arriba a mínims històrics

El Banc Central Europeu (BCE) situa, el 7 de maig, el tipus de intervenció en un històric 1%, si bé la Reserva Federal dels Estats Units el va fixar al 0,25% amb l'objecte de reactivar el mercat creditici. Aquest mateix organisme preveu que l'economia de la zona euro tornarà a créixer d'aquí a dotze mesos, en haver passat ja la pitjor part de la recessió, malgrat que l'ajustament del mercat laboral es farà d'una manera més retardada i, per tant, és previsible que se segueixin destruint llocs de feina als pròxims mesos i, fins i tot, es podria accelerar aquest ajustament.

D'altra banda, el PIB de la UE 16 es contreu un històric -4,8% i la majoria dels països presenten rècords de creixement negatiu. Són destacables les males dades dels països bàltics, amb Letònia al capdavant, que retrocedeix un -18,6% interanual. El sector més afectat als setze països de la zona euro és la indústria, que anotà un -15,7% de retrocés al mes d'abril, seguit de la construcció, amb el -5,8%. Com a altre factor, les exportacions cedeixen un 8,1%, i es compensen en part a la balança de pagaments per una baixada a les importacions del 7,2%.

La producció industrial continua en taxes de creixement negatives, ja que en termes intermensuals passa del 1,4% del mes de març al -1,9% del mes d'abril. Ara bé, en termes interanuals, la baixada suposa un 21,6% menys que l'abril de 2008. A més, els preus de la producció industrial també davallen i suposen, al mes d'abril, una baixada interanual del 4,6%, en què l'energia és el component més afectat, amb una baixada que suposa un -11,1 % interanual.

Al mercat laboral, l'ocupació cau en conjunt un 1,2% de taxa interanual i la taxa d'atur s'eleva fins al 9,2%, amb Espanya com a país capdavanter de la destrucció de l'o-

ocupació i que aporta quasi el doble de la mitjana europea. Aquestes dades reflecteixen, en part, l'ajustament empresarial ràpid per via laboral en un entorn advers.

Alemanya

Les exportacions i la inversió ofeguen l'economia germana

El creixement del PIB d'Alemanya retrocedeix fins al -6,9% el primer trimestre en termes interanuals, un dels retrocessos més importants registrats a les economies de la zona euro. Les previsions de la Comissió Europea estimen un retrocés del 5,4% per a l'any 2009, principalment a causa de les exportacions, que varen cedir un 9,7% intertrimestral. D'altra banda, la producció industrial a l'abril davallà un 2,1% mensual. Si bé es produí una millora d'alguns dels índexs de confiança empresarial i dels consumidors del mes de març, a l'abril aquests s'estanquen, com passà amb les peticions industrials, que han passat d'una pujada del 3,7% al mes de març a un retrocés al mes d'abril del 0,5%.

El govern germànic, davant aquest panorama de dades negatives, proposa, com la resta de països avançats, noves mesures d'ajuda als sectors industrials i financers. A l'efecte de sanejar el seu sistema bancari proposa, al maig, la creació d'un bad bank per absorbir els actius no líquids de les entitats financeres. En un primer moment el projecte s'adreça als bancs comercials, si bé aquesta mesura s'estendrà als bancs regionals públics. L'esquema d'absorció serà la permuta d'actius tòxics per bons garantits a vint anys. S'espera que aquesta mesura contribueixi a fomentar la normalització del sistema creditici i a reactivar la demanda interna.

França

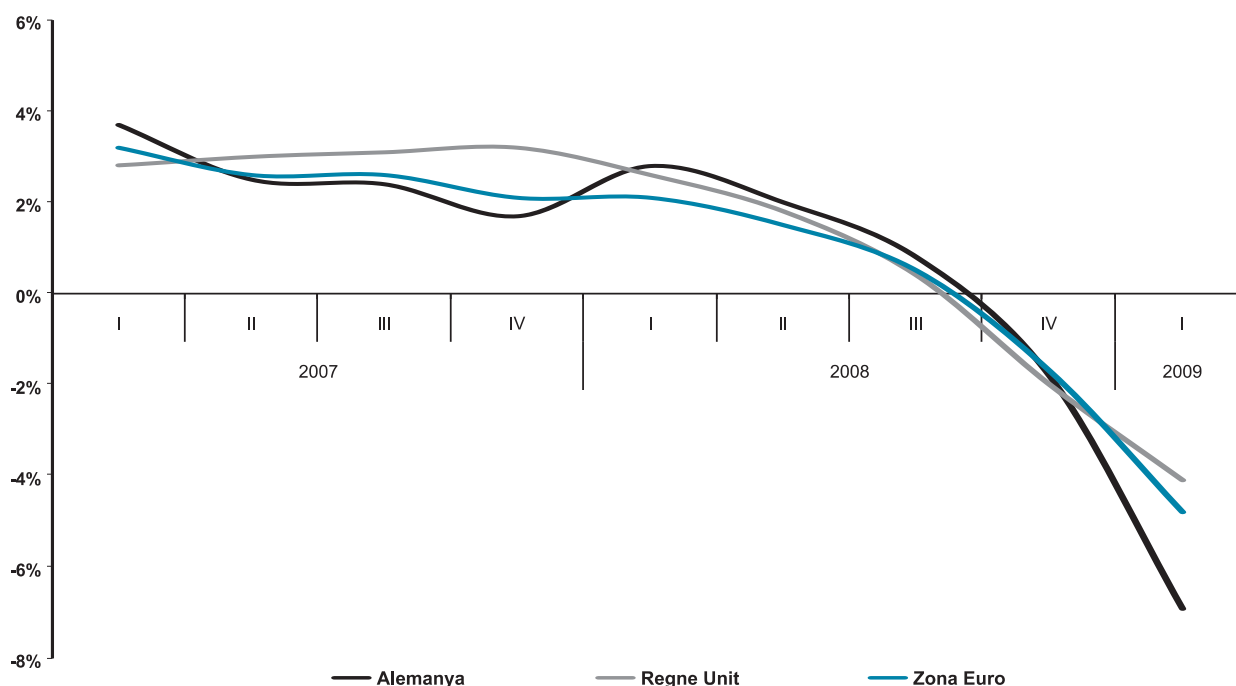
Com la resta dels països europeus, el problema principal i socialment més sensible de l'economia francesa és la destrucció de l'ocupació. La taxa d'atur al mes d'abril va arribar a un 8,9 % i perjudica, principalment, la població menor de 25 anys, que arriba a una taxa del 22,0%. Com a explicació d'aquest diferencial a les taxes d'atur és un factor destacable la manca d'experiència laboral i l'alta taxa de temporalitat.

La baixada del PIB francès al primer trimestre de 2009 és del -3,2 % interanual i d'un -1,2 % respecte del darrer trimestre. És una de les baixades més moderades de la Unió (en termes intertrimestrals), que es va situar al -2,5% com a mitjana intertrimestral.

Els indicadors d'activitat de la indústria francesa situen la producció industrial, al febrer, en una baixada del 0,4% intermensual i mostren un descens del 15,5% interanual. Aquest indicador millora, en part, a causa de les mesures del govern francès d'estímul a la compra d'automòbils que fan repuntar les matriculacions un 7,0% i suavitzen lleugerament els indicadors industrials.

El comportament dels preus al mes de maig va ser lleugerament deflacionista (-0,3% interanual) per primera vegada des de 1957, sobretot a causa dels preus de l'energia i en particular del petroli, ja que en considerar la inflació subjacent, aquesta va ser de l'1,6%.

Gràfic 4. Evolució del PIB de països europeus. (Variació interanual)

Font: EUROSTAT i elaboració pròpia

Taula 4. Previsions macroeconòmiques de l'economia espanyola

Taxes de variació interanuals	2009	2010
Consum final nacional privat ¹	-4,1	-0,4
Consum final de l'AP	2,9	1,8
Formació bruta del capital fix	-14,1	-4,5
Demanda nacional	-6,0	-1,0
Exportació de béns i serveis	-16,2	2,1
Importació de béns i serveis	-20,5	-0,6
PIB a preus de mercat	-3,6	-0,3
Ocupació ²	-5,9	-1,7
Taxa d'atur	17,9	18,9

AP. Administració Pública

1. Inclou les ISFLSL

2. Llocs de feina equivalents a temps complet

Font: Quadre macroeconòmic 2008-2010. Ministeri d'Economia i Hisenda

La taxa d'atur dobla la mitjana de la Unió Europea

El PIB d'Espanya ha cedit un 3,0% al primer trimestre de 2009 respecte de 2008. En comparació amb la resta dels països europeus, aquesta contracció del producte interior brut no és molt pronunciada. Tot i això, un dels fets diferencials de l'economia espanyola és l'atur enregistrat, que arriba a una taxa del 18,1% al mes de maig. Segons les dades de la Comissió Europea, aquesta taxa és gairebé el doble de la mitjana de la Unió Europea, com a conseqüència, entre d'altres, d'una elevada taxa de temporalitat.

Al mes de maig es produeix una variació interanual de l'atur del +53,8%, cosa que afecta, sobretot, l'ocupació masculina (+78,63%). El sector de la construcció presenta una variació del 104,1% interanual, seguit de la indústria, amb un 65,3% d'aturats més. Ara bé, en el mateix mes es detecta una lleugera millora de les dades d'afiliació (+0,38% intermensual). Una de les causes principals d'això, juntament amb la fase d'execució del Pla E, és l'inici de la temporada turística a Espanya. A causa de la depreciació del dolar respecte de l'euro, els Estats Units superen Espanya com a segona destinació turística global, perquè retrocedeixen un 16,3% en arribada de turistes al primer trimestre de l'any, quasi el doble que la mitjana mundial, atesos els greus problemes dels mercats emissors principals.

La indústria pateix les conseqüències de la recessió

L'índex de producció industrial (IPI) corregit d'efectes de calendari varia un -24,7% interanual amb baixades de més del 30% en béns d'equipament i béns intermedis, amb el descens més important en la indústria de l'automòbil (-48,1%).

La formació bruta de capital fix (FBCF) cau al -13,1% i evidencia una contracció en tots els seus components. Tot i això, la caiguda de l'FBC fix en béns d'equipament va ser més intensa que en construcció i s'accentua en el cas d'inversions en maquinària (-19,7%).

L'IPC se situa al mes de maig en el -0,9%, una taxa negativa per tercer mes consecutiu, a causa, sobretot, de la volatilitat dels preus de l'energia (-15,3%). Així, l'energia encadena per setè mes consecutiu una baixada dels preus en termes interanuals, si bé el component petroli durant el mes de maig inicia un camí alcista que ha fet pujar el preu fins als 70 dòlars per barril.

Continuen les restriccions de crèdits a les famílies i PIME. A l'abril, les entitats financeres els concedeixen un -11,7% i un -8,4 % respectivament menys de préstecs inferiors a un milió d'euros. Les grans empreses, per contra, reben gairebé un 10% més de finançament. La retallada en els préstecs és més destacada a les caixes d'estalvis que als bancs (un -15,6% a les caixes, davant un -8,9% als bancs). A més, i de conformitat amb les dades del Banc d'Espanya, els crèdits de consum arriben a un tipus de referència del 9,26% al mes de maig, malgrat que l'euríbor a un any se situa a l'1,64%.

Taula 5. Evolució de l'economia espanyola

Dades corregides d'efectes estacionals i de calendari. Taxes de variació interanual (en %)
Volum encadenat referència 2000

Trimestre	2007			2008				2009
	II	III	IV	I	II	III	IV	I
Agrari i pesquer	2,5	2,8	2,1	1,1	-0,1	-0,5	-2,7	-0,7
Indústria i energia	2,8	2,5	1,1	0,3	-1,4	-2,2	-4,7	-10,2
Construcció	4,3	3,1	2,8	1,5	-2,0	-4,6	-8,0	-8,0
Serveis	4,6	4,3	4,8	4,0	3,7	2,9	1,7	-0,6
PIB a preus de mercat	3,9	3,6	3,3	2,7	1,8	0,9	-0,7	-3,0

Font: INE

Noves mesures d'estímul econòmic

Als darrers mesos, el govern central aprova noves mesures d'estimulació de l'economia, com ara el Pla 2000E, amb l'objectiu d'estimular la compra d'automòbils (amb

certes condicions). Aquest Pla suposarà un nou compromís de despesa pública de 100 milions d'euros, a més de 100 milions més que aportaran les comunitats autònomes que se sumin a aquesta mesura. Durant els darrers mesos, les vendes d'automòbils han patit una forta davallada i cauen aproximadament un 40% en termes interanuals. Es calcula que s'han arribat a acumular devers 400.000 vehicles en estoc.

II. ILLES BALEARS

Taula 6. Evolució de l'economia balear

Taxes de variació del VAB a preus constants (en %)

	Anual			Trimestral				
	2006	2007	2008	2008 (e)				2009 (a)
		(e)	(e)	I	II	III	IV	I
Balears	2,8	3,0	1,1	2,1	1,5	1,0	0,2	-1,5
Agropesquer	3,5	2,0	0,8					
Indústria	1,7	1,5	0,5	1,0	0,6	0,3	0,1	-2,3
Construcció	3,7	3,7	-1,4	0,2	-0,8	-1,8	-2,9	-6,4
Serveis	2,8	3,1	1,6	2,5	1,9	1,4	0,7	-0,8

Font: Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació

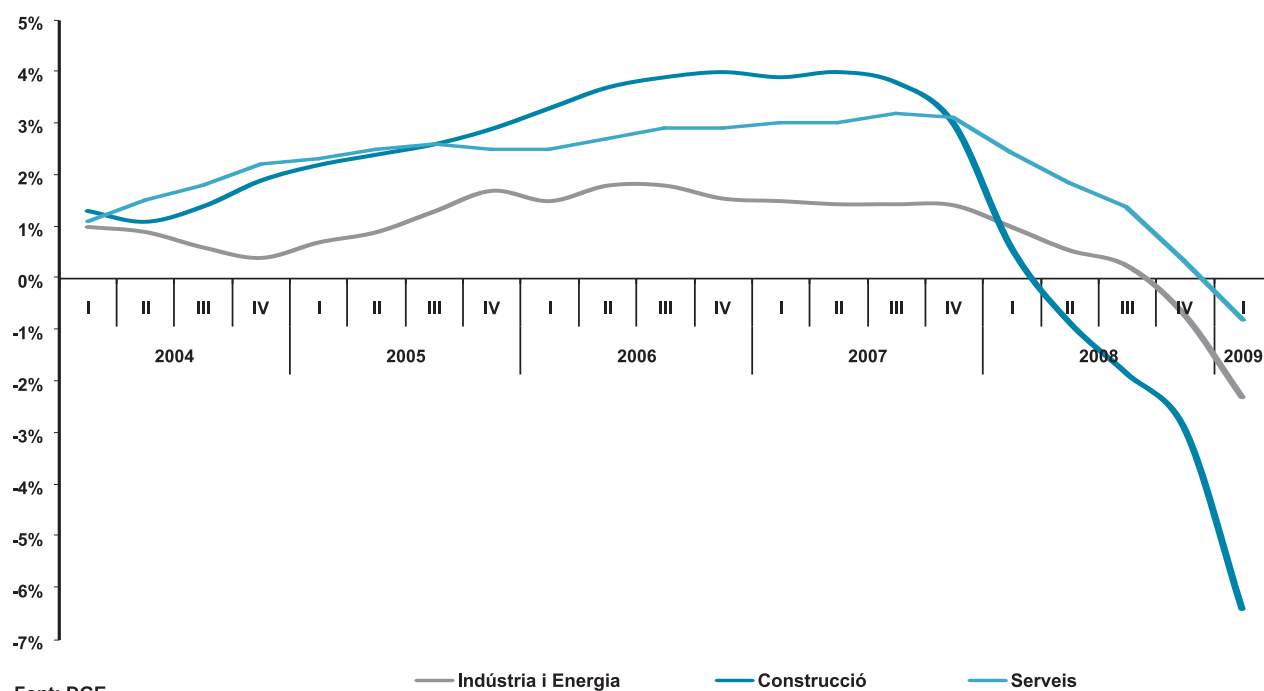
a: avanç e: estimació

En l'estimació avanç del primer trimestre de 2009, tots els sectors econòmics de les Illes Balears presenten un creixement negatiu i deixen el còmput global de l'economia en un -1,5%. Aquesta variació tan pronunciada a la baixa fa pensar que l'economia balear entrarà en recessió tècnica dintre el present any.

El deteriorament de la situació econòmica es fa palès en tots els sectors. La tendència a l'alentiment iniciada al final de 2007 s'accentua al llarg de 2008 fins que arriba a les taxes negatives d'enguany. El sector que presenta un retraïment més pronunciat és la **construcció**, amb una davallada d'un -6,4% en els primers tres mesos de 2009. Aquesta activitat presenta tradicionalment un comportament cíclic molt marcat, amb fortes variacions positives i negatives. L'estoc d'habitatges que resta per ven-

dre a les Illes Balears, juntament amb l'actual contracció de la demanda, són dos factors que retardaran la recuperació del sector residencial. D'altra banda, l'augment de la licitació pública contraresta parcialment la caiguda en el ritme d'activitat. La **indústria i l'energia** presenten, per primera vegada des de la crisi de principis dels anys noranta, taxes de creixement negatives. L'enduriment de les condicions d'accés al crèdit, juntament amb la reducció del consum a escala mundial, fa que les empreses del sector pateixin moments de dificultat. Els **serveis** presenten un decreixement d'un -0,8% en el primer trimestre de 2009. Les primeres dades disponibles de la temporada turística mostren un inici de campanya lleugerament per davall el de 2008, la qual cosa afecta també la resta d'activitats del sector.

Gràfic 5. Evolució del VAB de les Illes Balears per sectors.

Totes les illes reflecteixen el fort ajustament que pateix l'economia balear. L'arxipèlag pitiús, tot i que presenta una taxa de creixement negativa el primer trimestre de 2009 (-1,3%), és el conjunt d'illes que manté més dinamisme. En canvi, el VAB de Menorca decreix gairebé dos

punts percentuals en els primers mesos de 2009, i empitjora la situació d'atonía present al llarg de 2008. Finalment, Mallorca redueix el creixement un -1,4%, la xifra més baixa des que es calcula la macromagnitud per a aquesta illa (1999).

Taula 7. Creixement del VAB de l'agricultura, ramaderia i pesca

Taxes de variació interanual a preus constants (en %)

2002	2003	2004	2005	2006	2007 (e)	2008 (e)
2,1	1,0	5,1	2,1	3,5	2,0	0,8

a: avanç e: estimació

Font: Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació

Agricultura

Amb la nova classificació nacional d'activitats CNAE-2009, que ha entrat en vigor al gener, no es pot fer una anàlisi directa comparativa de l'afiliació al sector de l'agricultura i la pesca a les Illes Balears entre 2008 i 2009. Si

no es tenen en compte els règims especials, l'afiliació a la Seguretat Social en la branca de l'agricultura cau un punt percentual en el mes de març respecte del mes de febrer. Aquesta caiguda és més forta a les Pitiüses.

Taula 8. Afiliació a la SS a l'agricultura 2009

	Darrera dada		Var (%) intermensual
Balears	març	6.125	-1,0
Mallorca	març	5.014	-0,1
Menorca	març	617	-1,0
Eivissa	març	474	-3,0
Formentera	març	20	-9,0

Font: TGSS i elaboració pròpia

La Conselleria d'Agricultura i Pesca presenta, per al període de 2007-2013, el Programa de Desenvolupament Rural de les Illes Balears (PDR), tenint en compte les directrius estratègiques comunitàries de desenvolupament rural. Aquest programa va ser inclòs en el Pla Estratègic Nacional, que preveu diverses ajudes destinades al sector agrari. S'estructura en quatre eixos: eix 1, d'augment de la competitivitat del sector agrícola i forestal; eix 2, de millora del medi ambient i de l'entorn natural; eix 3, de qualitat de vida a les zones rurals i diversificació de l'economia rural, i eix 4, d'iniciatives leader, com a estratègia de diversificació de l'economia rural a fi de crear ocupació per via de la revalorització del patrimoni rural en línia amb un turisme sostenible i respectuós amb el medi. Per a 2009, la Conselleria d'Agricultura i Pesca ja ha posat en marxa convocatòries en els dos primers eixos del Pla.

El PDR estimula la instal·lació de joves agricultors i contribueix a millorar la competitivitat de les explotacions

A les Illes Balears es constata un grau d'envelliment important de la població dedicada a l'activitat agrària. Per això, un dels objectius fonamentals de l'estratègia de desenvolupament rural que preveu el PDR de les Illes Balears per al període de 2007-2013 és estimular la instal·lació de joves agricultors com a titulars o cotitulars de les explotacions agràries, ja sigui de manera individual o associativa, com també contribuir a millorar la competitivitat de les explotacions mitjançant l'adaptació de les

seves produccions al mercat, l'increment de la rendibilitat de la seva producció i l'impuls de la innovació i utilització de noves tecnologies.

Amb l'objectiu de promoure la titularitat compartida de les explotacions agràries entre els cònjuges o les persones lligades amb una relació d'afectivitat anàloga, inscrites en algun registre públic, amb els drets i les obligacions derivats del règim de modernització de les explotacions agràries i altres normes del sistema de la política agrària comuna en la seva aplicació a Espanya, i a l'efecte d'estendre els beneficis en la cotització a la Seguretat Social, s'estableix el nou decret estatal, el Reial decret 297/2009, de 6 de març, sobre titularitat compartida en les explotacions agràries. Aquest Decret suposa un gran pas per aconseguir la igualtat efectiva i la no-discriminació entre homes i dones. Per aplicar-lo, el Govern de les Illes Balears ha de crear un registre d'explotacions amb gestió compartida, des del qual mensualment es comunicaran les dades al Ministeri de Medi Ambient i Medi Rural i Marí.

El Govern de les Illes Balears considera el sector primari com un sector estratègic. La situació de crisi que pateix actualment l'agricultura s'agreuja a causa de la crisi econòmica actual. Una mostra d'això la tenim en el mercat central de Mallorca en el darrer any, amb una variació interanual negativa tant en tones com en milers d'euros per al mercat de la fruita i de l'hortalissa. Les darreres dades presenten una baixada de preus d'un 16% com a mitjana en el 2008, una rebaixa que és més pronunciada en el mercat de l'hortalissa, seguit de les fruites i de la patata.

Enguany cal afegir-hi les pèrdues que les pluges i el vent han provocat a la collita. Les tempestes han afectat el cultiu de la patata, els cereals i les hortalisses, especialment les dels hivernacles. Per això, la Conselleria d'Agricultura i Pesca habilitarà ajudes directes per un valor d'1,5 milions d'euros, apart de les línies d'ajudes ja incloses en el PDR que tenen la finalitat de millorar i garantir la continuïtat de les explotacions.

El subsector lacti també es troba en una situació difícil. La crisi econòmica actual s'ha traduït a Espanya i a la resta de països comunitaris en una disminució de la demanda, que coincideix amb un augment en la producció, ja que en els mesos de març i d'abril és quan es produeixen més litres de llet. A tot això se suma el fort creixement de les marques blanques importades a preus baixos, que afecta tant els ramaders com les indústries làcties.

El preu de l'oli d'oliva es veu afectat per la crisi econòmica, per la caiguda de la demanda i per la pressió a la baixa de la gran distribució. A més, les previsions de producció són a la baixa per a 2009.

Així mateix, es preveu una caiguda d'un 20% de la producció de l'ametlla mallorquina, motivada en gran part per les pluges d'abril i pel fet que els preus són un 50% inferiors als de l'any passat, cosa que desincentivarà la recol·lecta d'alguns productors per falta de rendibilitat. Els marges comercials són una de les causes que també motiven la crisi del sector primari. En concret, i segons fonts de la llonja de preus de la Conselleria d'Agricultura i Pesca i de la Coordinadora d'Organitzacions d'Agricultors i Ramaders (COAG), aquests marges en el sector agrícola són del 401% i en el ramader, del 307%. En aquest darrer, el de la llet de vaca (391%) i el de la vedella (361%) són els més elevats. La solució que plantegen les associacions és una venda de productes més directa.

Taula 9. Indicadors de l'agricultura

Mercat central de Mallorca		Darrera dada		Variació (%)			
		Tones	Milers d'€	Tones		Milers d'€	
Fruita	2008	69.559	70.950	↗	2,9	↘	-11,1
Hortalisses	2008	76.441	69.561,4	→	0,3	↘	-22,7
Total	2008	146.000	134.320	→	1,5	↘	-15,1
Mercaderies agràries exportades							
Patates	2008	25.921,3	12.771,1	↗	35,7	↗	20,6
Regne Unit	2008	15.827,6	7.565,2	↗	38,3	↗	21,2
Dinamarca	2008	6.025,70	3.229,7	↗	20,4	↗	10,6
Alemanya	2008	2.226,9	1.046,9	↗	126,6	↗	86,3
Goma de garroví	2008	996,5	9.369,10	↘	-22,6	↘	-24,5
Alemanya	2008	215,5	2.026,10	↘	-39,7	↘	-43,4
Dinamarca	2008	207	1.940,90	↘	-24,7	↘	-31,7
Vins i licors	2008	893,7	4.137,20	↗	173,7	↗	17,6
Alemanya	2008	318,1	1.583,70		-	↗	22,3
Suïssa	2008	59,5	515,7	↗	101,7	↗	125,5
Rússia	2008	121,5	307,3	↘	-6,3	↘	-15,7

Font: Mercapalma, Consejo Superior de Cámaras de Comercio, Industria y Navegación de España

El 2008 el mercat alemany ja fou un gran receptor de la patata balear. Enguany la devaluació de la lliura i el retard de la collita a causa de les tempestes de novembre i desembre fomentaran encara més la diversificació del mercat exterior. Les taxes de creixement interanual de les exportacions de gener, febrer i març de 2009 minven entorn d'un 50% en països com Dinamarca, Finlàndia i el Regne Unit.

Segons dades de la Conselleria d'Agricultura i Pesca i el Consell Regulador de la Sobrassada de Mallorca amb Indicació Geogràfica Protegida, la producció i comercialització d'aquest producte experimentarà un creixement del 4% durant el 2008. A la península, València i Catalunya, amb un 77% de producció venuda, en són els principals consumidors, mentre que a les Illes Balears es registra un 22% de les vendes. Un 1,1% de la producció es ven a la Unió Europea. França i Alemanya es converteixen en els principals països importadors, mentre que fora de la Unió Europea en destaca la comercialització a Andorra.

Les xifres globals són positives per a la comercialització dels vins de qualitat de les Illes Balears el 2008, malgrat que el creixement minva. Segons dades de la Conselleria

d'Agricultura i Pesca, els principals mercats receptors exteriors són la Unió Europea (8,1%), els Estats Units (3,2%), i la resta d'Espanya, amb vendes que arribaren fins a un 2,7%. No obstant això, la majoria d'aquests vins de qualitat es comercialitzen a les Illes Balears (un 86,3% en 2008).

El mes de juny, la Direcció General d'Agricultura presenta les accions d'informació i de promoció dels productes agrícoles tant per al mercat interior com per a altres països. La fruita i la verdura fresca o transformada, la carn d'au de corral, els productes de floricultura, l'oli d'oliva i els productes lactis són productes que poden ser objecte d'accions de promoció. Aquests programes d'ajuda de la UE disposen de tres accions. Una de relacions públiques o de promoció, que evidencia les característiques intrínseques del producte, com també els seus avantatges (el producte ecològic, el valor nutritiu, etc.); una segona d'informació sobre l'origen del producte (DO), i una tercera d'avaluació de les mesures de promoció (conèixer l'impacte que han tingut). Per a aquests programes, la Comissió disposa d'un pressupost total de 58 milions d'euros l'any 2009.

Producció agrària ecològica

L'agricultura ecològica ha experimentat durant el 2008 un creixement important, que situa Espanya com a país capdavanter tant en el marc comunitari com en el mundial.

Segons dades del Consell Balear de Producció Agrària Ecològica (CBPAE), la superfície de les explotacions ecològiques per al conjunt de les Illes Balears augmentà un 41% l'any passat, un 10% per sobre de la mitjana espanyola.

Quant a l'increment en el nombre d'operadors, l'augment va ser d'un 20%. D'aquests operadors, es registraren per al conjunt de les Illes Balears un total de 428 productors i 135 elaboradors en el 2008.

L'agricultura ecològica augmenta més d'un 40% les hectàrees dedicades a aquest cultiu

Taula 10. Indicadors de la producció agrària ecològica

Operadors	Darrera dada		Variació (%)	
Balears	2008	563	↗	19,8
Mallorca	2008	427	↗	20,3
Menorca	2008	79	↗	27,4
Eivissa	2008	55	↗	7,8
Formentera	2008	2	→	0,0

Font: Consell Balear de la Producció Agrària Ecològica-CBPAE

L'agricultura integrada constitueix un punt intermedi entre l'agricultura convencional industrialitzada, d'alts consums i que prioritza les produccions elevades, i l'agricultura ecològica. Fa un ús preferent dels mètodes de baix impacte ambiental, però no adquireix determinades limitacions i compromisos propis de l'agricultura ecològica. La Conselleria d'Agricultura i Pesca llança el gener de 2009 una ajuda de 2,8 milions d'euros en el PDR per al període 2009-2013 per subvencionar els titulars d'explotacions de producció integrada. Aquesta modalitat d'agri-

cultura està en expansió a les Illes Balears, amb un nombre més elevat d'explotacions registrades pel Consell Regulador de la Producció Integrada.

La ramaderia ecològica també augmenta a les Illes Balears, amb un 16 % més d'explotacions que en el 2007. Del nombre total de 334 explotacions en el 2008 a les Illes Balears, el ramat oví se situa en primer lloc, seguit del porcí i de les aus.

Ramaderia

Es produeix una baixada generalitzada de la venda de carn i de la carn sacrificada als escorxadors de les Illes Balears en el primer trimestre de l'any en curs, tot i que

les expectatives de final d'any es mostraven positives. El preu del menjar per al bestiar es preveu que baixi, atesa l'abundància que hi ha a hores d'ara de farratges i cereals, tant a les Illes Balears com a la Península.

Taula 11. Indicadors de la ramaderia

Carn sacrificada als escorxadors (Tones)	Darrera dada		Variació (%)	
Boví	1r trim	713	↘	-17,9
Oví	1r trim	497	↘	-15,6
Porc	1r trim	1.066	↘	-8,8
Equí	1r trim	3	↘	-13,3

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca. DG Salut Pública i Participació.

Pesca

El nombre d'afiliats al sector pesquer al març de 2009 se situa en 735. S'intenta també des del Govern fomentar i

ajudar el sector amb iniciatives i ajudes, com ara les ajudes de Mínimis, dotades amb 600.000 €.

Taula 12. Afiliació a la SS al sector pesquer 2009

	Darrera dada		Var (%) intermensual
Balears	març	735	1,0
Mallorca	març	493	-0,4
Menorca	març	128	9,0
Eivissa	març	85	0,0
Formentera	març	29	-3,0

Font: TGSS i elaboració pròpia

La producció pesquera declarada a les Illes Balears en el primer trimestre de 2009 és de 796.063 kg, amb un valor en primera venda de 4.112.733 €. En comparació amb el mateix trimestre de l'any 2008 (833.500 kg i 4.735.982 €), aquestes dades suposen unes minves del 4,49% en

pes i del 13,16% en valor econòmic. Contràriament al que és habitual, i com ja va succeir en el quart trimestre de 2008, el preu mitjà del peix (de la producció total) baixa de 5,68 €/kg a 5,17 €/kg (un 8,98%) .

Taula 13. Indicadors de producció pesquera

Captures		Darrera dada		Variació (%)			
		Pes (Kg)	Milers d'€	Pes(Kg)		Milers d'€	
Sardina	1r trim	187.952	197.877	↗	151,22		n.d
Gerret	1r trim	66.158	128.058	↘	-9,14	↘	-6,92
Sorell	1r trim	41.232		↗	19,62		n.d
Gamba vermella	1r trim	33.674	846.367	↘	-19,14	↘	-19,93
Morralla	1r trim	31.375		↘	-19,81		n.d
Maire	1r trim	31.297		↘	-53,19		n.d
Rajada	1r trim	29.911		↘	-6,78		n.d
Jonquillo	1r trim	28.374	336.357		n.d	↗	31,20
Moll vermell	1r trim	27.732	158.369	↘	-28,99	↘	-24,38
Alatxa	1r trim	23.873			n.d		n.d
Calamar	1r trim		226.564		n.d	↗	28,66
Escamarlà	1r trim		198.820		n.d	↘	-29,52
Gall de Sant Pere	1r trim		191.920		n.d	↘	-2,79
Sípia	1r trim		156.277		n.d	↘	-35,15
Caproig	1r trim		152.827		n.d	↘	-19,22

Font: DG pesca

Les diferències entre el primer trimestre de 2009 i el de 2008 es deuen a dos factors. D'una banda, i com ja es va avançar en el butlletí anterior, des de novembre de 2008 la flota d'arrossegament de Mallorca fa una aturada d'un dia a la setmana (reducció del 20% de l'esforç), fet que hauria d'implicar un descens del 15% de les captures globals, però tan sols ha estat del 4,5% en pes. En canvi, pel que fa al valor econòmic en primera venda, el descens que s'ha produït (13,2%) sí que s'aproxima molt al que s'esperava a causa de l'aturada de les barques del bou. Si es considera exclusivament l'evolució de les espècies pròpies de la pesca d'arrossegament, sí que s'ha produït un descens molt important de les captures (27%) i del valor econòmic en primera venda (21%), però no en el preu mitjà del peix, que s'incrementa un 8% (de 5,46 €/kg a 5,92 €/kg).

D'altra banda, en el primer trimestre de 2009 s'han aconseguit unes captures extraordinàries d'algunes espècies pelàgiques, com la sardina (187.952 kg, un 251% més que el 2008), capturada per la flota d'encerclament, o el jonquillo (28.374 kg, un 265% de les de 2008), capturat per la flota d'arts menors. Ambdues compensen parcialment la pèrdua de captures de la flota d'arrossegament i fan que la diferència entre els períodes comparats no sigui més elevada. En canvi, com que la sardina és un peix de valor comercial baix (1,05 €/kg el 2009), l'increment de les captures té un efecte escàs en el valor econòmic global en primera venda i provoca una baixada notable en el preu mitjà del peix.

Taula 14. Creixement del VAB de la indústria i energia

Taxes de variació interanual a preus constants (en %)

Anual				Trimestral				
2005	2006	2007	2008	2008 (e)				2009 (a)
		(e)	(e)	I	II	III	IV	I
1,2	1,7	1,5	0,3	1,0	0,6	0,3	-0,7	-2,3

a: avanç e: estimació

Font: Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació

El sector de la indústria i l'energia de les Illes Balears presenta un avanç de la taxa de variació interanual del VAB a preus constants del -2,3% per al primer trimestre de 2009 i registra una estimació del -0,7% en el quart trimestre de 2008. L'indicador de clima industrial (ICI) corresponent al conjunt de l'Estat continua amb un comportament negatiu i mostra una taxa de variació en el mes d'abril de -34,8%.

Els ocupats totals a indústria i energia en el mes d'abril són 30.115, dels quals 5.831 són autònoms i la resta assalariats. Pel que fa a les dades d'afiliats a la Seguretat Social, no s'ha pogut calcular la variació interanual respecte de les dades del mateix període, atès el canvi de classificació d'activitats econòmiques CNAE que entra en vigor el gener de 2009.

La variació interanual avançada de la indústria és de -2,3% el primer trimestre de 2009

Energia

La facturació d'energia elèctrica total per a les Illes Balears en el mes de maig presenta un increment tendencial del -0,1%. La desagregació per illes presenta les següents variacions: Mallorca en un 0,0%, Menorca en un -0,4% i les Pitiüses en un -0,8%.

La variació intermensual del mes de març dels assalariats de l'energia per a les Illes Balears és del -0,8%; 0,3% per a Mallorca, -7,1% per a Menorca i -8,9% per a les Pitiüses. L'evolució dels autònoms del sector energètic per a les Illes Balears és de l'1,0%. Per a Mallorca, 1,5%, i per a Menorca i les Pitiüses és nul·la.

De conformitat amb el Butlletí de gener de 2009 de Red Eléctrica de España, la màxima demanda per a les Illes Balears de potència mitjana horària va ser el 8 de gener a les 19 hores, amb una potència de 1.111 MW, i la màxima demanda d'energia, el 27 de gener, amb 20.052 MWh. A més, la potència elèctrica bruta instal·lada el 31 de gener és de 2.047 MW, la qual cosa suposa un increment respecte de gener de l'any anterior del 4,4%.

Increment tendencial del -0,1% de la facturació elèctrica total

El mercat lliure d'electricitat arriba a partir de l'1 de juliol de 2009. Gesa-Endesa haurà de bolcar els contractes de tots els clients que no s'hagin passat al mercat lliure de l'electricitat a la tarifa d'últim recurs (TUR). Aquesta és la tarifa a la qual es poden acollir tots els consumidors amb una potència contractada igual o inferior a 10 kW. Serà fixada pel Govern quan al consumidor no li vagi bé cap oferta del mercat lliure, i es tracta d'un preu que encara es desconeix. Només els clients amb més de 10 kW estan obligats a acudir al mercat lliure. Els clients que tinguin instal·lada una potència inferior a 3 kW es podran acollir, en determinats requisits, a l'abonament social.

Indústria

Per a les Illes Balears, l'índex de producció industrial (IPI) continua la baixada i reflecteix en el mes d'abril una desacceleració notable del sector, -27,7%. La facturació acumulada d'energia elèctrica en el sector de la indústria a les Illes Balears experimenta una variació del -16,8% fins al mes de maig de 2009. Per illes, Mallorca i Menorca presenten un descens important, mentre que Eivissa es manté.

L'IPI reflecteix una desacceleració notable (-27,7%)

La variació mensual del mes de març dels assalariats de la indústria per a les Illes Balears és de -0,3%; 0,5% per a Mallorca, -6,2% per a Menorca i 3,5% per a les Pitiüses. Per als autònoms de la indústria, la variació per a les Illes Balears és de -0,1%: per a Mallorca, -0,2%, per a Menorca, 0,1%, i per a les Pitiüses, 0,8%.

Exportacions

Fins al mes de març de 2009, les operacions d'exportacions que han dut a terme les Illes Balears arriben a un import de 376.090 milers d'euros, una xifra que suposa un increment del 17,3% respecte de les operacions en el mateix període de l'any 2008. Cal destacar l'augment d'exportacions de pell i cuir al Marroc, d'olis essencials a Suïssa, i de roba i complements a Mèxic.

El sector del calçat, encara que passa per una situació complicada, continua sent el capítol aranzelari que més ven a l'exterior, 40 milions d'euros, si bé el volum d'exportacions

tacions ha caigut un 10,2% respecte del mateix període de l'any passat. Aquesta dada es deu a la davallada en les exportacions de calçat al Regne Unit i a Alemanya, principalment.

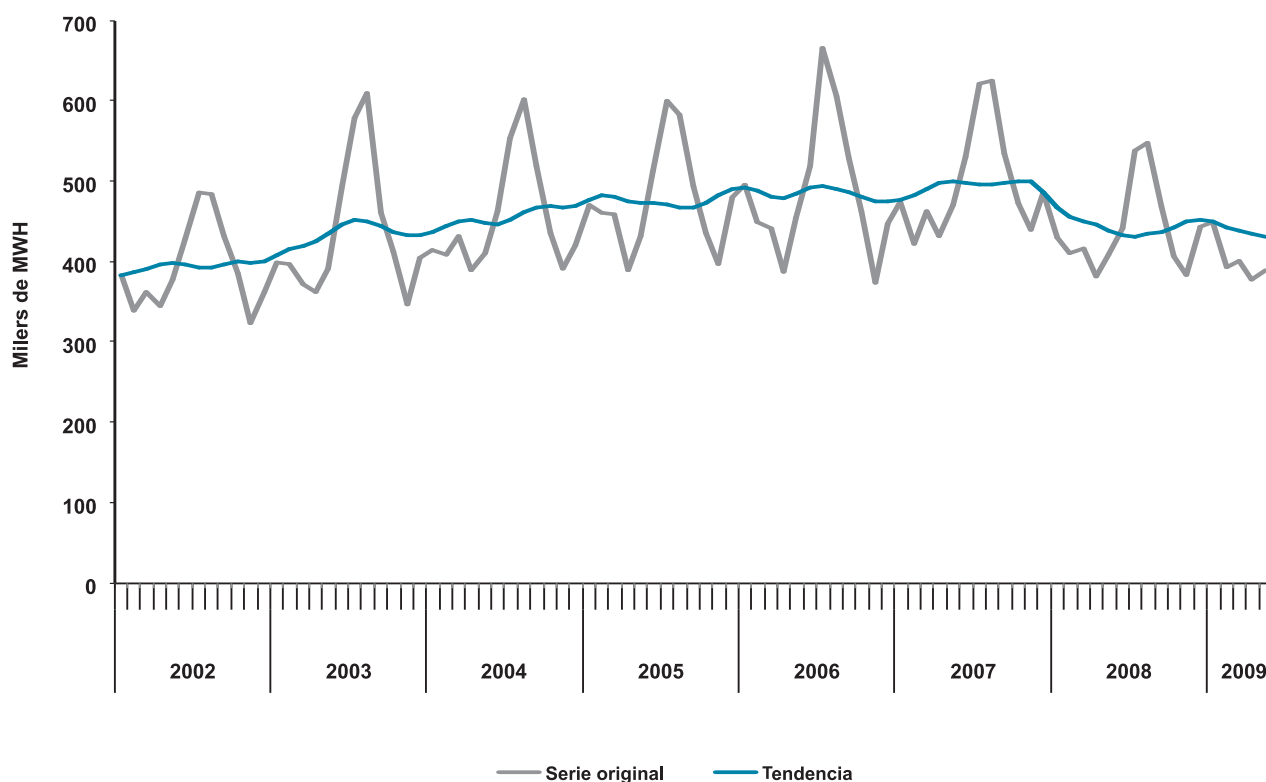
Destaca la disminució de les exportacions d'aixetes, un -77,6%; tot i que augmenten les exportacions a Rússia, s'han reduït les de Mèxic i República Dominicana. Així mateix, cal fer esment a la reducció de les exportacions de joieria i bijuteria en un -41,9%, explicada principalment per la caiguda de les operacions amb França i els Estats Units. Malgrat la difícil situació que presenta el sector, 28 empreses de Menorca, 4 de Mallorca i 1 de Formentera participaren dels dies 6 al 9 de maig a la fira

Eurobijoux & Accesories, que tingué lloc a Maó. Aquest acte és bianual i la segona fira és a Madrid en el mes de setembre.

D'altra banda, destaca l'augment de les exportacions de roba i complements, un 69,9%. Aquesta xifra és conseqüència de l'increment de les exportacions a Mèxic. El capítol d'olis essencials i de perfumeria també s'incrementa un 42,8%.

Les exportacions augmenten un 17,3%

Gràfic 6. Energia elèctrica mensual demandada a les Illes Balears.

Font: REE i elaboració pròpia

Taula 15. Indicadors de la indústria i l'energia

Balears	Darrera dada		Cicle-tendència T_{tk}^t (%)	
Facturació energia elèctrica total (MWh)	maig	389.091	➔	-0,1%
Facturació energia elèctrica indústria (MWh)	maig	16.743	⬇	-16,8%
Índex de producció industrial	abril	73,6	⬇	-22,4%
Ocupats totals a indústria i energia	abril	30.115	-	n.d.
Assalariats	abril	24.284	-	n.d.
Autònoms	abril	5.831	-	n.d.
Ocupats segons activitats	març	28.307	-	n.d.
Suministrament d'energia elèctrica, gas, vapor i aigües	març	3.958	-	n.d.
Indústries extractives	març	505	-	n.d.
Indústries manufactureres	març	23.844	-	n.d.
Mallorca				
Facturació energia elèctrica total (MWh)	maig	303.854	➔	0,0%
Facturació energia elèctrica indústria (MWh)	maig	13.227	⬇	-19,3%
Ocupats segons activitats	març	22.606	-	n.d.
Assalariats	març	18.011	-	n.d.
Autònoms	març	4.595	-	n.d.
Menorca				
Facturació energia elèctrica total (MWh)	maig	35.001	➔	-0,4%
Facturació energia elèctrica indústria (MWh)	maig	2.506	⬇	-8,9%
Ocupats segons activitats	març	3.701	-	n.d.
Assalariats	març	3.015	-	n.d.
Autònoms	març	686	-	n.d.
Pitiüses				
Facturació energia elèctrica total (MWh)	maig	50.236	➔	-0,8%
Facturació energia elèctrica indústria (MWh)	maig	1.010	➔	0,0%
Ocupats segons activitats	març	2.000	-	n.d.
Assalariats	març	1483	-	n.d.
Autònoms	març	517	-	n.d.

Font: TGSS, Gesa-Endesa, DG d'Economia, INE.

n.d.: Variació interanual de la cicle-tendència no disponible atès que el canvi en la classificació CNAE des de gener de 2009 no permet la comparabilitat temporal

Taula 16. Principals béns industrials exportats des de les Illes Balears

De gener a març 2009

Principals mercats exteriors	Milers d'€	Var. (%)
Calçat	39.787	-10,2%
Itàlia	6.910	-4,8%
França	6.777	-1,8%
Alemania	6.748	-13,5%
Grècia	3.510	4,9%
Regne Unit	2.619	-32,1%
Bèlgica	1.609	8,9%
Pell i cuiro	2.336	-12,1%
Marroc	1.177	1177,0%
Xina	725	-65,6%
Estats Units	13	534,8%
Pell preparada	848	2,6%
França	195	8,0%
Regne Unit	193	38,5%
Alemania	158	91,5%
Roba i complements	960	69,9%
Mèxic	365	479,9%
Països Baixos	168	22,3%
Joieria i bijuteria	1.209	-41,9%
Estats Units	507	-6,6%
França	190	-40,7%
Països Baixos	88	30,7%
Mobles	2.527	36,7%
Mèxic	1.356	100,6%
Rep Dominicana	459	41,0%
Costa Rica	388	388,0%
Aixetes	1.161	-77,6%
Venezuèla	251	5,9%
Mèxic	237	-35,3%
Argèlia	112	-26,2%
Rússia	97	97,0%
Olis essencials i perfumeria	688	42,8%
Alemania	315	21,7%
Suïssa	137	162,4%
Itàlia	36	515,1%
Total exportacions	376.090	17,3%

Font: Consejo Superior de Cámaras de Comercio, Industria y Navegación de España.

Taula 17. Creixement del VAB de la construcció

Taxes de variació interanual a preus constants (en %)

Anual				Trimestral				
2005	2006	2007	2008	2008 (e)				2009 (a)
		(e)	(e)	I	II	III	IV	I
2,5	3,7	3,7	-1,4	0,2	-0,8	-1,8	-2,9	-6,4

a: avanç e: estimació

Font: Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació

El sector de la construcció presenta en el primer trimestre de l'any una variació interanual de -6,4%. Aquesta xifra suposa quatre trimestres consecutius amb taxes negatives de creixement i, a més, no s'havia registrat a les Illes Balears un retrocés tan notable des de l'any 1993. Les expectatives a curt termini són negatives i no es preveu que la recuperació comenci abans de 2010.

Quatre trimestres consecutius amb taxes de decreixement

A l'abril, 38.755 assalariats treballen en la construcció a les Illes Balears, la qual cosa implica 862 assalariats menys que en el mes de març. Aquesta branca és l'úni-

ca activitat que presenta una davallada intermensual (-2,2%) en el nombre d'afiliats al règim general. El nombre d'autònoms baixa en els quatre primers mesos de l'any i se situa a l'abril en 16.644 treballadors, un 1,5% menys que el mes anterior. Entre els dos règims, la destrucció d'ocupació suma més de 1.100 llocs de feina en el mes d'abril. Tenint en compte aquests resultats, no és estrany que l'atur registrat en la construcció augmenti en els mesos de març i abril (un 1,6% i un 0,9% de taxes intermensuals, respectivament). Ara bé, la darrera dada disponible sobre desocupació mostra un canvi de tendència, ja que en el mes de maig la variació intermensual és de -2,3% i el nombre d'aturats davalla fins als 16.386. La nova classificació nacional d'activitats econòmiques, CNAE-09, no permet fer comparacions interanuals en els sectors d'activitat.

Taula 18. Indicadors de la construcció

Balears	Darrera dada		Cicle-tendència T _{t-k} ^t (%)	
Assalariats	abril	38.755	-	n.d.
Autònoms	abril	16.644	-	n.d.
Vendes aparents ciment (tones)	novembre	39.528	↘	-43,0
Preu habitatge (€/m²)	1r trim	2.621	↘	-2,4
Mallorca				
Assalariats	març	30.793	-	n.d.
Autònoms	març	13.415	-	n.d.
Valor mig de l'habitatge (€/m²)				
Palma	2n sem	2.342	↘	-5,0
Manacor	2n sem	1.580	↘	-4,0
Inca	2n sem	1.783	↘	-3,6
Menorca				
Assalariats	març	3.555	-	n.d.
Autònoms	març	1.416	-	n.d.
Valor mig de l'habitatge (€/m²)				
Maó	2n sem	2.055	↘	-2,8
Ciutadella	2n sem	2.027	↘	-2,3
Pitiüses				
Assalariats	març	5.269	-	n.d.
Autònoms	març	2.059	-	n.d.
Valor mig de l'habitatge (€/m²)				
Eivissa – vila	2n sem	2.241	↘	-3,3
Sant Antoni de Portmany	2n sem	2.036	↘	-4,0

Font: MTSS, Oficemen, Ministeri de Foment, Ministeri de l'Habitatge, i Sociedad de Tasación, i elaboració pròpia

n.d.: Variació interanual de la cicle-tendència no disponible atès que el canvi en la classificació CNAE des de gener de 2009 no permet la comparabilitat temporal

De conformitat amb les dades del Ministeri de l'Habitatge, a les Illes Balears hi ha 23.500 habitatges nous en venda, dels quals gairebé dos terços són immobles acabats. Considerant aquesta xifra, la recuperació del sector residencial s'ajornarà presumiblement fins que part d'aquest volum d'habitatges sigui absorbit per la demanda, que actualment es troba en retrocés. El nombre de compravendes cau un -42,6% en el primer trimestre de 2009 i el valor total de les transaccions d'habitatge lliure davalla un -45,7%. L'activitat immobiliària es redueix a causa de l'enduriment de les condicions d'accés al crèdit per part de les entitats financeres, de la situació del mercat laboral i de les expectatives de baixada de preus. Segons les dades publicades per l'Institut Nacional d'Estadística (INE), el valor dels habitatges escripturat en el darrer trimestre de 2008 baixa un -6,3% respecte del mateix període de l'any anterior. El Ministeri de l'Habitatge xifra la caiguda interanual del preu en un -6,1%, segons els valors de taxació en el primer trimestre de 2009.

23.500 habitatges nous estan en venda a les Illes Balears

El nombre d'hipoteques constituïdes es redueix una tercera part fins al mes de març, mentre que l'import total

queda reduït a gairebé la meitat. Tot i aquest fort retrocés del sector residencial, alguns fets conviden a reactivar l'activitat immobiliària. Per una banda, el tipus d'interès de referència de la majoria de crèdits hipotecaris, l'euríbor, tancà el mes de maig en un mínim històric, lleugerament per sobre de l'1,6%. A més, el govern central anuncia que a partir de 2011 s'eliminaran alguns avantatges fiscals de què fins ara gaudien els compradors d'un habitatge, i s'incentiva, per tant, l'avançament de la compra.

La licitació pública a les Illes Balears contraresta en part la fase recessiva del sector. Segons les dades publicades pel Ministeri de Foment, la contractació d'obra per part de les diferents administracions públiques s'incrementa un 540% en el primer trimestre de 2009 respecte de 2008. Si es descompta l'efecte de l'increment dels costos de la construcció i es considera l'evolució de la tendència, la licitació augmenta un 136%. Aquests resultats són semblants als que ha recollit l'Associació d'Empreses Constructores d'Àmbit Nacional (SEOPAN), que xifra la variació interanual del primer trimestre en un 503%. Part d'aquests imports es corresponen al Fons Estatal d'Inversió Local, del qual s'havien pagat, en data de 19 de juny, un total de 109 milions d'euros corresponents a 576 projectes presentats per diferents ajuntaments de les Illes Balears.

Taula 19. Indicadors avançats de la construcció

Balears	Darrera dada		Cicle-tendència T ^t _{t-k} (%)	
Projectes visats del COAIB				
Pressuposts (milers d'€ constants)	març	60.927	↘	-27,9
Nombre de projectes	abril	600	↘	-18,7
Nombre d'habitatges	abril	208	↘	-65,7
Licitació pública T ¹⁵ ₁₅ (milers d'€ constants)	març	158.486,1	↗	136,2
Mallorca				
Pressuposts (milers d'€ constants)	març	49.472	↘	30,8
Nombre de projectes	abril	460	↘	-14,4
Nombre d'habitatges	abril	179	↘	-62,9
Menorca				
Pressuposts (milers d'€ constants)	març	6.723	↘	31,1
Nombre de projectes	abril	72	↘	-16,3
Nombre d'habitatges	abril	23	↘	-61,4
Pitiüses				
Pressuposts (milers d'€ constants)	març	4.733	↘	-16,8
Nombre de projectes	abril	68	↘	-9,9
Nombre d'habitatges	abril	6	↘	-71,8

Font: COAIB, Ministeri d'Habitatge, Ministeri de Foment i DGE

Dades amb € constants base Gener 2005.

En el mes d'abril, el Col·legi Oficial d'Arquitectes de les Illes Balears (COAIB) visà 600 projectes, mentre que l'any passat en foren 927. La davallada més important es produeix a Menorca (-42,4% de variació interanual), mentre que Mallorca i les Pitiüses presenten una variació semblant (-34%). Pel que fa a la tipologia dels projectes,

els habitatges visats davallen un -65,7% en tendència i és molt notable a les Pitiüses (-71,8%). El termini habitual d'execució d'una obra és de dos a tres anys des que el projecte és visat. Per tant, es preveu que continuï la tendència negativa del sector.

4 Serveis

Taula 20. Creixement del VAB del sector serveis

Taxes de variació interanual del VAB a preus constants (en %)

Anual			Trimestral				
2006	2007	2008	2008 (e)				2009 (a)
	(e)	(e)	I	II	III	IV	I
2,8	3,1	1,5	2,5	1,9	1,4	0,7	-0,8

En els tres primers mesos de 2009, el valor afegit brut del sector serveis es redueix en gairebé un punt percentual respecte l'any anterior. Això suposa la primera taxa de creixement negativa en el sector en els darrers quinze anys.

Forta caiguda del creixement del sector serveis en el primer trimestre de 2009

L'afiliació a la Seguretat Social de l'abril mostra un augment intermensual d'un 8%, especialment entre els assa-

lariats del sector (+9,3%). Aquesta variació és molt semblant a la que es donà l'any passat. Amb l'entrada en vigor a principi de 2009 de la nova Classificació Nacional d'Activitats Econòmiques (CNAE), s'ha de tenir en compte que les dades de cada sector poden no ser comparables en termes interanuals. Els augments més importants en l'afiliació es donen en les activitats relacionades amb l'inici de la temporada turística. Els serveis d'allotjament i els serveis de menjars i begudes augmenten un 50,8% i un 18,9% respectivament de l'abril al març de 2009. Aquestes branques suposen conjuntament més d'una cinquena part del total del sector.

Taula 21. Indicadors dels serveis

	Darrera dada		Cicle-tendència T _{t-k} ^t (%)	
Afiliats Seguretat Social	abril	318.779	-	n.d.
Mallorca	març	261.275	-	n.d.
Menorca	març	18.770	-	n.d.
Pitiüses	març	28.384	-	n.d.
Matriculació d'automòbils de turisme per a lloguer (inclou tot terrenys)	desembre	681	↘	-71,7

Fonts: TGSS, Anfac i elaboració pròpia

n.d.: Variació interanual de la cicle-tendència no disponible atès que el canvi en la classificació CNAE des de gener de 2009 no permet la comparabilitat temporal

Per illes, l'afiliació del març en els serveis presenta a Menorca el creixement intermensual més moderat (1,5%). Mallorca i Eivissa mostren un ritme de creixement semblant (2,8% i 2,2% respectivament) i Formentera és l'illa amb un comportament més dinàmic (+4,3%).

Segons els indicadors d'activitat del sector serveis publicats per l'Institut Nacional d'Estadística (INE), la xifra de negocis per a les Illes Balears disminueix un -16,2% en el mes d'abril respecte del mateix mes de l'any 2008, mentre que l'índex de personal ocupat davalla un -7,3%.

4.1 Comerç

Taula 22. Indicadors del comerç

	Darrera dada		Cicle-tendència T_{t-k}^t (%)	
Índex de vendes al detall - termes constants.	desembre	92,9	↘	-8,6
Índex d'ocupació comerç al detall	desembre	96,7	↘	-3,0
Afiliats a la SS activitat comerç i reparació	4t trim	74.957,0	↘	-4,2
Mallorca	4t trim	60.779,0	↘	-3,7
Menorca	4t trim	6.228,0	↘	-4,2
Pitiüses	4t trim	7.950,0	→	0,5

Font: INE, TGSS i elaboració pròpia

El període comprès entre els mesos de març i maig es caracteritza pel manteniment de l'atonía en l'activitat comercial dels mesos precedents. Malgrat això, tot indica que l'inici de la temporada turística, l'evolució a la baixa dels preus de consum, la davallada dels tipus d'interès i les mesures fiscals aprovades proporcionaran un cert dinamisme.

Segons l'índex de vendes al detall, la xifra de negocis del comerç registra l'abril una caiguda interanual del 12,3%, la qual cosa suposa catorze mesos seguits de retraïment, tot i que els darrers dos mesos s'aprecia un cert alentiment de la caiguda. A nivell nacional, la taxa de creixement queda per sobre del que registren les Illes Balears, amb un -7,3%.

Aquesta evolució de l'activitat del comerç ha tingut també els seus efectes sobre l'ocupació i sobre el nombre d'empreses al sector. Pel que fa al primer d'aquests dos efectes, l'índex d'ocupació al comerç davalla a l'abril un 5,7% interanual. Quan es comparen les dades mes per mes es registra una millora a mesura que avança la temporada turística i s'arriba a una variació intermensual de l'1,8% a l'abril. Paral·lelament, les dades de la Seguretat Social registren, per al mateix període, un total de 72.000 afiliats al sector i una variació intermensual que arriba al 3,6% l'abril, davant el -0,3% del febrer.

El nombre d'empreses vinculades a l'activitat del comerç s'ha vist afectat per l'evolució econòmica recent, la reducció del consum de les famílies, l'increment de l'atur i la restricció del crèdit. Aquests factors han empès a la baixa les vendes i, fins i tot, han provocat el tancament de comerços, sobretot de petits. No obstant això, el nombre d'empreses augmenta el febrer un 0,3% intermensual, i l'abril, un 5,9% intermensual, amb un total de 9.856 empreses.

Per la seva banda, els establiments de les zones turístiques (més especialitzats en bijuteria, joieria, articles de regal i souvenirs) redueixen la xifra de negocis en gran part a causa del retard d'obertura dels establiments hotelers. Els establiments més afectats són els ubicats a segona i tercera línia de les zones turístiques.

Des del punt de vista de la demanda, la confiança dels consumidors (punt que també es comenta en l'apartat "Consum") no presenta dades del tot favorables els darrers mesos; si bé cal comentar que l'índex de confiança sobre les expectatives dels consumidors sí reflecteix certes millores, probablement com a conseqüència de l'evolució a la baixa dels preus de consum, la davallada dels tipus d'interès i algunes de les mesures fiscals apro-

vades pel Govern, i que tot plegat podria afavorir un canvi de tendència de l'activitat.

Quant al marc legal, patronals i sindicats del comerç pacten el maig un conveni col·lectiu laboral per al comerç de les Illes Balears, el qual té caràcter transitori fins al març de 2011. Aquest conveni, que afecta aproximadament 45.000 treballadors, té l'objectiu de fixar els creixements salarials i prevenir aquests contra el possible cas futur d'inflació negativa.

Finalment, la directiva Bolkestein està encara en procés d'adaptació. La seva implantació és més laboriosa del que s'esperava, atesa la quantitat de serveis que queden afectats i la gran diversitat de normatives regionals que hi ha respecte d'aquesta qüestió. Un dels punts més problemàtics és el que fa referència a les grans superfícies. Segons l'avantprojecte de llei aprovat el maig, es vol permetre a les comunitats autònomes mantenir el control de la cessió de llicències d'obertura per a grans superfícies; però la Comissió Nacional de la Competència ja n'ha emès un informe en contra.

4.2 Turisme. Hoteleria

Les Illes Balears són en el mes d'abril la comunitat autònoma amb el grau d'ocupació més elevat per places

El nombre de pernoctacions en establiments turístics arriba als 5,5 milions de gener fins a abril de 2009, una xifra inferior (-11,1%) a la registrada l'any anterior. Per tipus d'establiment, s'observa que tant el nombre de pernoctacions com el de viatgers mostren resultats negatius en els hotels, encara que l'estada mitjana es manté en 5,4 dies. Als apartaments, s'han registrat caigudes en l'activitat, amb un descens considerable en el nombre de pernoctacions i de viatgers. Així, l'estada mitjana en aquest tipus d'establiment s'escurça un 10,6%, i assoleix els 7,6 dies. El turisme rural és l'únic que mostra un comportament a l'alça en les pernoctacions i, a més, incrementa l'estada mitjana, de manera que arriba a 4,2 dies en el primer quadrimestre.

Cal destacar que, en el mes d'abril, les Illes Balears són la comunitat autònoma amb el grau d'ocupació més elevat per places (60,2%), per davant Canàries i Catalunya. Aquest resultat és causat per l'efecte de Setmana Santa, que ha estat el mateix per a Catalunya i Canàries, i pel nombre de turistes estrangers que han viatjat a les Illes Balears, ja que el turisme nacional ha caigut considerablement (-19,0%).

Taula 23. Establiments turístics Illes Balears

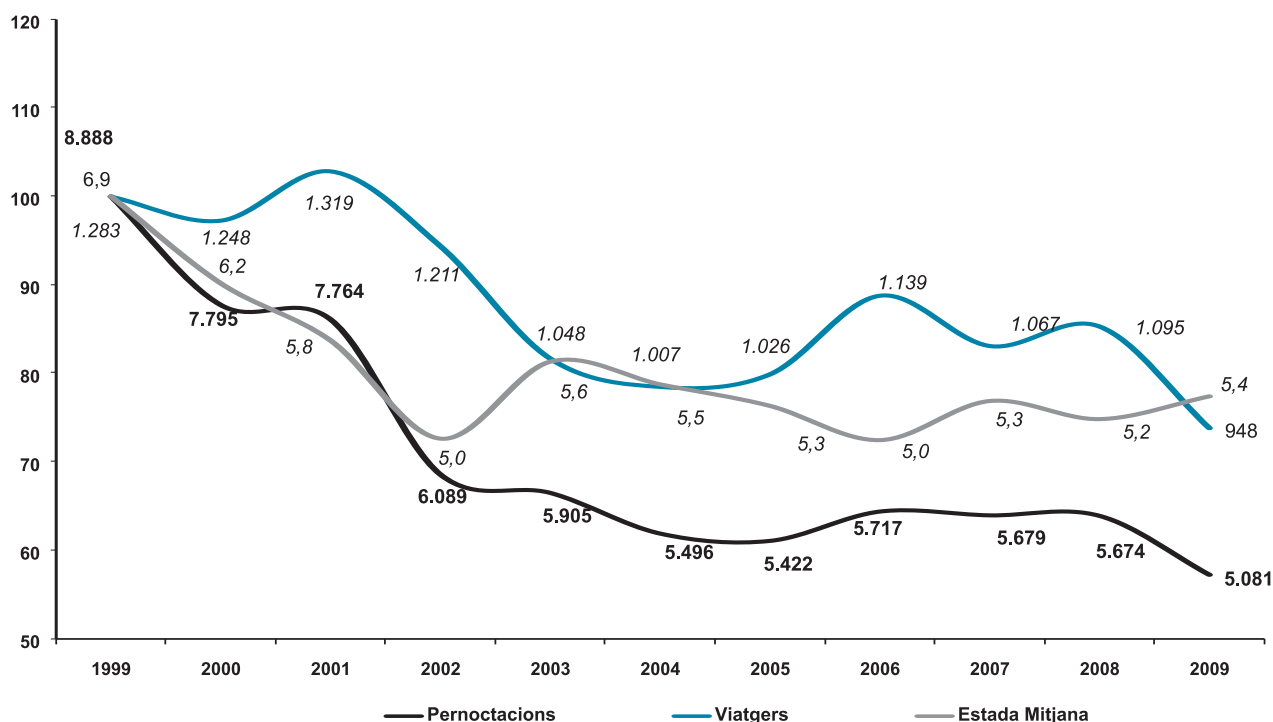
	Abril 2009		Var. (%)	Acumulat 2009		Var. (%)
Pernotacions	2.791.489	↗	4,4	5.496.022	↘	-11,1
Establiment hotelier	2.573.701	↗	6,2	5.081.464	↘	-10,5
Apartament turístic	174.642	↘	-19,8	336.735	↘	-22,2
Rural	43.146	↗	30,1	77.823	↗	3,4
Viatgers allotjats	502.263	→	0,0	1.011.192	↘	-13,2
Establiment hotelier	464.872	→	0,1	948.196	↘	-13,4
Apartament turístic	27.746	↘	-7,3	44.576	↘	-12,7
Rural	9.645	↗	21,6	18.420	→	0,3
Estada mitjana (dies)	5,6	↗	5,7	5,4	→	1,9
Establiment hotelier	5,5	→	-1,0	5,4	→	0,0
Apartament turístic	6,3	↘	-13,7	7,6	↘	-10,6
Rural	4,5	↗	7,6	4,2	↗	2,5

Font: INE

En el gràfic de l'evolució històrica de pernoctacions, viatgers i estada mitjana dels establiments hotelers s'observa que després dels màxims enregistrats el 2006, l'acumulat de pernoctacions i de viatgers s'ha reduït. Les

taxes de variació d'ambdues magnituds segueixen una evolució a la baixa des de 2007. Aquest comportament es tradueix en l'allargament de l'estada mitjana en aquests tipus d'establiment (5,4%).

Gràfic 7. Pernoctacions, viatgers i estada mitjana a hotels. Gener - abril.

Font: INE

Dos dels operadors turístics de més pes a les Illes Balears (Thomas Cook i TUI) pronostiquen que en la campanya de 2009 s'hauran de superar dificultats. Per esquivar la crisi, aquests grups redueixen l'oferta per a l'estiu i els paquets de vacances disponibles.

La relació qualitat-preu per al mercat britànic es manté estable després de les devaluacions de la lliura esterlina. El turisme d'aquest país emissor cerca destinacions turístiques on la seva moneda tingui un alt poder adquisitiu i on els preus de l'oferta complementària siguin assequibles. A Gran Bretanya s'ha elaborat un informe en el qual s'assenyala que els preus a Mallorca i Xipre són encara més barats que al Regne Unit.

La crisi econòmica mundial ha provocat fortes pèrdues en les línies aèries espanyoles. Tant els turistes com la gent de negocis viatgen menys que altres anys, fet que repercuteix en el turisme de primera classe. La disminució de l'activitat econòmica també provoca que les bodegues vagin buides, perquè el comerç de mercaderies es troba a nivells mínims. Així, es fan ofertes de preus per fer front a la davallada de la demanda, la qual cosa suposa una reducció en els ingressos per passatger. Un dels pocs factors a favor que tenen les companyies aèries és el fet que la factura del combustible s'ha retallat.

Tant el nombre de pernoctacions com el de viatgers minven a Mallorca i a les Pitiüses

A **Mallorca**, des de gener fins a abril, el nombre de pernoctacions en establiments hotelers i apartaments turístics arriba als 5 milions, la qual cosa suposa una variació negativa (-11,2%) respecte del mateix període de l'any anterior. Aquest minvament es reflecteix tant en els hotels, que són els que tenen més pes a l'illa, com en els apartaments. Això mateix succeeix pel que fa al nombre

de viatgers, que cau en el primer quadrimestre més pronunciadament als hotels (-12,8%) respecte del mateix període de 2008. Pel que fa a l'estada mitjana, s'incrementa en els hotels i assoleix els 5,4 dies, mentre que descendeix en els apartaments (7,7 dies).

A **Menorca** s'incrementa tant el nombre de pernoctacions hoteleres (31,2%) com el de viatgers allotjats (14,7%). L'estada mitjana arriba als 4,3 dies el 2009. Aquesta és l'única illa que mostra un comportament positiu en aquest inici de temporada.

Air Berlin oferirà enguany 68.000 places per viatjar a Menorca amb vols directes des de les principals ciutats alemanyes, la qual cosa suposa un increment del 20% respecte de l'any anterior. Tot i així, la confirmació de reserves se situa encara un 10% per davall de 2008.

Menorca és l'única illa que mostra resultats positius aquest mes respecte de 2008

L'arxipèlag **pitiús** mostra els resultats més negatius. Pel que fa als hotels, es redueix el nombre de pernoctacions i de viatgers (-28,5% i -34,4% respectivament). A Eivissa, el fet que la Setmana Santa caigués en abril no ha evitat la caiguda del turisme nacional. De fet, s'han obert més hotels, però amb menys places disponibles, i l'ocupació mitjana també ha minvat.

El turisme rural a les Pitiüses presenta un descens de reserves en comparació a l'any passat. D'una banda, minven l'estada mitjana i, de l'altra, es retarden progressivament les reserves, la qual cosa provoca que en els mesos de temporada alta hi hagi més llits disponibles que l'any passat en les mateixes dates.

Taula 24. Hotels i Apartaments a les Illes

Hotels i Apartaments. Mallorca

	acum gener-abril	Var. (%)		(%) sobre total
Pernoctacions	5.025.590	↘	-11,2	100,0
Hotels	4.695.147	↘	-10,4	93,4
Apartaments	330.443	↘	-21,3	6,6
Viatgers allotjats	905.078	↘	-12,8	100,0
Hotels	862.344	↘	-12,8	95,3
Apartaments	42.734	↘	-11,9	4,7
Estada mitjana (dies)	5,6	↗	2,7	
Hotels	5,4	↗	2,0	
Apartaments	7,7	↘	-10,5	

Font: INE

Hotels. Menorca

	acum gener-abril	Var. (%)	
Pernoctacions	161.812	↗	31,2
Viatgers allotjats	37.460	↗	14,7
Estada mitjana (dies)	4,3	↗	13,2

Font: INE

*Dades d'apartaments no disponibles

Hotels. Pitiüses

	acum gener-abril	Var. (%)	
Pernoctacions	224.509	↘	-28,5
Viatgers allotjats	48.392	↘	-34,4
Estada mitjana (dies)	4,6	↗	7,0

Font: INE

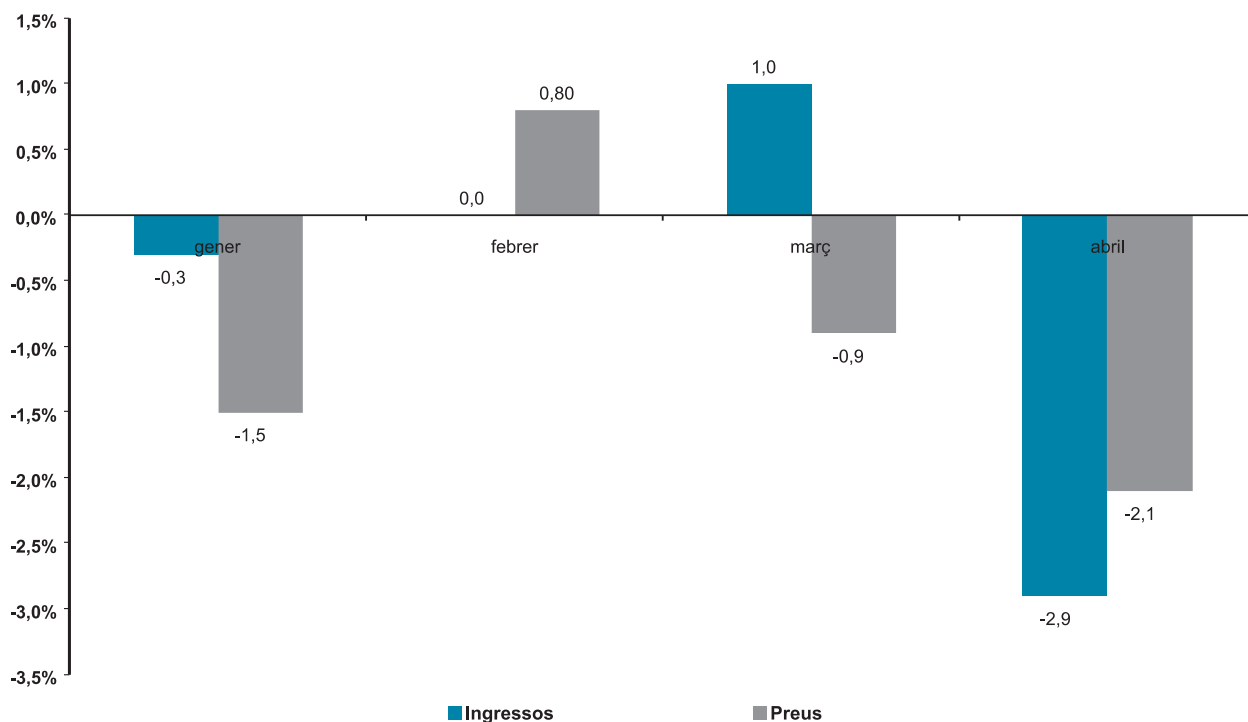
*Dades d'apartaments no disponibles

Preus i ingressos hotelers

Segons l'enquesta publicada per l'INE, a l'abril els preus i els ingressos hotelers minven considerablement a les

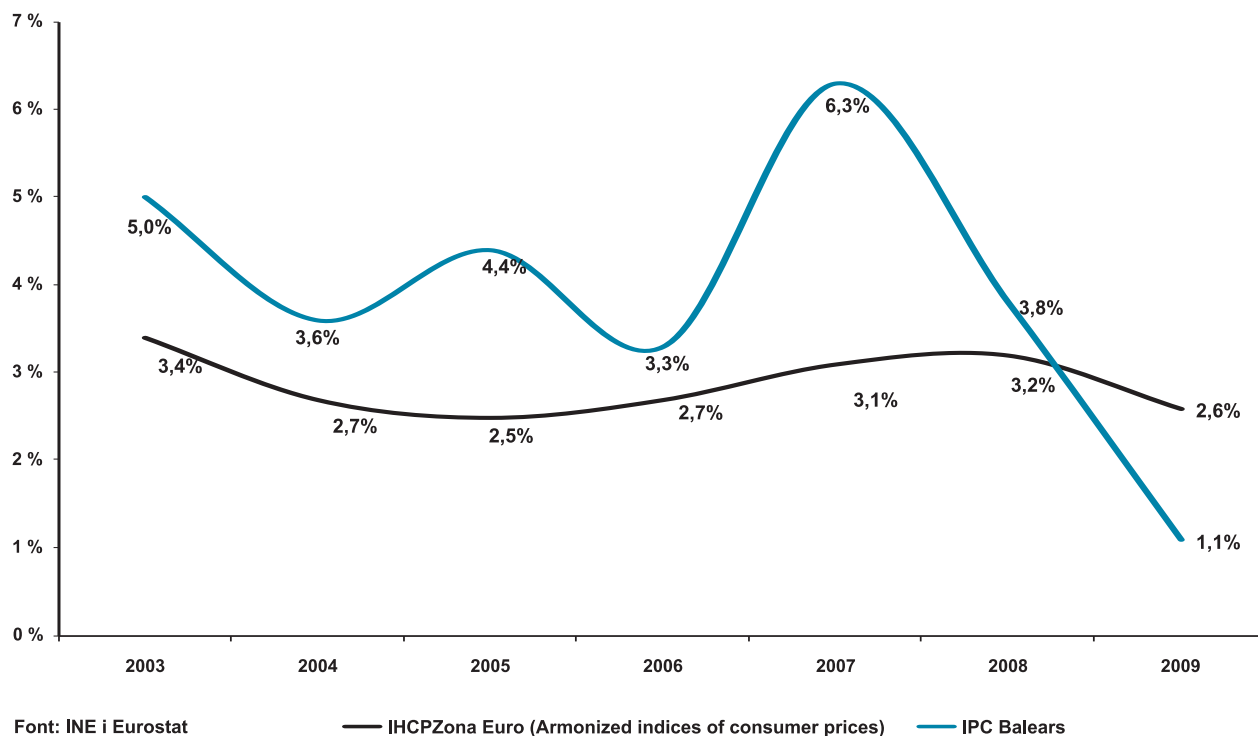
Illes Balears (-2,1% i -2,9%, respectivament), tal com a Canàries, Catalunya i Andalusia. Els ingressos hotelers davallen un punt percentual més que la mitjana estatal.

Gràfic 8. Variació interanual dels preus i ingressos hotelers.

Font: INE

Gràfic 9. IPC Balears hotels i restaurants i IHCP Zona Euro (Mitjana anual mes d'abril)

Font: INE i Eurostat

Pel que fa als preus d'oferta complementària (restaurants, bars i cafès), en el gràfic 9 s'observen els preus de consum de 2009 dels nostres principals mercats turístics emissors (2,6%) i els de les Illes Balears (1,1%). Un dels factors que afecta el sector és la davallada del nombre de turistes. Els restauradors de les Illes Balears, especial-

ment els de les zones costaneres, s'han vist perjudicats amb l'estratègia comercial d'alguns hotelers, ja que aquests, per millorar l'ocupació, ofereixen pensions completes a preus més assequibles, cosa que afecta negativament els bars, les cafeteries i els restaurants.

Comparació amb altres destinacions

Els turistes estrangers que arribaren a les Illes Balears el 2008 presenten variacions negatives respecte de 2008

Segons les dades publicades per l'IET fins a l'abril, el nombre de visites de turistes estrangers a les Illes Balears presenta un resultat negatiu (-10,6%).

La majoria de destinacions nacionals mostren una evolució similar a la nostra. A Andalusia i Canàries el nombre de turistes estrangers cau un 14% i a la Comunitat Valenciana, decreix un 21,7%. Les Pitiüses són l'única destinació que augmenta el nombre de turistes estrangers respecte de 2008 (12,5%). En canvi, a Mallorca i a Menorca disminueixen un -11,3% i un -26,6%, respectivament.

La resta de destinacions competidores emergents presenten un comportament paral·lel al de les Illes Balears fins a l'abril. En totes les destinacions davalla el nombre de turistes, i la destinació que mostra un minvament més pronunciat és Croàcia (-14,0%).

Un dels temes del Saló Internacional del Turisme ha estat la crisi com a possible detonant per baixar els preus. També s'ha destacat que ara és el moment apropiat per oferir viatges diferents (rutes de gourmets, viatges atrevits o llocs desconeguts) i per augmentar-ne la qualitat. La innovació i l'originalitat són punts que cal tenir en compte a l'hora de vendre en moments de recessió.

Malgrat la situació econòmica actual, els espanyols han fet 12,1 milions de viatges a principi d'any, segons les dades oficials de Familitur. Aquest fet suposa un creixement del 3,4% respecte de 2008. Els viatges de cap de setmana per motius d'esbarjo o de visita a familiars o amics també creixen un 5,3%.

Taula 25. Turistes estrangers, comparació amb altres destinacions

	de gener a...	total	Var (%)	
Illes Balears	abril	1.797.578	↘	-10,6
Mallorca	abril	1.595.411	↘	-11,3
Menorca	abril	67.240	↘	-26,6
Pitiüses	abril	134.927	↗	12,5
Canàries	abril	3.026.521	↘	-13,8
Andalusia	abril	1.824.698	↘	-13,7
Comunitat Valenciana	abril	1.237.961	↘	-21,7
Malta	març	57.403	↘	-3,2
Xipre	abril	375.523	↘	-8,6
Croàcia	març	478.829	↘	-14,0
Turquia	març	3.636.464	↘	-2,0

1, Per a Turquia, turistes d'Europa OCDE

Font: IET, Instituts Estadístics

4.3. Turisme. Transport i comunicacions

Taula 26. Afiliats a la Seguretat Social

Transport i Emmagatzematge	Darrera dada		Var Intermens %
Illes Balears	març	6.628	0,1
Mallorca	març	5.936	0,5
Menorca	març	339	-4,0
Pitiüses	març	353	-1,7
Informació i Comunicació	Darrera dada		Var Intermens %
Illes Balears	març	21.517	1,7
Mallorca	març	18.300	1,8
Menorca	març	1.149	0,7
Pitiüses	març	2.068	0,9

Font: TGSS i elaboració pròpia

Ocupació

Al març de 2009, el nombre d'afiliats a la Seguretat Social de les Illes Balears vinculats al transport i l'emmagatzematge és de 6.628 persones, i el d'informació i comunicació és de 21.517. El nombre d'afiliats el març no presenta gaire variació ni en el transport ni en la informació (0,1% i 1,7%, respectivament) respecte del mes de febrer.

Els indicadors disponibles d'aquesta activitat mostren una evolució positiva per al conjunt de l'arxipèlag, tot i que a l'anàlisi per illes els resultats divergeixen. Mentre que a Mallorca i a les Pitiüses es mantenen constants, la variació en el transport i l'emmagatzematge a Menorca és negativa (-4,0%).

Taula 27. Passatgers arribats via aèria segons origen de vol

	Acumulat		Var (%)	
Illes Balears				
Total	gen-abr	2.599.908	↘	-8,4
Espanya	gen-abr	1.345.271	↘	-7,9
Alemanya	gen-abr	761.372	↘	-3,5
Regne Unit	gen-abr	260.006	↘	-14,9
Itàlia	gen-abr	8.950	↗	38,1
Suïssa	gen-abr	51.972	↘	-6,9
França	gen-abr	23.660	↘	-10,0
Mallorca				
Total	gen-abr	2.183.701	↘	-8,3
Espanya	gen-abr	976.046	↘	-5,9
Alemanya	gen-abr	750.530	↘	-3,7
Regne Unit	gen-abr	235.791	↘	-18,8
Itàlia	gen-abr	1.831	↘	-67,0
Suïssa	gen-abr	51.932	↘	-6,9
França	gen-abr	21.621	↘	-7,0
Menorca				
Total	gen-abr	157.597	↘	-11,2
Espanya	gen-abr	145.454	↘	-10,5
Regne Unit	gen-abr	11.457	↘	-18,8
Itàlia	gen-abr	14	↗	27,3
Pitiüses				
Total	gen-abr	258.610	↘	-6,6
Espanya	gen-abr	223.771	↘	-14,0
Regne Unit	gen-abr	12.758	↗	1155,7
Alemanya	gen-abr	10.842	↗	15,5
Itàlia	gen-abr	7.105	↗	670,6
França	gen-abr	2.035	↘	-32,9
Suïssa	gen-abr	40	↘	-27,3

Font: AENA i elaboració pròpia

Transport aeri de passatgers

Als aeroports de les Illes Balears arriben fins al mes d'abril 2,6 milions de passatgers, un 8,4% menys que en els mateixos mesos de l'any anterior. Segons el país d'origen, els alemanys (-3,5%), els britànics (-14,9%) i els passatgers nacionals (-7,9%) mostren una tendència a la baixa bastant destacada. Aquests tres representen aproximadament el 80% del pes de les Illes Balears. El mercat Italià és l'únic que mostra una variació a l'alça, amb un augment del 38,1%.

Quant a l'anàlisi per aeroport de destinació, l'illa que ha registrat la disminució més important en el nombre acumulat de passatgers arribats és Menorca, que, amb 158.000 persones, registra un minvament de l'11,2%, explicat per la caiguda dels seus dos principals mercats emissors (el nacional i el britànic). Pel que fa a les Pitiüses, el total de passatgers arribats (259.000) se situa un 6,6% per davall del que es va registrar el 2008; d'aquests, els passatgers britànics, alemanys i italians s'han mantingut. Finalment, Mallorca assoleix els 2,1 milions de passatgers, la qual cosa li suposa una contracció del 8,3% respecte de l'any passat. Els principals mercats que minven són els nacionals, els alemanys i els britànics.

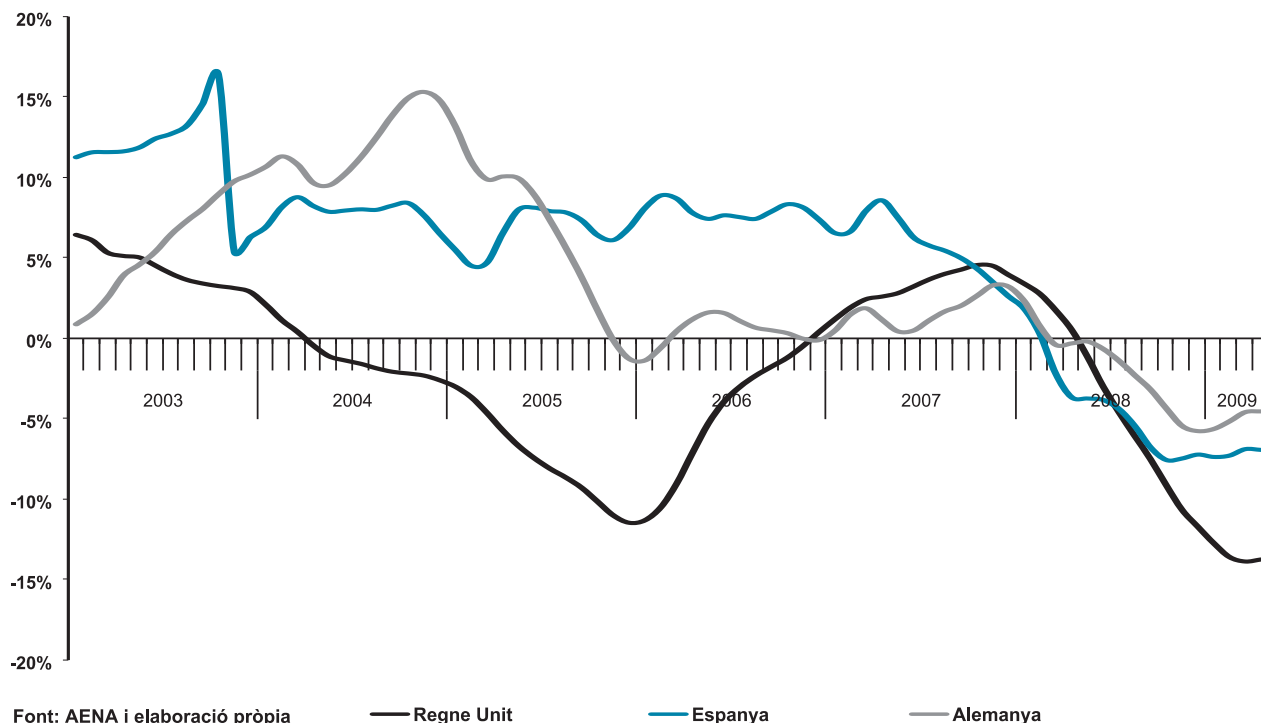
Segons l'aeroport d'arribada, el nombre de passatgers que arribaren a Mallorca fins a l'abril s'aproxima als 2,2 milions, la qual cosa suposa un empitjorament de les

xifres respecte de l'any passat (-8,3%). A Menorca i a les Pitiüses succeeix el mateix, i el nombre de passatgers que arribaren per via aèria es redueix un 11,2% i un 6,6%, respectivament. Aquesta tendència s'explica en gran part per la disminució del dinamisme econòmic, per la caiguda en les vendes de primera classe, i pel fet que els contractes de fuel que les companyies varen pactar han fet que ara no puguin afrontar la situació, atès que el preu els resulta massa car.

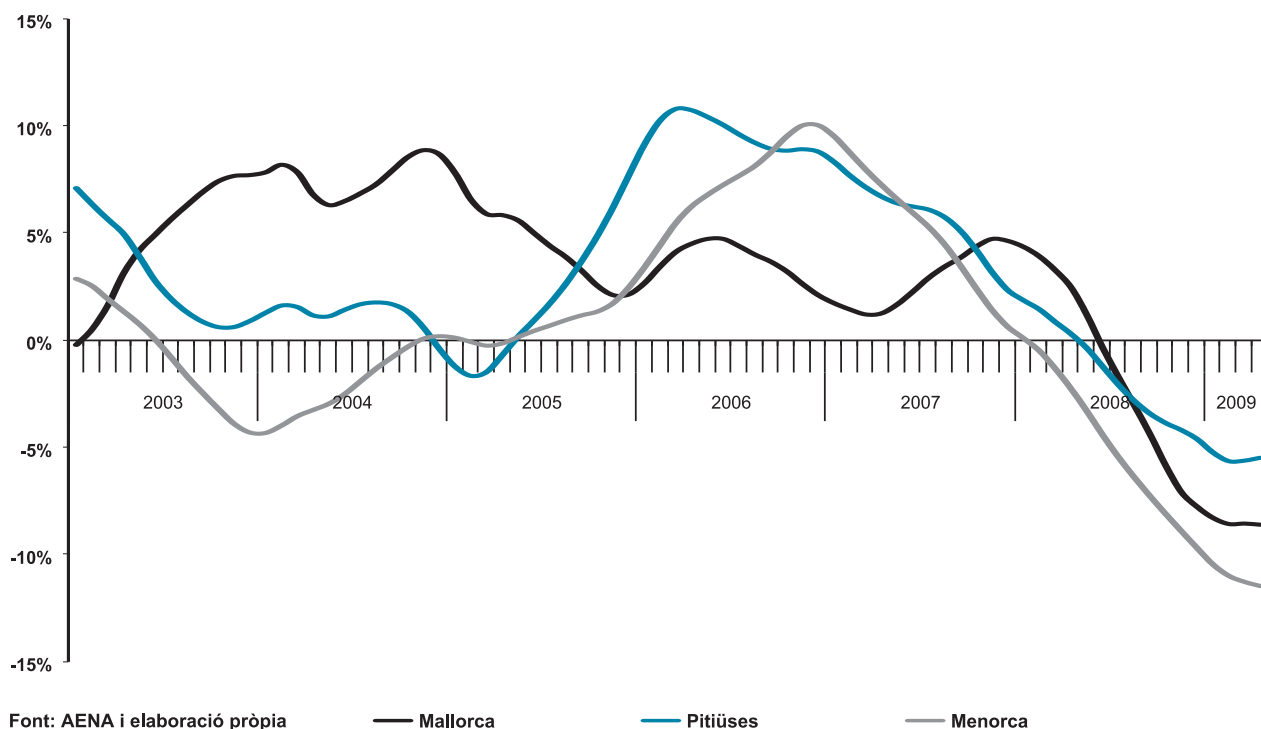
Les principals companyies aèries del món (British Airways, Iberia, American Airlines, etc.) presenten una caiguda important del trànsit de passatgers. El preu dels bitllets i l'encariment del fuel els fa, fins i tot, témer la suspensió de pagaments. Les companyies llatinoamericanes es troben en una situació més acceptable. Les estratègies de les companyies aèries per superar la crisi són diferents: unes milloren els serveis, d'altres potencien els trajectes de llarga distància i la gran majoria redueix costs. En qualsevol cas, el seu objectiu en aquests moments és mantenir-se al mercat, per sobre d'obtenir resultats positius.

El total de passatgers de 2009 se situa un 8,4% per davall dels que es registraren el 2008

Gràfic 10. Passatgers arribats via aèria segons origen del vol. Variació de la cicle-tendència.

Gràfic 11. Passatgers arribats via aèria per illes. Variació de la cicle-tendència.

Cal esmentar que amb el canvi de base de la companyia Spanair una gran part de la seva plantilla s'haurà de traslladar a Barcelona. Això ha provocat un gran descontentament entre els treballadors, que argumenten que no poden assumir l'alt cost econòmic i personal del trasllat.

tament entre els treballadors, que argumenten que no poden assumir l'alt cost econòmic i personal del trasllat.

Taula 28. Passatgers arribats via marítima

	Acumulat		Var (%)	
Illes Balears				
Línea regular <i>excepte de Formentera a Eivissa</i>	gen-abr	624.287	⬇️	-37,2
Creuers turístics	gen-abr	130.762	⬇️	-8,0
Mallorca				
Línea regular	gen-abr	179.436	⬇️	-23,8
Creuers turístics	gen-abr	111.233	⬇️	-15,9
Menorca				
Línea regular	gen-abr	16.332	⬇️	-22,7
Creuers turístics	gen-abr	11.251	⬆️	74,5
Pitiüses				
Línea regular <i>excepte de Formentera a Eivissa</i>	gen-abr	428.519	⬇️	-14,6
Línea regular, Formentera	gen-abr	163.549	⬇️	-11,2
Creuers turístics	gen-abr	8.278	⬆️	149,6

Fonts: Ports de Balears i elaboració pròpia

Transport marítim de passatgers

En el primer quadrimestre de 2009 arriben a les Illes Balears 624.000 passatgers per via marítima regular, si excloem el trànsit entre les dues Pitiüses. Això representa un descens del 37,2% respecte del mateix període de l'any passat. Per illes, l'evolució és similar i no hi ha creixement en cap d'aquestes. El descens més pronunciat es produeix a Mallorca, amb una variació negativa del 23,8%. A les Pitiüses i a Menorca també es desaccelera el nombre de passatgers arribats en línia regular un 22,7% i un 14,6%, respectivament.

L'evolució dels passatgers que arriben en creuers turístics a les Illes Balears no és tan negativa com els de línia regular. Arriben 130.000 passatgers de creuers fins a l'abril, un 8% menys que l'any passat. Tot i així, en els ports de Menorca i de les Pitiüses incrementen considerablement. Segons l'Autoritat Portuària de Balears, el moll de ponent de Palma s'ampliarà per a 2010, de manera que es duplicarà la capacitat per acollir creuers de gran eslora i que puguin atracar de manera simultània.

Davant aquesta tendència a la baixa, la Cambra de Comerç de Mallorca afirma que el Port de Palma necessita inversions per a una renovació d'infraestructures. Assenyala que aquest ha quedat obsolet per potenciar el trànsit de passatgers, el de creuers turístics i el trànsit de mercaderies.

Per la seva banda, el Ministeri de Foment insta totes les autoritats portuàries a reduir les despeses corrents i a accelerar les inversions previstes per a 2009 i 2010. Les patronals afirmen que la demanda d'amarraments als ports de les Illes Balears és superior a l'oferta i que aquesta crisi afecta en menor grau aquest tipus de turisme nàutic.

Tot i els elevats costos fixos que té la naviliera Acciona-Trasmediterrània, la direcció ha avançat que les Illes Balears estaran al marge del procés de reducció de flota que farà al llarg dels pròxims mesos, que consistirà en la venda de set dels 27 bucs que tenen.

Taula 29. Transport de mercaderies. Tones embarcades i desembarcades

	Darrera dada		Cicle-tendència T _{t-k} ^t (%)	
Balears				
Marítim	abril	1.040.489	↘	-16,3
Aeri	març	4.910	↘	-20,1
Mallorca				
Marítim	abril	787.961	↘	-18,8
Aeri	març	3.851	↘	-21,4
Menorca				
Marítim	abril	83.927	↘	-15,8
Aeri	març	523	↘	-15,4
Pitiüses				
Marítim Eivissa	abril	151.731	→	1,2
Marítim Formentera	abril	16.870	→	-0,9
Aeri	març	537	↘	-21,8

Font: AENA, Ports de Balears i elaboració pròpia

Nota: Cicle-tendència T_{t-k}^t (%) de mercaderies via marítima calculada a partir de Filtre Hodrick-Prescot

Transport de mercaderies

Els ports de les Illes Balears registren fins a l'abril un trànsit de mercaderies que arriba al milió de tones i tendeix a un minvament del 16,3%. Aquest fet és conseqüència de la disminució de l'activitat econòmica i, per

tant, de la disminució del volum de comerç de les illes amb la península. Un factor que explica aquest resultat és l'enfonsament del sector de la construcció, una circumstància que explica els minvaments dels transports de materials de construcció i de les indústries auxilia

4.4 Intermediació financera

Taula 30. Indicadors d'intermediació financera

Balears	Darrera dada		Cicle-tendència T_{t-k}¹ (%)	
Nombre d'hipoteques constituïdes	març	2.292	↘	-33,6
Import de noves hipoteques (milions d'€)	març	364,2	↘	-46,0
Nombre d'efectes impagats	abril	5.329	↗	20,9
Import d'efectes impagats (milions d'€)	abril	21,9	↗	9,8
% Efectes impagats sobre vençuts	abril	6,4%	↗	-
Nombre d'empreses en concurs de creditors ¹	1r trim	54	↗	500,0
Dipòsits (milions d'€)	4t trim	19.148,4	↗	5,8
Crèdits (milions d'€)	4t trim	46.182,8	↗	9,0
Nombre d'oficines d'entitats financeres	4t trim	1.261	→	1,5
Afiliats a la SS activitat intermediació financera	abril	8.847	-	n.d.
Mallorca	març	8.183	-	n.d.
Menorca	març	142	-	n.d.
Pitiüses	març	532	-	n.d.

Fonts: BdE, INE, TGSS i elaboració pròpia

¹ Taxa de variació interanual

n.d.: Variació interanual de la cicle-tendència no disponible atès que el canvi en la classificació CNAE des de gener de 2009 no permet la comparabilitat temporal

Després de la complicada situació del sistema financer internacional en el darrer trimestre de 2008, les diverses mesures aplicades pels governs i les autoritats monetàries dels diversos països han contribuït a l'estabilització de les entitats financeres i el retorn a una certa normalitat en els mercats de capitals. La bona situació de partida de les entitats espanyoles a l'inici de les restriccions d'accés al finançament a l'estiu de 2007, gràcies a la supervisió estricta del Banc d'Espanya, va determinar que no patissin les mateixes dificultats que les entitats de la resta del món. De fet, Espanya és el país de la UE que menys doblers ha hagut d'aportar, per ara, per estabilitzar el seu sistema financer.

La manca de liquiditat ja no és un problema determinant per a les entitats, sinó que ara ho és la morositat creixent, que pot dificultar la solvència de les entitats que tinguin un balanç menys sanejat i/o amb massa exposició al sector de la construcció, com era el cas de Caja Castilla la Mancha, que va haver de ser intervenguda al final de març pel Banc d'Espanya. Diverses mesures han ajudat a pal·liar els problemes de liquiditat de les entitats espanyoles, com ara el Fons d'Adquisició d'Actius Financers (FAAF) i l'emissió d'aval públics. Després de fer quatre subhastes del FAAF i atès l'èxit de l'emissió d'aval, el govern ha anunciat que, de moment, no se'n faran més. Per tractar que no es torni a repetir el cas de Caja Castilla la Mancha, el govern central ultima la creació d'un Fons de Reestructuració i Ordenació Bancària, per canalitzar les ajudes a entitats que puguin patir dificultats en els propers mesos.

El Banc Central Europeu també ha donat suport a les entitats europees, espanyoles en particular, mitjançant les subhastes setmanals per injectar liquiditat. A més, ha anunciat la compra d'actius a les diverses entitats a partir de juliol com a reforç del seu suport. En el mes de maig, va tornar a baixar els tipus d'interès, de l'1,25% a l'1%, el qual va mantenir en la darrera reunió de juny, atesa una certa estabilització de la situació financera.

Les tensions financeres del final de 2008 pràcticament han desaparegut

Malgrat la resistència de les entitats financeres espanyoles, en general, a les tensions dels mercats financers, la durada de la difícil situació de l'economia espanyola comença a erosionar-ne els beneficis, a causa principalment de la caiguda del negoci per l'estancament de l'activitat i de l'augment de la morositat. Per aquest motiu, les entitats es veuen abocades a reduir costos i a millorar l'eficiència. En el quart trimestre (darrera dada disponible), el **nombre d'oficines bancàries** de les Illes Balears presenta un creixement interanual positiu, amb una certa desaceleració, de manera paral·lela a l'evolució del conjunt d'Espanya. Els anuncis de diverses entitats de reduir el nombre de sucursals fan esperar que aquesta situació també afecti el nombre d'oficines a les Illes Balears. Quant al **nombre d'afiliats a la Seguretat Social en activitats financeres**, el canvi de la CNAE el 2009 pràcticament no ha afectat les activitats financeres, pel que es pot analitzar de l'evolució de la sèrie històrica, si bé cal prendre-ho amb certa cautela. S'observa que, en línia amb la situació del mercat laboral i, alhora, de les entitats financeres, l'ocupació es redueix en els darrers mesos a les Illes Balears (excepte a les Pitiüses, on es manté).

El **crèdit** concedit a les Illes Balears continua minvant el ritme de creixement, que encara es manté en taxes positives (en el darrer trimestre de 2008, la darrera dada disponible, va créixer un 8,9% respecte del mateix període de 2007, la qual cosa suposa la taxa de creixement interanual més baixa dels darrers deu anys). El crèdit creix a un ritme més baix en primer lloc a causa de la disminució de l'oferta creditícia dels bancs, que han d'ajustar els balanços perquè el diferencial entre el volum de dipòsits (passiu) i els crèdits (actiu) no sigui tan pronunciat. En segon lloc, la concessió de crèdits s'alenteix també a causa d'una disminució de la demanda, atesa l'evolució de l'activitat econòmica. Quant als **dipòsits** a les Illes Balears, fins al quart trimestre continuen augmentant (5,6% interanual), si bé a ritme més baix que en trimestres anteriors. La reducció dels tipus d'interès per part del Banc Central Europeu, juntament amb la millora dels mercats de capitals, han reduït els tipus d'interès que les entitats ofereixen per captar estalvi, la qual cosa fa que els dipòsits siguin menys atractius.

L'**euríbor** encadena vuit mesos consecutius de reducció, iniciats a l'octubre de 2008, en què el Banc Central Europeu va començar a davallar els tipus d'interès, que

es trobaven al 4,25% des de juliol del mateix any. Actualment, el tipus d'interès oficial del Banc Central Europeu és de l'1%. L'euríbor, que gradualment tendeix a aquest nivell, se situa actualment entorn de l'1,6%. La caiguda pronunciada de la inflació en el darrer any indica que l'autoritat monetària europea disposa de marge per poder davallar els tipus, si bé no s'espera que ho faci en els propers mesos.

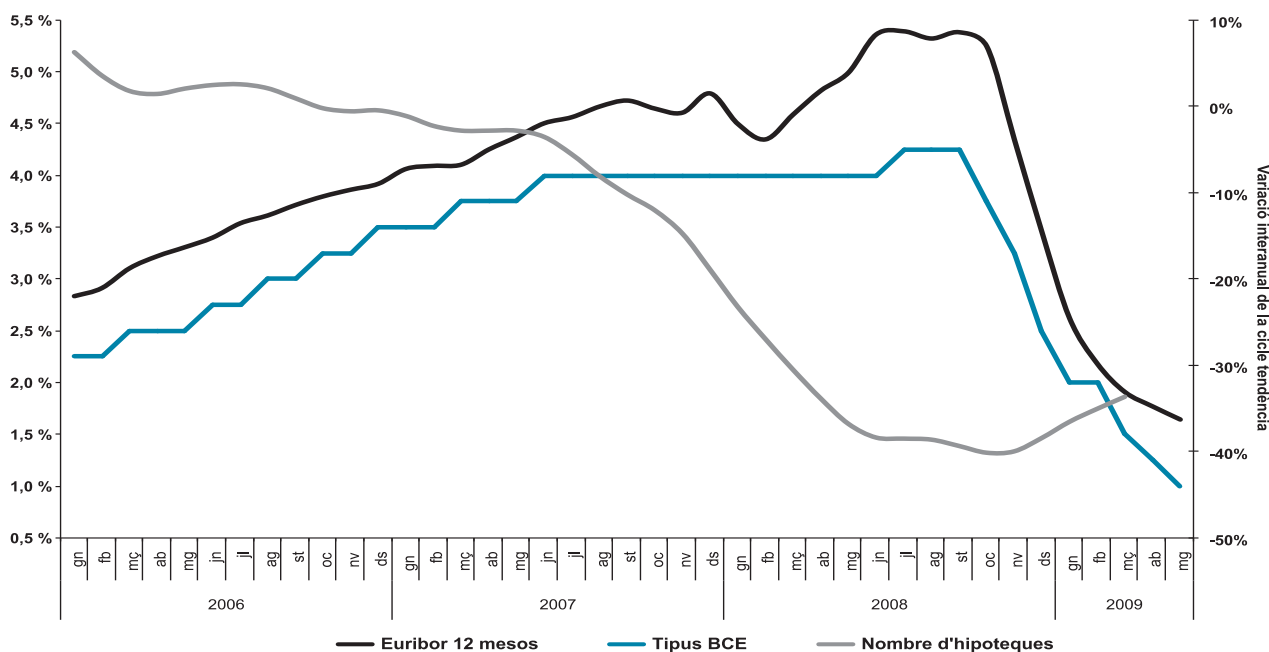
La **concessió d'hipoteques** a les Illes Balears manté l'evolució negativa iniciada al final de 2007, però el ritme de reducció interanual, tant en el nombre com en l'import, mostra una certa moderació en el mes de març. La contracció és més pronunciada si s'analitzen les dades agregades del primer trimestre de 2009: l'import de les hipoteques concedides fou de 1.069 milions d'euros, gairebé la meitat que en el mateix període de l'any anterior, i es varen concedir 3.270 hipoteques menys. La política hipotecària de les entitats financeres ha continuat endurint-se en el primer trimestre de 2009, segons mostren els indicadors de l'estadística d'hipoteques de l'INE. L'import mitjà hipotecari s'ha reduït en el darrer any: en el mes de març, va ser de 158.892 €, mentre que al mateix període de 2008 fou de 200.999 €. Això reflecteix, per una banda, la caiguda de la quantia finançada per part de les entitats, més conservadores que anys enrere, i, per una altra, l'import més baix dels immobles adquirits. Quant al tipus d'interès aplicat, les dades per al conjunt d'Espanya

mostren una suau caiguda, en contraposició a la reducció accentuada de l'euríbor en els primers mesos de 2009. En el mes de març, les noves hipoteques es constitueixen amb un tipus mitjà del 5,1%, mentre que l'euríbor comença el 2009 al 2,6% i, en el mes de març, es troba a l'1,9%. Aquest diferencial evidencia que les entitats financeres, si bé concedeixen hipoteques, ho fan aplicant grans marges en els tipus d'interès. Per aquest motiu, la reducció de l'euríbor es tradueix en descensos de les quotes d'hipoteques ja concedides, però no en les noves hipoteques constituïdes.

El crèdit continua frenant el ritme de creixement

El nombre d'empreses en concurs de creditors a les Illes Balears en el primer trimestre és de 54, la qual cosa suposa un repunt respecte del trimestre anterior (en què entraren en concurs 35 empreses) i també respecte del mateix període de 2008 (9 empreses). La reforma de la llei concursal efectuada el març s'orienta a afavorir la negociació prèvia amb els creditors abans de declarar el concurs i evitar, d'aquesta manera, la fallida d'empreses viables. Per tant, és d'esperar que la reforma de la llei contribueixi a reduir l'augment del nombre d'empreses concursades.

Gràfic 12. Evolució dels tipus d'interès i hipoteques.

Font: BE, Euríbor, INE

Morositat per sobre del 4% el març per al conjunt d'Espanya

El nombre d'efectes comercials impagats augmenta en el primer trimestre de 2009, si bé en el mes d'abril presenta un alentiment significatiu en el ritme de creixement. El percentatge d'impagats sobre vençuts assoleix el 6,4% en el mes d'abril. Aquest fet suposa un augment respecte del mateix mes de 2008 (5,2%), però una davallada respecte de mesos anteriors (en el mes de febrer, va arribar al 8,2%). Per tant, es detecta una certa millora en la ràtio de morositat comercial, sense oblidar que l'increment interanual reflecteix, d'una banda, la pujada de la morositat en el darrer any i, d'una altra, la contracció d'aquesta via de finançament (atès que el nombre i l'im-

port total d'efectes vençuts minva). El canvi de tendència del mes d'abril s'evidencia en l'import dels efectes impagats, que presenta per primer cop en molts de mesos una variació interanual negativa (-11,5%), que també s'observa per al conjunt d'Espanya (-10%).

Quant a la **morositat del sector bancari** per al conjunt d'Espanya, en continua l'evolució a l'alça, si bé en el mes de març (la darrera dada disponible), l'increment intermensual és el més baix des del final de 2007. Aquest alentiment en el creixement del crèdit morós s'explica per la baixada pronunciada de l'euríbor i per la moratòria hipotecària per als aturats (si bé han de complir certs requisits). En el conjunt d'Espanya, la taxa de morositat ha superat el 4% en el primer trimestre de 2009 (un valor que no s'assolia des de 1996).

4.5. Serveis empresarials i activitat immobiliària

Taula 31. Indicadors dels serveis empresarials i immobiliaris

	Darrera dada		Variació intermensual
Afiliats Serveis Empresarials	març	43.350	0,0
Mallorca	març	38.268	-0,1
Menorca	març	1.898	1,2
Pitiüses	març	3.184	0,8
Afiliats Activitats Immobiliàries	març	2.500	0,0
Mallorca	març	1.988	0,2
Menorca	març	218	-1,8
Pitiüses	març	294	-0,3

Fonts: TGSS i elaboració pròpia

D'acord amb les previsions macroeconòmiques de decreixement per a les Illes Balears, les perspectives empresarials per a l'any 2009 són negatives. Això queda reflectit en l'augment en un 481% dels concursos de creditors registrats a les Illes Balears al primer trimestre de l'any respecte del mateix període de l'any anterior. Aquest fet repercuteix negativament sobre els serveis externs que requereixen les empreses per dur a terme la seva activitat, com ara els serveis informàtics, el lloguer de maquinària o la investigació i el desenvolupament. Segons les dades de l'enquesta de població activa publicada per l'INE, a partir del segon trimestre de 2008 disminueix el nombre de persones ocupades en la branca de serveis empresarials a les Illes Balears. Aquesta reducció arriba al -7,3% interanual en el primer trimestre de 2009, ja que, davant la situació actual de crisi, les empreses redueixen els costos laborals, cosa que afecta notablement els serveis empresarials. Cal comentar que, amb el canvi en la classificació CNAE que es produeix en el mes de gener de 2009, no es poden fer comparacions interanuals, ja que, amb la nova classificació, hi ha activitats que han canviat de grup, com ara les activitats d'agències de viatges, els operadors turístics i els serveis de reserva, que en la classificació anterior estaven incloses en els transports i comunicacions, mentre que ara figuren com una activitat professional.

En el primer trimestre de l'any, el nombre d'ocupats en activitats empresarials a les Illes Balears se situa entorn de les 43.350 persones, una xifra que no representa pràcticament cap variació respecte de la del mes de febrer. A la desagregació per illes es pot comprovar, per una banda, que Mallorca registra una variació intermensual negativa d'un -0,1%. En canvi, la darrera dada disponible de les Pitiüses mostra un augment del 0,8% en el nombre d'afiliats a la Seguretat Social i a Menorca la taxa és lleugerament més elevada, amb una variació de l'1,2%.

Continua la caiguda de l'activitat immobiliària al primer trimestre de l'any

Segons dades del Ministeri d'Habitatge, les vendes d'habitatge a les Illes Balears cauen un 43,6% en els darrers dotze mesos, la qual cosa representa el retrocés interanual més important en la compravenda d'immobles en el conjunt de l'Estat. En el primer trimestre de l'any es varen vendre a les Illes Balears un 22,4% menys d'habitatges que en el trimestre anterior. Aquest retrocés és major si es compara amb el primer trimestre de 2007, amb una caiguda del 66,5%. Moltes agències immobiliàries no han pogut fer front a aquesta caiguda de vendes i a la morositat de molts promotors els quals comercialitzaven habitatge nou, la qual cosa ha provocat el tancament d'un gran nombre d'establiments i, en conseqüència, la destrucció de llocs de treball al segment de les ofícines immobiliàries. Aquest fet es reflecteix en el nombre d'ocupats en les activitats immobiliàries a les Illes Balears, que va disminuir durant tot l'any 2008.

En l'anàlisi per illes, Menorca i les Pitiüses registren variacions intermensuals negatives en el nombre d'afiliats a la Seguretat Social. La caiguda més important correspon a Menorca, amb un -1,8%, mentre que a les Pitiüses la variació és d'un -0,3%. A Mallorca la darrera dada disponible mostra un lleuger augment (0,2%).

4.6. Altres serveis

Taula 32. Ocupats altres serveis

Balears	Darrera dada		Variació intermensual
Activitats sanitàries i serveis socials	març	29.718	-0,4
Altres serveis socials	març	21.596	0,5
Administració Pública	març	21.404	0,1
Educació	març	17.844	0,5
Serveis de la llar	març	10.079	-0,4
Mallorca			
Activitats sanitàries i serveis socials	març	25.407	-0,4
Altres serveis socials	març	17.541	0,4
Administració Pública	març	17.454	-0,1
Educació	març	16.335	0,5
Serveis de la llar	març	8.290	-0,8
Menorca			
Activitats sanitàries i serveis socials	març	1.822	-0,4
Altres serveis socials	març	1.590	-0,9
Administració Pública	març	2.112	1,3
Educació	març	666	-0,5
Serveis de la llar	març	449	-0,9
Pitiüses			
Activitats sanitàries i serveis socials	març	2.489	-0,8
Altres serveis socials	març	2.465	1,8
Administració Pública	març	1.838	0,4
Educació	març	843	1,1
Serveis de la llar	març	1.340	2,8

Font: TGSS i elaboració pròpia

En el mes de març, el **nombre d'ocupats en activitats sanitàries i serveis socials** a les Illes Balears se situa entorn de les 29.700 persones. Aquesta xifra suposa una variació del -0,4% respecte del mes de febrer. La variació intermensual és negativa per a totes les illes. Així, a Mallorca i Menorca la caiguda és molt similar, (un -0,4%), mentre que a les Pitiüses la variació és més notable (-0,8%). Cal comentar que amb el canvi en la classificació CNAE que s'aplica des del passat mes de gener, no es poden fer comparacions interanuals, ja que hi ha activitats que han canviat de grup amb la nova classificació, com ara les activitats veterinàries, que abans estaven incloses en les activitats sanitàries i que des de gener figuren com una activitat professional.

La Conselleria d'Afers Socials, Promoció i Immigració i el govern central varen signar un conveni mitjançant el qual l'Estat destinarà a les Illes Balears un total de 7,3 milions d'euros addicionals durant l'any 2009. Aquesta quantitat es destinarà a la construcció, l'habilitació i el concert de 622 noves places en residències i centres de dia i de nit, i a la creació de 257 nous llocs de feina. D'altra banda, el Govern reduirà la despesa corrent en totes les conselleries i destinarà els 15 milions d'euros d'estalvi a aplicar la Llei de dependència.

Cal destacar que el Parlament de les Illes Balears ha

aprovat la Llei de serveis socials, que estableix que tots els ciutadans tindran garantits uns drets bàsics, com ara l'allotjament, el menjar i la roba, com també una assistència que eviti el risc d'exclusió social i que millori la qualitat de vida. D'aquesta manera, les Illes Balears són la primera comunitat autònoma que aprova una llei d'aquestes característiques.

Aprovada la Llei de serveis socials de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears

A **altres serveis socials** es recullen les activitats econòmiques vinculades a activitats associatives, activitats recreatives (culturals i esportives) i els serveis personals. Aquest conjunt d'activitats registren a les Illes Balears, en el darrer dia de març, un nombre d'afiliats d'aproximadament 21.600 persones, la qual cosa suposa una variació del 0,5% respecte del mes de febrer. Per illes, cal destacar la taxa negativa que presenta Menorca (-1,0%).

El nombre d'ocupats a l'**educació** a les Illes Balears, al final del primer trimestre, se situa entorn de les 17.800 persones. Aquesta xifra suposa una variació del 0,5% respecte del mes de febrer. Per illes, Mallorca registra

una variació intermensual positiva d'un 0,5% i la variació més notable es produeix a les Pitiüses, amb un 1,1%. Menorca presenta una variació negativa de mig punt percentual.

El maig començarà el procés d'escolarització per al curs 2009-2010, que afecta prop de 10.500 nins i nines de tres anys d'edat, que començaran el pròxim curs en el sistema educatiu de l'arxipèlag. Suposa un increment del 2,6% respecte del nombre d'alumnes matriculats enguany en aquest nivell. L'alumnat estranger als centres educatius de les Illes Balears continua creixent i la tendència es manté a l'alça, perquè la immigració augmenta tot i la crisi econòmica.

La Conselleria d'Educació i Cultura està executant el Pla d'Infraestructures Educatives 2008-2009, que preveu una inversió de 120 milions d'euros per implementar i modernitzar la xarxa de centres educatius de la Comunitat Autònoma amb la construcció de 22 nous centres i la reforma i l'ampliació de 38 centres entre enguany i el 2010. Amb aquest esforç inversor, que tindrà continuïtat en el Pla d'Infraestructures Educatives 2010-2011, l'objectiu del Govern de les Illes Balears és donar cabuda a més escolars, en previsió del creixement de la població a l'arxipèlag.

El procés d'escolarització per al curs 2009-2010 afectarà devers 10.500 nins i nines de tres anys d'edat.

El nombre d'afiliats a la Seguretat Social vinculats a l'**Administració pública** a les Illes Balears és d'aproximadament 21.400 persones. Al primer trimestre de 2009 el nombre d'empleats públics augmentà respecte del mateix període de l'any anterior a totes les administracions, la qual cosa mostra un comportament anticíclic del sector públic. En l'anàlisi per illes, la variació intermensual del nombre d'afiliats a la Seguretat Social més important es produeix a Menorca, amb un 1,3%. Les Pitiüses registren una variació una mica menor (0,4%), mentre que a Mallorca la darrera dada disponible mostra una lleugera caiguda del -0,1%.

5 Mercat laboral

5.1. Ocupació

Taula 33. Indicadors del mercat laboral

Balears	Darrera dada		Cicle-tendència T_{t-k}¹ (%)	
Població activa ¹	abril	494.567	→	0,5
Ocupats (afiliats a la SS) ²	abril	422.621	↘	-7,4
Assalariats	abril	324.528	↘	-8,6
Autònoms i altres règims especials	abril	98.093	↘	-3,2
Aturats registrats	maig	66.789	↗	64,9
Taxa d'atur registrat (%) ³	maig	12,8	↗	5,9
Taxa d'atur registrat d'estrangers (%)	maig	17,0	↗	9,6
Total contractes indefinits	maig	5.384	↘	-24,0
Total contractes temporals	maig	37.827	↘	-23,2
Mallorca				
Població activa ¹	abril	406.833	→	0,6
Ocupats (afiliats a la SS) ²	abril	349.545	↘	-7,7
Aturats registrats	maig	53.901	↗	63,9
Taxa d'atur registrat (%) ³	maig	12,7	↗	5,9
Menorca				
Població activa ¹	abril	34.622	→	-0,7
Ocupats (afiliats a la SS) ²	abril	29.062	↘	-7,9
Aturats registrats	maig	4.786	↗	57,4
Taxa d'atur registrat (%) ³	maig	12,5	↗	5,6
Pitiüses				
Població activa ¹	abril	53.112	↗	2,0
Ocupats (afiliats a la SS) ²	abril	44.014	↘	-7,3
Aturats registrats	maig	8.102	↗	66,5
Taxa d'atur registrat (%) ³	maig	13,2	↗	5,6

Fonts: TGSS, SOIB, INE i elaboració pròpia

1 Població activa=Aturats+Afiats del mateix mes.

2 Afiats als règims generals, d'autònoms, especial agrari i de la llar de la Seguretat Social i als règims especials de la mar. No inclou afiats a MUFACE, ISFAS ni règims especials menors de la Seguretat Social.

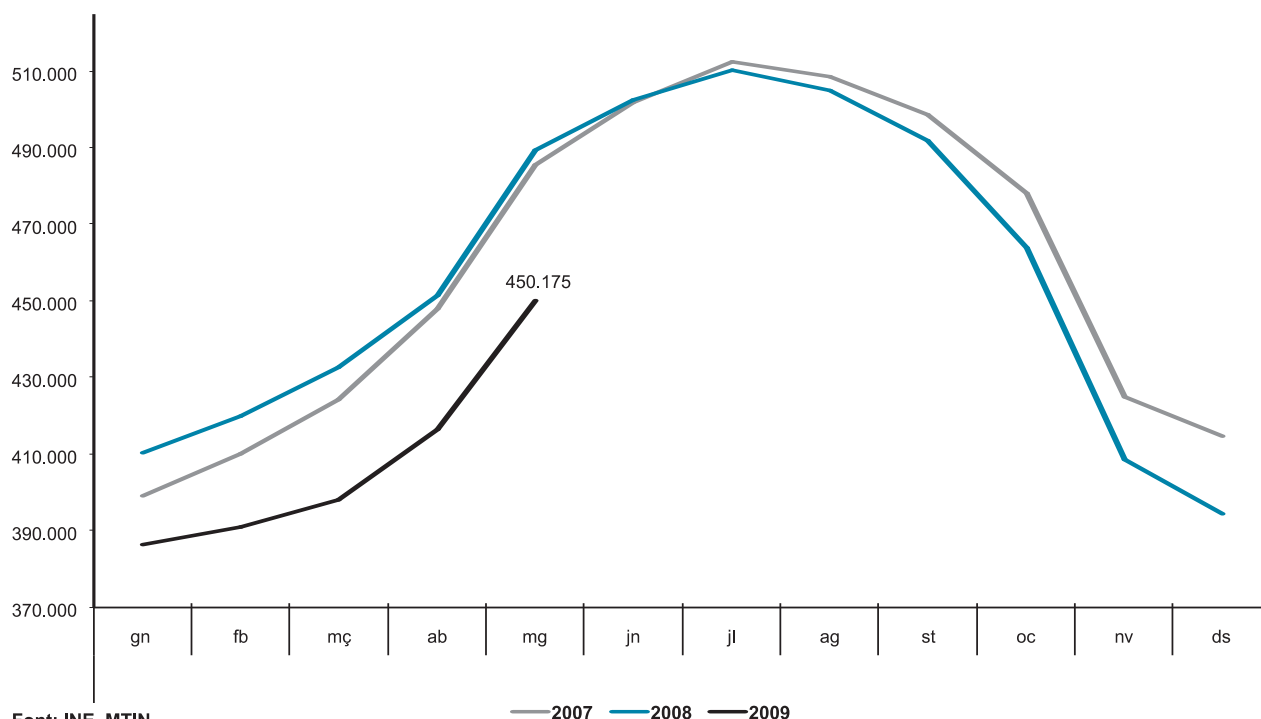
3 Taxa d'atur calculada a partir de l'estimació dels afiats de darrer dia del mes de abril. Variació com a diferència de punts percentuals respecte mateix mes de l'any anterior.

En el primer trimestre de 2009 l'**afiliació a la Seguretat Social** presenta un lleuger avanç respecte del darrer trimestre de l'any 2008, tot i que en termes interanuals l'afiliació mitjana baixa un 22% com a conseqüència de la forta contracció econòmica. Per illes, totes presenten retrocés en l'afiliació en una taxa molt similar.

El règim que presenta més pèrdua en el nombre d'afiliats és el general, amb una mitjana del -8,5% per al conjunt de l'any. Els autònoms cedeixen un 4% i el règim agrari i el de la llar augmenten el nombre d'afiliats, així com el

règim de la mar que davalla en afiliació. Tot i que la tendència en els pròxims mesos serà positiva, atès l'inici de la temporada turística. Per sectors, malgrat que l'entrada en vigor de la CNAE 09 no fa estrictament comparables les series, la construcció experimenta el retrocés més important en el nombre de treballadors afiliats, que baixa fins als 39.500 de mitjana al primer quadrimestre, mentre que un any enrere eren 52.500 (-24,76 %).

Gràfic 13. Afiliació mitjana a la Seguretat Social a les Illes Balears

Font: INE, MTIN

Baixa l'afiliació interanual a les Illes Balears

El nombre d'aturats registrats a les Illes Balears continua augmentant fins a l'abril. En el mes de maig, es registren 66.789 persones aturades, mentre que en el mateix mes de l'any passat, n'eren 36.439. Malgrat el significatiu increment interanual, que suposa el 83,3 %, en termes intermensuals davalla el nombre d'aturats (-11,6% a les Illes Balears). Si es considera la mitjana de tots els mesos de 2009, el nombre d'aturats a les Illes Balears augmenta un 64%, en gran part del sector de la construcció, que aporta gairebé un 140% més de desocupats.

Com és habitual en el mes d'abril, el sector de serveis contribueix a reduir la llista d'aturats del SOIB coincidint amb l'inici de la temporada turística (sempre amb les precaucions de la no-comparabilitat de les sèries estadístiques a causa de l'entrada en vigor del nou sistema de classificacions econòmiques).

La major part de la caiguda de l'afiliació i de l'increment de l'atur el 2009 continua afectant els homes i els menors de trenta anys, com en la resta de mercats laborals de la Unió Europea. La major part del nombre d'aturats són homes, ja que aquests tenen una presència majoritària en els sectors de la construcció i de la indústria balear, amb la bijuteria i el calçat al capdavant.

La joventut balear no inverteix prou temps en educació superior

Segons les dades del Ministeri d'Educació, les Illes Balears són a la cua d'Espanya en percentatge d'estudiants universitaris (1,38%) —també són la tercera comunitat en menor nombre absolut, amb devers 14.000 matriculats— molt allunyats de la mitjana espanyola (un 2,88%).

Així, no és d'estranyar l'anunci de les institucions i administracions, que propugnen que la solució a la destrucció de l'ocupació passa per un canvi del model econòmic, en què s'incrementin les inversions, tant del sector públic com del privat, a llarg termini, en sectors amb més productivitat i pes de la innovació.

El nombre d'estrangers es manté a les Illes Balears

La caiguda de l'ocupació afecta també els **treballadors estrangers**, de manera que, si bé a partir del juliol de 2008 baixava el nombre d'afiliats, la tendència s'ha invertit i a partir del mes de febrer augmenten lleugerament les afiliacions i deixen una mitjana d'aproximadament 66.000 al primer quadrimestre. L'afiliació total d'estrangers presenta, per als mesos de 2009, un avanç de gairebé el 16%, amb més incidència en els estrangers comunitaris (+22,5%) atesa, principalment, l'ampliació recent de la Unió Europea.

El nombre de contractes signats a les Illes Balears fins al mes de maig continua la tendència d'augment respecte dels mesos anteriors, si bé, en termes interanuals, la baixada és molt important, amb un 48% de contractes menys que el mes de maig anterior.

El nombre d'ERO presentats continua en augment

Als primers mesos de l'any, els **expedients de regulació de l'ocupació (ERO)** experimenten una pujada sense precedents. Tot i això, el nombre d'afectats pels ERO no és gaire significatiu en relació amb el total del mercat laboral balear. Segons les dades de Ministeri de Treball i Immigració, el nombre de treballadors afectats per expedients autoritzats ha estat de 379, respecte dels 224 de l'any passat. Els expedients presentats, autoritzats, no autoritzats o pendents de resolució sumen al mes de maig gairebé 50.

Majoritàriament, les empreses sol·liciten la suspensió de contractes de part o de tota la seva plantilla com una solució entre els treballadors i l'empresari. L'empresari continua cotitzant a la Seguretat Social durant el període de suspensió de contractes i el treballador que tenguí dret a sol·licitar-ho cobrarà la prestació per atur. Això suposa un alliberament temporal de les càrregues salarials en temps de manca de liquiditat de l'empresa amb l'afegit que no haurà de pagar indemnitzacions per acomiadaments i podrà recuperar la seva plantilla quan la situació econòmica millori.

5.2. Costs laborals

Taula 34. Cost i jornada laboral

Balears	Darrera dada		Variació (%)	
Cost total per assalariat i mes (€)	1r trim	2.336,2	↗	6,2
Cost laboral per hora efectiva (€)	1r trim	16,7	↗	2,3
Indústria i energia	1r trim	17,1	-	n.d.
Construcció	1r trim	14,0	-	n.d.
Serveis	1r trim	17,2	-	n.d.
Hores efectives per assalariat /mes	1r trim	139,8	→	3,8
Indústria i energia	1r trim	144,4	-	n.d.
Construcció	1r trim	149,6	-	n.d.
Serveis	1r trim	137,6	-	n.d.
Increment salarial pactat en convenis (%)	maig	2,5	↗	-2,2

Font: INE, MTIN

n.d.: Variació interanual de la cicle-tendència no disponible atès que el canvi en la classificació CNAE des de gener de 2009 no permet la comparabilitat temporal

Al primer trimestre de 2009 el **cost laboral per treballador** s'incrementà un 6,2% respecte del primer trimestre de 2008, per sobre del conjunt d'Espanya (3,9%). Tot i que la inflació dels tres primers mesos assoleix valors propers a zero, els costos laborals totals creixen per sobre d'aquest valor i resten competitivitat a les empreses.

Augment de la conflictivitat laboral

Al cost laboral total s'inclouen les cotitzacions obligatòries, indemnitzacions i prestacions socials, a més del cost salarial total, que puja al 3,8%. Això és, en part, a causa de l'augment del nombre de demandes de conciliació per acomiadaments (que s'incrementen un 38,6% en l'àmbit nacional). Per al conjunt de les empreses, les quantitats indemnitzatòries acordades en l'acte de conciliació amb acord augmenten un 6% respecte del primer

trimestre de l'any anterior. El nombre de conflictes que no acaben amb acord i els treballadors que plantegen una demanda davant el Jutjat Social augmenta un 52,6% al primer trimestre respecte del mateix trimestre de 2008. Aquest fet suposa una despesa afegida per a les empreses de les Illes Balears de gairebé 2,5 milions d'euros.

El cost laboral ordinari, que exclou les retribucions variables com ara pagaments extraordinaris i endarreriments, augmenta un 4,9%. Aquest increment és menor en el cost salarial total enfront de l'ordinari i es deu al descens dels endarreriments per absència de revisions salarials enguany. Tot i això, davant la recessió econòmica, les empreses amb més nombre de treballadors ajusten la plantilla, en primer terme, no renovant contractes temporals i, a continuació, acomiadant els treballadors amb menys antiguitat i/o qualificació, la qual cosa implica que romanen a les empreses els treballadors amb sou més elevat.

L'increment salarial pactat en convenis té una tendència a la moderació durant el 2009, i arriba a un 2,5% el mes de maig, la qual cosa suposa un descens de més de dos punts percentuals respecte del mateix mes de l'any passat. Tot i així, aquest increment és superior al de la inflació del mateix mes a les Illes Balears, que presenta taxes negatives del -0,7% a causa de la major volatilitat dels preus de l'energia i l'alimentació.

La clàusula d'indexació salarial, present a la majoria de convenis d'empresa i sectorials, vincula els increments

salarials en funció de l'IPC més un diferencial. Aquest índex normalment es correspon amb el de l'any anterior o, en menor mesura, amb el que preveu el Ministeri d'Economia per l'any corrent. Aquest desfasament implica que el comportament actual de la inflació no es traslladi de manera immediata als salaris d'enguany. Normalment, els negociadors col·lectius, com els sindicats, es mostren contraris a revisar a la baixa aquesta clàusula, malgrat que suposi a les empreses una reducció en la seva competitivitat.

Gràfic 14. Incrementos salarials i inflació a les Illes Balears.

6 Preus

La taxa de variació interanual del mes de maig de l'índex de preus de consum (IPC) per a les Illes Balears és negativa per segon mes consecutiu i se situa en el -0,7%, el mínim des de gener de 1979, en què es disposa de dades de l'INE per a aquesta sèrie. Per al conjunt d'Espanya, l'IPC és del -0,9%, gairebé tres punts percentuals per davall l'objectiu d'estabilitat de preus fixat per l'autoritat monetària europea. A més, es tracta de la taxa anual més baixa de l'IPC des de gener de 1962. La

causa principal de la caiguda dels preus ve de la tendència a la baixa que presentava el preu del petroli i de la contracció de la demanda interna.

L'IPC per a les Illes Balears és negatiu per segon mes consecutiu

Taula 35. Variació interanual de l'índex de preus de consum

Taxa de variació interanual de l'índex de preus de consum. Maig 2009

	Taxa	Aportació a l'IPC
Índex general	-0,7	
Aliment, beguda no alcohòlica	-0,5	-0,08
Beguda alcohòlica i tabac	3,4	0,09
Vestit i calcer	-1,6	-0,12
Habitatge	2,4	0,27
Parament de la llar	1,7	0,14
Medicina	-1,0	-0,03
Transport	-8,5	-1,42
Comunicació	-0,4	-0,02
Lleure i cultura	1,2	0,09
Ensenyament	-1,9	-0,03
Hotels, cafès i restaurants	0,8	0,09
Altres béns i serveis	3,1	0,33
Inflació subjacent	1,0	

Font: INE

Els grups que presenten una disminució en l'índex de preus de consum per a les Illes Balears són:

— *Transport*, reflecteix una taxa de -8,5%, atesa la reducció del preu dels carburants i lubricants. El transport personal, amb un pes important en l'IPC, presenta una variació de -8,4%, mentre que el transport públic interurbà augmenta fins al 3,7%.

— *Ensenyament*, -1,9%. Aquesta contribució negativa es deu principalment a l'educació secundària, que ha reduït els preus un 21,5%.

— *Vestit i calçat*, la taxa anual és de -1,6%. Pràcticament totes les rubriques de peces de vestir i calçat hi contribueixen negativament.

— *Aliments i beguda no alcohòlica*, presenta una taxa de variació interanual del -0,5%. Els aliments que han contribuït a aquesta dada són: olis i altres greixos (-12,4%); llet (-6,2%); carn porcina (-6,1%); i sucre (-4,8%). D'altra banda, diversos grups d'aliments han augmentat els preus: patates i els seus preparats (5,8%); aigua mineral, refrescs i sucs (4,6%) i altres preparats alimentaris (2,6%).

En canvi, han augmentat:

— *Beguda alcohòlica i tabac*, 3,4%. Les begudes alcohòliques han augmentat els preus un 1,1%, mentre que el tabac, un 4,6%.

— *Altres béns i serveis*, 3,1%. Aquest grup inclou els béns i serveis per a la cura personal, articles d'ús personal, serveis socials, assegurances, serveis financers i

altres serveis. Tots han incrementat els preus, especialment els articles d'ús personal i els serveis socials. Les assegurances, tot i que han incrementat menys els preus, presenten una contribució significativa a causa del seu pes en la ponderació de l'IPC.

— *Habitatge*, un 2,4%. Desagregat per rubriques, tant l'arrendament, com la calefacció, l'enllumenat i la distribució d'aigua, com la conservació de l'habitatge, incrementen preus, però de manera més suau que en el mateix període de l'any 2008.

— *Parament de la llar*, un 1,7%.

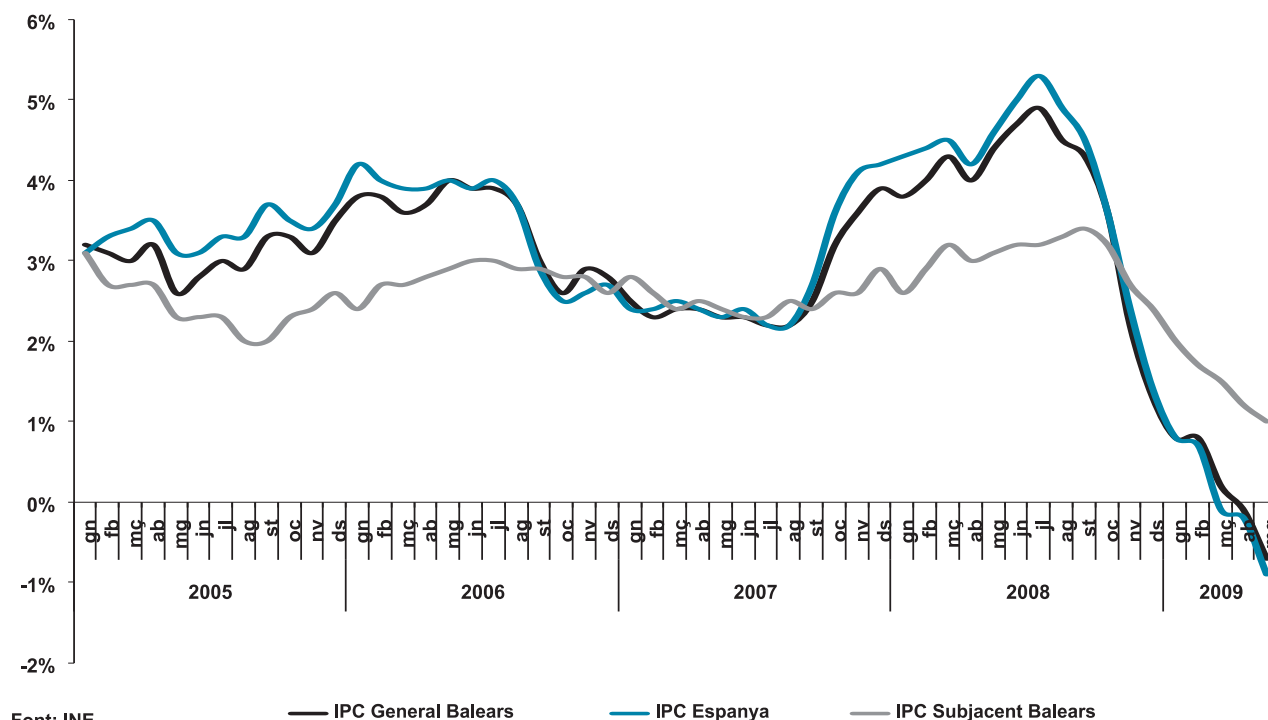
— *Lleure i cultura*, un 1,2%.

— *Hotels, cafès i restaurants*, que han augmentat un 0,8%, principalment a causa dels preus de restaurants, bars i cafeteries.

Pel que fa als subgrups que tenen un pes específic important, s'han de destacar les taxes positives de l'IPC de: serveis recreatius, esportius i culturals (6,8%), altres serveis relacionats amb la llar (5,6%), serveis socials (5,3%) i assegurances (4,3%). Finalment, els subgrups de béns i serveis relatius a vehicles disminueix fins al -15,7% i els equips i suports audiovisuals, fotogràfics i informàtics fins a -13,4%.

El transport reflecteix una taxa de -8,5%, atesa la reducció del preu dels carburants i lubricants

Gràfic 15. Variació interanual de l'Índex de preus de consum.

L'evolució de les taxes de variació interanual de l'IPC per a les Illes Balears i per a Espanya en els primers mesos de 2008 va seguir una tendència de creixement fins al mes de juliol, a partir del qual davalla substancialment fins al maig de 2009, com es pot observar en el gràfic 15 d'aquest apartat.

A les Illes Balears, la taxa d'inflació subjacent (que exclou els aliments no elaborats i productes energètics) en el mes de maig se situa en l'1% de variació interanual, 1,7 punts percentuals per sobre de l'índex general, i a Espanya, en el 0,9%, atès que la davallada principal de l'IPC es produeix en els grups que s'exclouen del càlcul de la inflació subjacent.

La inflació subjacent se situa 1,7 punts percentuals per sobre de l'índex general

L'índex harmonitzat de preus de consum (IHPC) per a Espanya en el mes de maig és del -0,9%. Llevat de la ciutat autònoma de Ceuta, totes les comunitats autònomes tenen taxes anuals negatives. La davallada més important, amb un -2,0%, correspon a Castella-la Manxa i les que menys han disminuït són Melilla i el País Basc, ambdues amb un -0,2%, i Catalunya, amb un -0,3%.

La inflació de la zona euro del mes de maig suposa un variació nul·la per primera vegada des de 1999, en què entrà en vigor la moneda única europea.

7.1. Consum

Taula 36. Indicadors de consum

Balears	Darrera dada		Cicle-tendència T _{t-k} ¹ (%)	
Facturació elèctrica usos domèstics (MWh)	maig	159.535	↗	7,2
Consum carburants automoció (quilolitres)	maig	68.435,1	↘	-4,7
Matriculació de vehicles	abril	2.892	↘	-48,3
Índex de vendes al detall ¹	abril	82,2	↘	-12,2
Mallorca				
Facturació elèctrica usos domèstics (MWh)	maig	121.003	↗	5,1
Consum carburants automoció (quilolitres)	maig	54.768,2	↘	-4,4
Menorca				
Facturació elèctrica usos domèstics (MWh)	maig	16.326	↗	10,1
Consum carburants automoció (quilolitres)	maig	4.916,8	↘	-7,2
Pitiüses				
Facturació elèctrica usos domèstics (MWh)	maig	22.206	↗	8,6
Consum carburants automoció (quilolitres)	maig	8.750,0	↘	-2,5

Fonts: CLH, DGT, Gesa-Endesa, INE i elaboració pròpia

¹ Preus constants any 2005

En el primer trimestre de l'any, s'intensifica la contracció del consum. Així ho indica la comptabilitat trimestral per al conjunt d'Espanya, que mostra una caiguda respecte del primer trimestre de 2008 del 4,1% en el consum final de les Illes, i encadena tres trimestres de retrocés interanual. La frenada en el consum privat es compensa, en certa manera, pel vigor del consum públic, indispensable per estimular l'economia en moments de contracció.

La caiguda del consum privat s'accentua, malgrat l'evolució positiva de la renda disponible. Les economies familiars a poc a poc experimenten un cert alleugeriment gràcies a la variació interanual negativa dels preus (en el mes de maig, -0,7% a les Illes Balears), a la caiguda dels tipus d'interès (l'euríbor de maig va tancar en l'1,64%, la qual cosa suposa el mínim històric) i a les diverses mesures posades en marxa pel govern mesos enrere (com la deducció dels 400 € de l'IRPF, la disminució de la retenció mensual de l'IRPF com a bestreta de la deducció per adquisició d'habitatge habitual, etc). No obstant això, la confiança encara no s'ha recuperat, atesa la conjuntura del mercat laboral negativa (tot i la milloria per l'inici de la temporada turística) i la caiguda de l'activitat econòmica en general. Com a nota positiva, l'indicador de confiança del consumidor elaborat per l'ICO per al conjunt d'Espanya presenta una variació interanual positiva per primer cop des de l'agost de 2007.

El consum privat continua la senda de contracció

Els diversos indicadors de consum privat disponibles per a les Illes Balears presenten una evolució negativa un trimestre més. Per una banda, l'índex de vendes al detall continua la tendència negativa iniciada al començament de 2008. En els primers mesos de 2009, les vendes del

comerç n'han intensificat la caiguda. D'altra banda, la **matriculació de vehicles** a les Illes Balears continua el ritme de retrocés. Entre gener i abril es varen vendre 8.684 vehicles, mentre que en el mateix període de 2008 en foren 18.139, segons dades de la Direcció General de Trànsit. En el mes de maig, tant les patronals de fabricants (Anfac) com de concessionaris (Faconauto) presenten una caiguda interanual a les Illes Balears d'un 59%, la major de l'Estat (-38% al conjunt d'Espanya). El retrocés més important es produeix en el canal d'empreses. En els primers mesos de 2009, els vehicles de carrega (camions, furgonetes i tractors industrials) són, un cop més, el segment que més retrocedeix. El pla VIVE, que es va posar en marxa a l'estiu passat, no va tenir l'èxit esperat els primers mesos i, després de ser reformat al novembre de 2008, comença a activar-se i esgota els fons de tot l'any en el primer semestre de 2009. Finalment, el govern central va decidir al mes de maig posar en marxa el Pla 2000E, un pla d'ajudes directes similar al d'altres països europeus. En aquesta iniciativa, l'Estat aporta 500 € en la compra de vehicles, els fabricants, 1.000 €, i les comunitats autònomes que voluntàriament s'hi adhereixin (com és el cas de les Illes Balears), 500 € addicionals. S'espera que aquesta mesura reactivi la venda de vehicles a partir del mes de juny (va entrar en vigor el 18 de maig).

La matriculació de vehicles continua disminuint en els primers mesos de 2009

El **consum de carburants per a l'automoció** (tant benzina com gasoil) continua en el primer trimestre de l'any amb la senda de caiguda iniciada el 2008. Tant en el mes de maig com en l'acumulat dels cinc primers mesos de

2009, la reducció interanual més important s'observa a Menorca. La disminució de l'activitat industrial i de construcció, juntament amb l'arribada de menys turistes, determinen que el transport per carretera hagi minvat notablement i, en conseqüència, hi hagi menys demanda de volum de carburants.

La **facturació elèctrica d'usos domèstics** repunta en els primers mesos de 2009 (l'acumulat de gener a maig presenta un increment interanual del 5,9%), després de l'estancament del darrer trimestre de 2008. L'increment

és generalitzat a totes les illes. El consum elèctric de les llars presenta una demanda creixent, no sols per la climatologia, sinó també per l'augment poblacional (segons dades del padró a l'1 de gener de 2009, la població de les illes va augmentar un 2,1% respecte de l'any anterior, el creixement més elevat d'Espanya, darrere el de Melilla). L'increment del consum elèctric de les llars contrasta amb la caiguda de la facturació elèctrica dels diversos sectors, especialment la indústria i construcció, afectats ambdós pel retrocés de l'activitat econòmica.

7.2. Consum dels no residents

Taula 37. Consum dels residents a l'estranger

Balears	Darrera dada		Variació (%)	
Enquesta despesa turística – EGATUR				
Total (milions d'€)	gener-abril	1.156	↗	11,9
Mitjana per persona (€)	gener-abril	927	↗	18,7
Mitjana diària (€)	gener-abril	100	↗	5,9
Estada mitjana	1r trim	10	↗	17,9
Compres i extraccions d'efectiu amb targeta emesa a l'estranger (milions d'€)				
Total	1r trim	166,9	↘	-15,5
Regne Unit	1r trim	36,0	↘	-23,8
Alemanya	1r trim	62,7	↘	-10,7
França	1r trim	9,7	↗	5,8
Itàlia	1r trim	5,2	↗	26,7
Estats Units	1r trim	8,3	↘	-51,8
Holanda	1r trim	1,4	↘	-12,2
Suïssa	1r trim	8,5	↘	-3,6
Noruega	1r trim	3,1	↘	-25,4
Irlanda	1r trim	1,4	↘	-16,8
Suècia	1r trim	3,0	↘	-22,5
Àustria	1r trim	3,4	↘	-11,5
Dinamarca	1r trim	2,3	↘	-14,2
Portugal	1r trim	2,9	↗	7,4
Bèlgica	1r trim	1,6	↘	-12,4
Resta	1r trim	17,6	↘	-5,5

Font: 4B-Euro6000-ServiRed i Ministeri d'Indústria, Turisme i Comerç

La **despesa turística** total dels no residents a les Illes Balears augmenta un 4,6% en el primer trimestre de 2009 respecte del mateix període de l'any 2008, després del retrocés experimentat en el darrer trimestre de l'any (-7,1%), segons dades de l'enquesta de despesa turística (EGATUR). Es tracta d'una evolució contraposada a la que s'observa per al conjunt d'Espanya, en què en el primer trimestre de 2009 s'accentua el ritme de caiguda de la despesa, amb una reducció interanual de l'11%. L'augment de la despesa a les Illes Balears s'explica per l'increment en el mes de gener, mentre que al febrer es manté i al març retrocedeix lleugerament (s'ha de tenir en compte que, l'any 2008, la Setmana Santa va caure en el mes de març, mentre que enguany va ser a l'abril). En el primer trimestre, augmenta tant la despesa mitjana per persona com per dia. Quant al mes d'abril, l'increment de la despesa total respecte del mateix mes de l'any passat és significatiu (21,2%, atès l'efecte de Setmana Santa). Cal remarcar que la despesa augmenta malgrat la caiguda en el nombre de turistes estrangers.

A diferència de l'indicador de despesa turística d'EGATUR, les **compres i disposicions d'efectiu amb targetes emeses a l'estranger** han continuat en el primer trimestre de l'any amb la senda de retrocés iniciat en el darrer trimestre de 2008, i accentuen el ritme de caiguda (en el darrer trimestre de 2008, la variació interanual era de -4,7%, mentre que en el primer trimestre de 2009 és de -15,5%). La reducció és present tant en les targetes d'origen britànic com alemany (que sumen el 59,1% de la despesa efectuada en el primer trimestre de 2009), si bé les primeres pateixen una caiguda més important en termes interanuals. De manera oposada, augmenta la despesa efectuada amb targetes emeses a països com Itàlia, França i Portugal, tot i que només representen el 10,7% de la despesa feta amb targeta emesa a l'estranger en aquest període. Finalment, cal recordar que l'origen de l'entitat emissora no necessàriament coincideix amb l'origen del seu titular.

7.3. Inversió

Taula 38. Indicadors d'inversió

Balears	Darrera dada		Cicle-tendència T_{t-k}^t (%)	
Societats mercantils creades	abril	175	↘	-31,6
Augment net de capital (milions d'€) ¹	abril	51,6	↘	-50,1
Centres de treball inscrits a la SS	abril	41.471	↘	-7,1
Import de noves hipoteques (milions d'€)	març	364,2	↘	-46,0
Dipòsits (milions d'€)	4t trim	19.148,4	↗	5,8
Crèdits (milions d'€)	4t trim	46.182,8	↗	9,0
Matriculació de vehicles de càrrega ²	abril	268	↘	-51,1

Font: BE, DGT, INE, MTIN i elaboració pròpia

1 Capital de noves societats, més ampliacions de capital, menys reduccions de capital.

2 Camions, furgonetes i tractors industrials

La inversió empresarial accentua la seva contracció en el primer trimestre de 2009. Per al conjunt d'Espanya, la formació bruta de capital fix va caure un 13,1% en termes interanuals (un -18,6% en el cas dels béns d'equipament).

Els diversos indicadors d'inversió disponibles per a les Illes Balears intensifiquen la tendència negativa de mesos anteriors. Aquesta evolució s'explica pels mateixos factors que en trimestres anteriors: dificultat en l'accés al finançament (atenuada per la millora dels mercats financers i els programes de l'ICO per donar suport al finançament de les empreses), reducció en els beneficis empresarials i pessimisme davant la situació econòmica i la seva evolució.

El **nombre de centres de treball d'alta a la Seguretat Social** continua minvant en els primers mesos de 2009. En el mes d'abril, n'hi ha 41.471, un 6,9% menys que en el mateix període de l'any anterior, una caiguda similar a la del conjunt d'Espanya. Per illes, la disminució més important s'observa a Menorca (-7,5%) i la més suau a les Pitiüses (-4,7%). Quant al nombre de societats mercantils creades, el retrocés ha persistit en els primers mesos de 2009 (de gener a abril de 2009 s'han creat 479 societats menys que al mateix període de 2008). Malgrat que en el mes de març l'indicador de societats mercantils creades va presentar una certa millora (amb un retrocés interanual del 7,1%), en el mes d'abril la caiguda va ser del 40,5%.

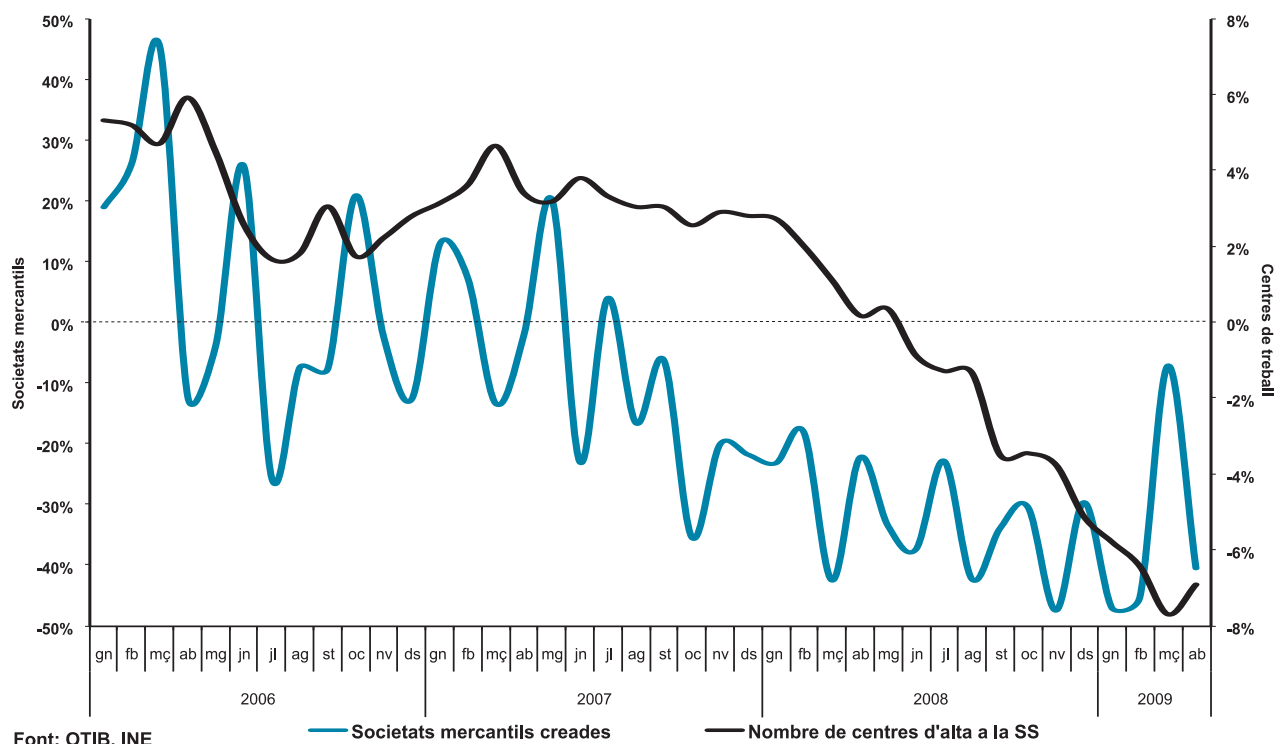
La inversió empresarial accentua la seva contracció

La **matriculació de vehicles de càrrega** (camions, furgonetes i tractors industrials) continua retrocedint a l'inici de 2009. Entre gener i abril de 2009, se'n varen vendre 923 unitats, mentre que al mateix període de 2008 en foren 2.082, la qual cosa suposa una variació interanual del -55,7%, similar a la del conjunt d'Espanya (-54,1%). La marcada caiguda de l'activitat d'indústria i de construcció determina la disminució de la demanda d'aquest tipus de vehicles.

El **crèdit** concedit per les entitats financeres a les Illes Balears continua alentint el ritme de creixement fins al quart trimestre de 2008, però encara presenta taxes d'increment interanual positives. Per al conjunt d'Espanya, el crèdit concedit a empreses creix per damunt del concedit a les llars, si bé frena el ritme d'increment. Només minva en termes interanuals el crèdit concedit al sector de la construcció.

La inversió experimenta una contracció significativa en els darrers trimestres, i es retarda la decisió d'emprendre nous projectes. Aquest fet és fruit de la conjunció d'una sèrie de factors, com ara (i) la difícil situació econòmica que viuen les empreses, amb una caiguda de la demanda, i, per tant, dels seus ingressos, (ii) un finançament molt més escàs (en certs casos, inexistent) i (iii) les expectatives negatives sobre l'evolució dels propers mesos. La manca d'inversió retarda la recuperació econòmica i, per tant, es fa necessària la intervenció del govern (central i autonòmic), ja sigui amb inversió pública (la licitació pública ha augmentat significativament a les Illes Balears) o estimulants la inversió privada (per exemple, mitjançant les diverses línies de finançament de l'ICO, en què destaca l'aplicació del Pla Renove d'instal·lacions turístiques).

Gràfic 16. Variació interanual d'indicadors d'empreses a les Illes Balears.

III. MEDI AMBIENT

Introducció

El Protocol de Kyoto finalitzarà l'any 2012 i a partir d'aleshores entrarà en vigor el Protocol de Copenhague. Amb la finalitat d'aconseguir un acord substitutiu del de Kyoto, la Convenció Marc de Nacions Unides pel Canvi Climàtic (UNFCCC) dugué a terme, en el mes d'abril d'enguany, a Bonn, la primera sessió de negociacions per establir les bases sobre l'emissió de gasos d'efecte hivernacle. A continuació es duran a terme tres sessions més, la darrera de les quals serà el novembre a Barcelona abans de la reunió de Copenhague del desembre. Enrere quedaran dotze anys d'història d'un acord global que ha canviat el món.

D'altra banda, el dia 5 de juny se celebrà el Dia Mundial del Medi Ambient, que és un dels principals vehicles que les Nacions Unides utilitzen per sensibilitzar la població mundial sobre l'estat dels factors més importants que componen aquesta matèria. La Conselleria de Medi Ambient de les Illes Balears participà activament en aquesta jornada i posà a l'abast de tothom un recull d'activitats programades per diferents entitats de les Illes Balears.

En el mes d'abril l'Institut Nacional d'Estadística publicà els resultats provisionals de l'enquesta de llars i medi ambient corresponents a l'any 2008. Aquesta enquesta té l'objectiu d'investigar els hàbits, les pautes de consum i les actituds de les llars en relació amb el medi ambient. En aquesta secció sobre el medi ambient, es comenta el volum de reserves hídriques, la qualitat de l'aire, el transport col·lectiu i la producció de residus. Respecte dels **recursos hídrics**, encara que comencin a baixar a causa de la manca de pluges i del bon temps, presenten un percentatge més elevat que l'any 2008 en les mateixes dates. Quant a la **qualitat de l'aire**, continua la tendència decreixent de les mitjanes mensuals de partícules en suspensió (PM10) a totes les illes, però més atenuada que en anys anteriors i afavorida per les pluges de la tardor, talment com els aqüífers. A més, cal esmentar que la potenciació de les energies renovables suposa una millora en la qualitat de l'aire, perquè tracta de substituir l'energia elèctrica que en la seva producció genera contaminació atmosfèrica. En el cas de les Illes Balears, les energies renovables representen un 1,2% una dada molt baixa, encara que superior a la mitjana nacional (0,9%) de conformitat amb l'enquesta de llars i medi ambient de 2008 de l'INE. Pel que fa al **transport col·lectiu**, el nombre de viatgers d'autobús augmenta a totes les illes, però en el cas de Mallorca el nombre de passatgers del servei ferroviari davalla. Finalment, respecte dels **residus**, podem dir que a Mallorca augmenta el total de tones, a diferència de Menorca i les Pitiüses, que han minvat el volum de residus respecte de l'any anterior. La recollida selectiva de 2008 augmentà a totes les illes en termes interanuals. El nombre d'empreses inscrites en el Registre de Petits Productors de Residus Perillosos va créixer un 16%.

Reserves hídriques

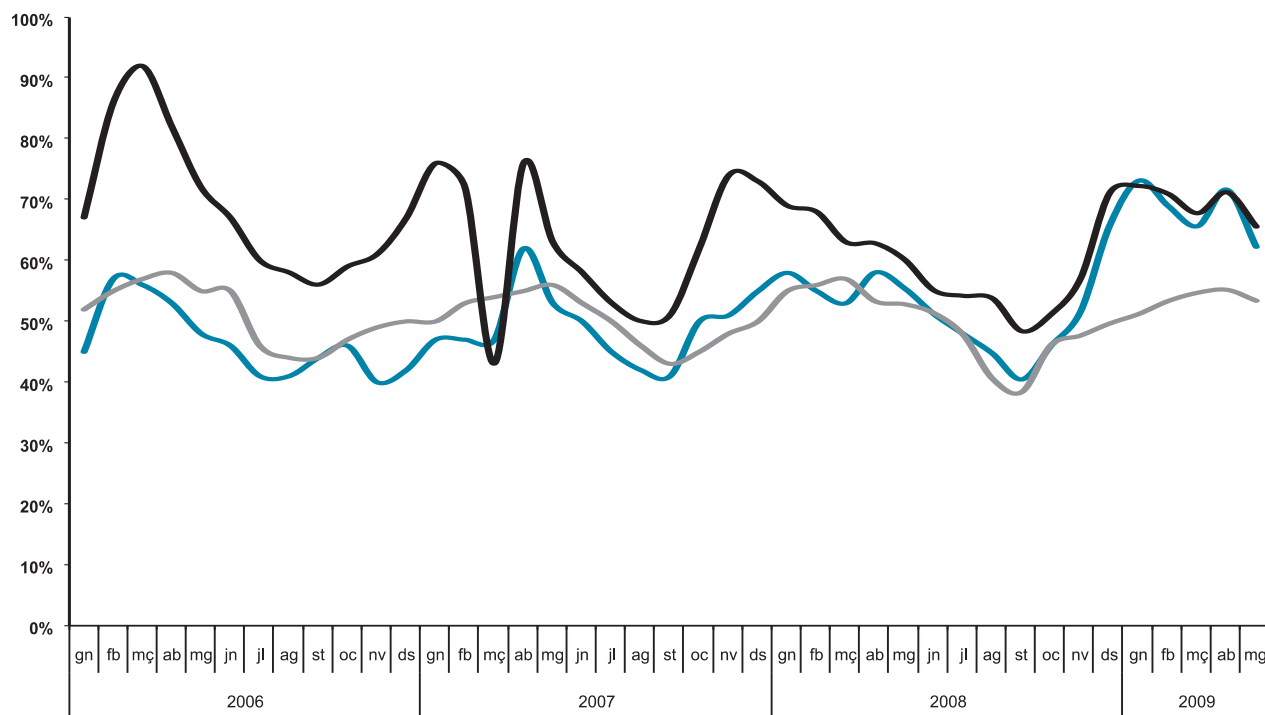
La Direcció General de Recursos Hídrics de les Illes Balears disposa d'un pla de participació en la Directiva marc de l'aigua (DMA). La DMA és la norma europea que estableix un marc comunitari d'actuació en l'àmbit de la política d'aigües i pretén organitzar la gestió de les aigües superficials continentals, de transició, aigües costaneres i subterrànies. Els seus objectius són:

- Prevenir qualsevol deteriorament addicional i reduir la contaminació de les aigües.
- Fomentar-ne l'ús sostenible, basat en la protecció a llarg termini dels recursos hídrics disponibles.
- Protegir i millorar el medi aquàtic, mitjançant mesures de reducció, d'interrupció o de supressió progressiva dels abocaments, les emissions i les fuites de substàncies perilloses.
- Millorar la situació dels ecosistemes aquàtics.
- Pal·liar els efectes de les inundacions i de les sequeres.

De conformitat amb l'enquesta de llars i medi ambient de l'any 2008 elaborada per l'INE, el 96,9% de les llars espanyoles han adoptat algun hàbit per estalviar aigua. Les Illes Balears presenten les dades més positives pel que fa a l'estalvi d'aigua: són la comunitat autònoma en què més percentatge de llars omplen la pica; la segona comunitat autònoma en què més omplen els rentaplats i la rentadora, i la tercera comunitat en què més proporció de llars disminueixen el cabdal de les aixetes.

La tardor més plujosa dels darrers cinquanta anys ha afavorit les reserves hídriques de les Illes Balears. Gràcies a l'augment de la pluviositat recollida, les aigües subterrànies de Mallorca s'han incrementat significativament i es tancà el mes de gener amb unes reserves del 73%, més que el que es registrà l'any anterior (58%) i un màxim absolut des de fa molts anys. Aquest creixement es modera fins que arriba a unes reserves del 62% al maig. D'altra banda, a Menorca es recuperen les baixades que arrossegaven d'ençà de l'abril de 2008, fins que el setembre s'arribà a un mínim del 38%, la dada més baixa dels tres darrers anys, i el maig d'aquest any arribà fins al 53%. Eivissa, encara que presenta un fort descens des de novembre de 2007 fins a octubre de 2008, comença a recuperar-se amb una capacitat de reserves hídriques d'un 72% al gener i un 66% al maig, 6 punts percentuals més que en el mateix mes de l'any anterior.

Les reserves hídriques de maig se situen entre el 53% i el 66% de la seva capacitat a les Illes Balears

Font: Direcció General Recursos Hídrics

— Mallorca

— Menorca

— Eivissa

Qualitat de l'aire

Des de la Direcció General de Qualitat Ambiental s'ha elaborat l'esborrany del Pla de Millora de la Qualitat de l'Aire de Palma 2008, en compliment de l'article 16 de la Llei 34/2007, de 15 de novembre, de qualitat de l'aire i protecció de l'atmosfera. Aquesta llei regula els plans i programes per protegir l'atmosfera i per minimitzar els efectes negatius de la contaminació atmosfèrica.

Després d'onze mesos de negociacions, el Parlament Europeu va aprovar, el desembre passat, el paquet d'energia i canvi climàtic. Entre altres acords, estableix que des de 2013 tots els drets d'emissió de gasos causants del canvi climàtic seran subhastats per tal de reduir les emissions de gasos d'efecte hivernacle (GEH) un 20% en comparació amb els nivells de 1990. Almenys el 50% dels ingressos generats per les subhastes dels drets d'emissió hauran d'utilitzar-se per adaptar els nous estats membres al canvi climàtic i per mitigar-ne les conseqüències. S'hauran de dur a terme accions com ara desenvolupar energies renovables, incrementar l'eficiència energètica, establir mesures per evitar la desforestació, facilitar l'adaptació en països en via de desenvolupament i dur a terme les iniciatives socials si es produeixen increments en els preus de l'electricitat.

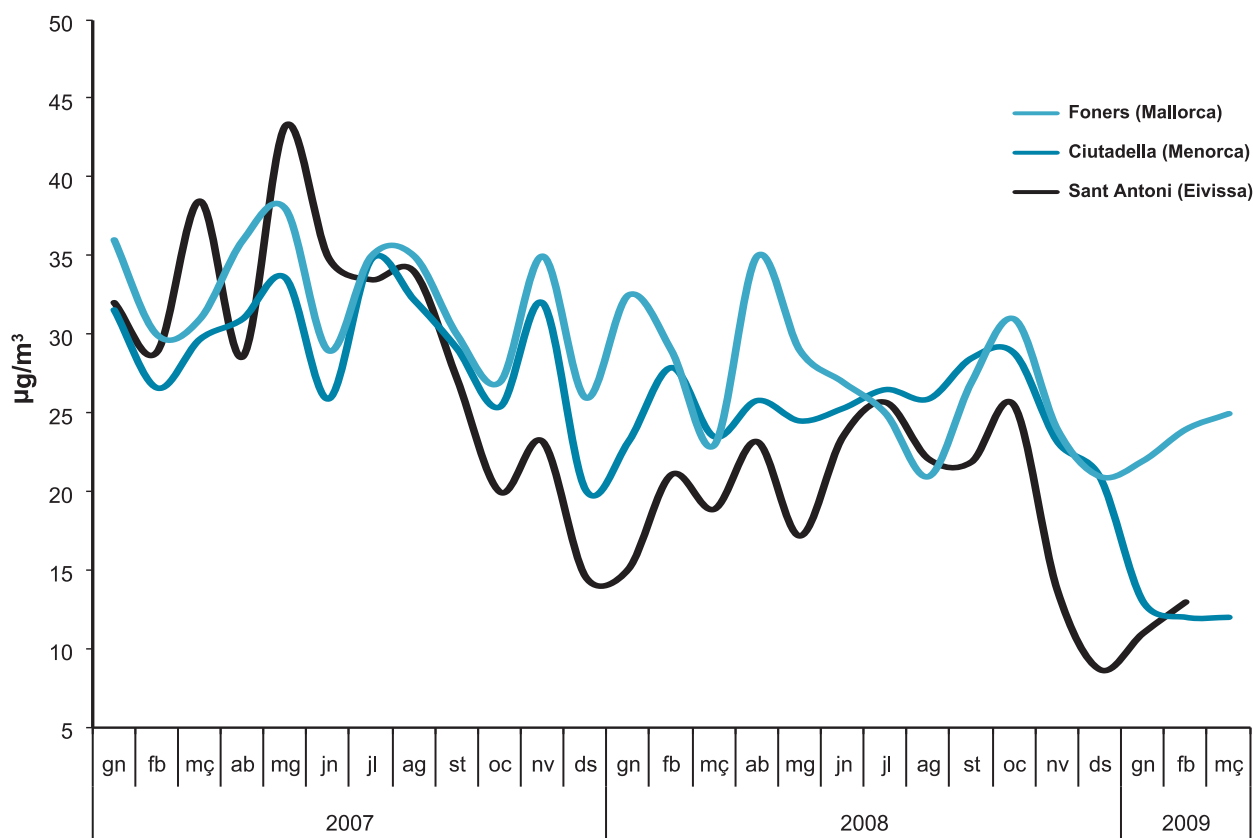
La qualitat de l'aire de les Illes Balears es qualifica de molt bona i l'arxipèlag se situa entre les comunitats autònomes amb nivells de contaminació més baixos segons les emissions de GEH totals per habitant de 2005 publicades en l'informe de sostenibilitat elaborat per l'Observatori de Sostenibilitat d'Espanya (OSE). D'altra

banda, l'informe indica que les Illes Balears se situen en el quinzè lloc en les emissions de GEH el 2005. De conformitat amb les dades de la Direcció General de Qualitat Ambiental, no s'han superat els límits legals permesos. Tot i això, continuen els esforços per aconseguir una emissió de contaminants més baixa a l'atmosfera.

Des del començament d'any, augmenta la mitjana mensual de les partícules en suspensió PM10 en el cas de Mallorca, segons l'estació ubicada al carrer de Foners. Aquest registre és de 25 micrograms per metre cúbic el març, la qual cosa suposa un 8% més respecte del març de l'any anterior, tot i que l'increment no supera el límit per a la salubritat humana de 50 micrograms per metre cúbic. En el cas de l'estació de Sant Antoni d'Eivissa, al febrer d'enguany es registraren 13 micrograms per metre cúbic, un 38% menys que en el febrer de l'any anterior. Finalment, a Menorca, amb 12 micrograms per metre cúbic en el març, baixà el nivell de partícules en suspensió un 48% respecte del mateix mes de 2008. Així, al llarg de tot l'any 2008 i en els primers mesos de 2009 no s'ha superat el límit establert en cap de les tres illes i els nivells de contaminació de PM10 baixaren bruscament a causa de les precipitacions de la tardor, que netejaren l'atmosfera d'agents contaminants i de partícules.

Les Illes Balears no superaren el límits establerts en la concentració de partícules en suspensió a l'atmosfera (PM10)

Gràfic 18. Mitjanes mensuals de partícules en suspensió (PM10) a les Illes Balears.

Font: Direcció General de Qualitat Ambiental

*Valor límit diari 50 µg/m³

D'altra banda, la potenciació de les energies renovables assegura una diversificació de l'oferta energètica, i, a més, suposa un impacte ambiental més reduït i una millora de la qualitat de vida. No obstant això, l'enquesta de llars i medi ambient de 2008 de l'INE mostra que les principals fonts d'energia utilitzades a les llars espanyoles són l'energia elèctrica, els gasos líquats de petroli i els combustibles líquids. Sols un 1,2% de les llars de les Illes Balears utilitza energia solar, un percentatge superior al de les llars espanyoles.

Transport col·lectiu

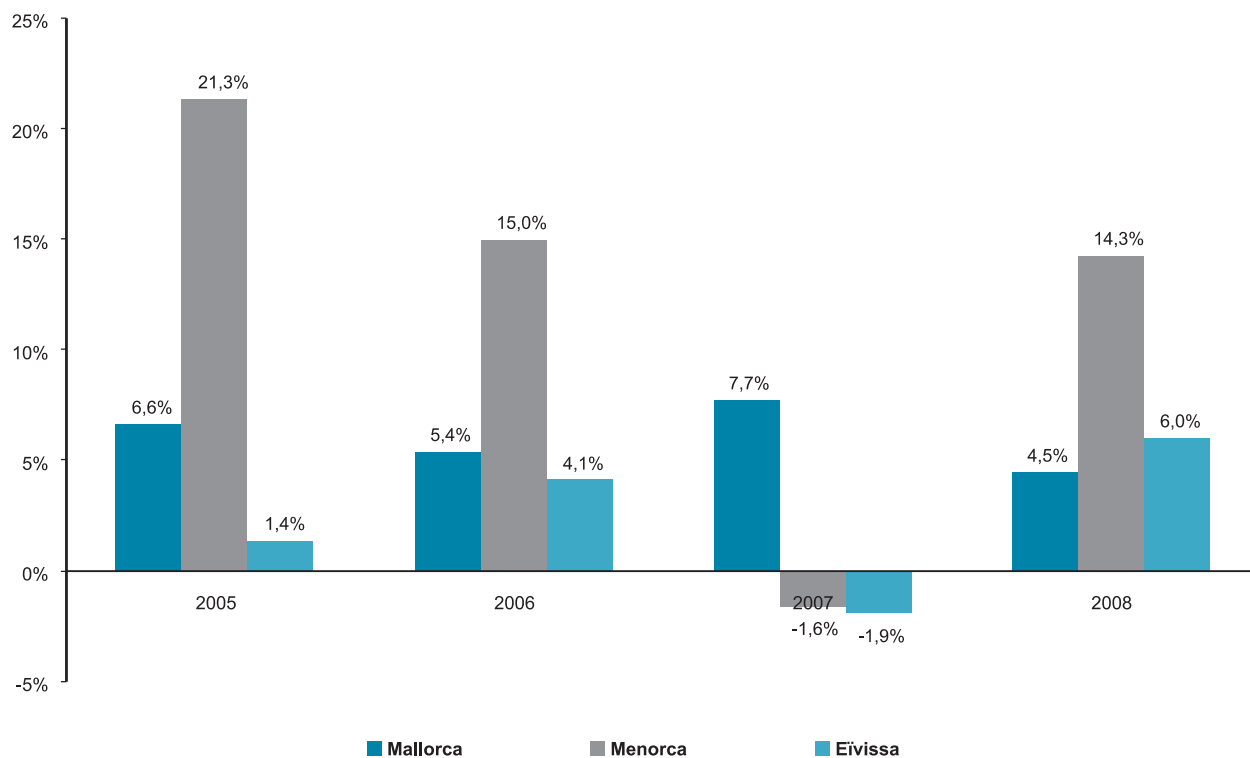
L'enquesta de llars i medi ambient de 2008 assenyala que en el conjunt d'Espanya el transport públic (autobús, metro, tren, etc.) és utilitzat principalment pel 21,7% dels ciutadans, i el transport privat (cotxe, moto, etc.) és emprat pel 45,3%. La resta va a peu (30,3%), en bicicleta (1,3%) o no es desplaça (1,4%). En el transport públic, el més utilitzat és l'autobús, amb un 14,7% i, en el transport privat, el mitjà més emprat és el cotxe, amb un 43,2%.

Pel que fa a les Illes Balears, el percentatge de ciutadans que utilitzen el transport públic és de l'11,9%, una dada inferior a la mitjana nacional (21,7%). El percentatge de transport privat és del 51,5% (davant el 45,3% nacional) i, a peu, del 32,2% (davant el 45,3% nacional).

El 2008 el nombre de viatgers del transport d'autobús va créixer un 4,5% en el cas de Mallorca, un 6% a Eivissa, i un 14,3% a Menorca. Pel que fa a la distribució modal del transport col·lectiu, en el cas de Mallorca el nombre de viatgers d'autobús urbà ha crescut aproximadament un 6%, però l'interurbà va créixer gairebé un 1% respecte de l'any anterior. D'altra banda, segons dades de Serveis Ferroviaris de Mallorca, el nombre de passatgers de tren baixà un 7% i el tren turístic de Sóller baixà un 2% respecte de l'any anterior. Les dades de l'any 2008 indiquen que el nombre de passatgers de metro va ser 507.719.

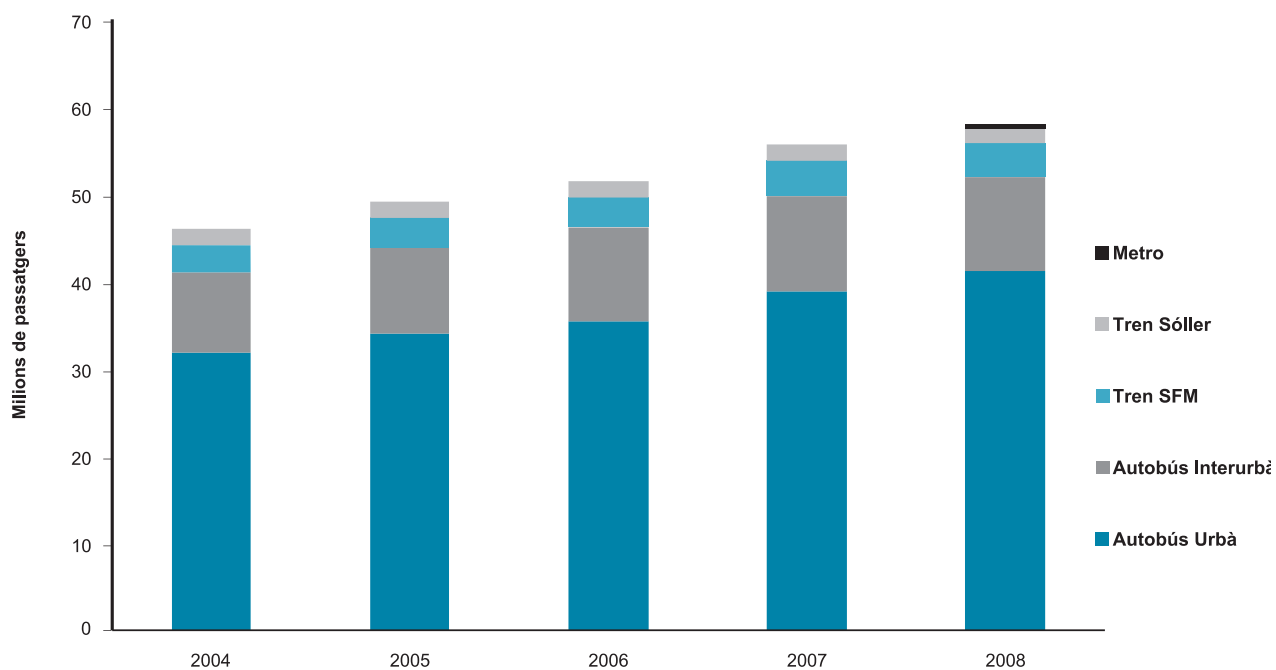
El nombre de viatgers d'autobús va créixer a totes les illes

Gràfic 19. Taxes de variació de viatgers d'autobús a les Illes Balears.

Font: EMT, Consorci de Transports de Mallorca, Consell Insular de Menorca, Consell Insular d'Eivissa.

Gràfic 20. Distribució modal del transport col·lectiu a Mallorca 2004-2008.

Font: Consorci de Transports de Mallorca, EMT, Tren de Sòller

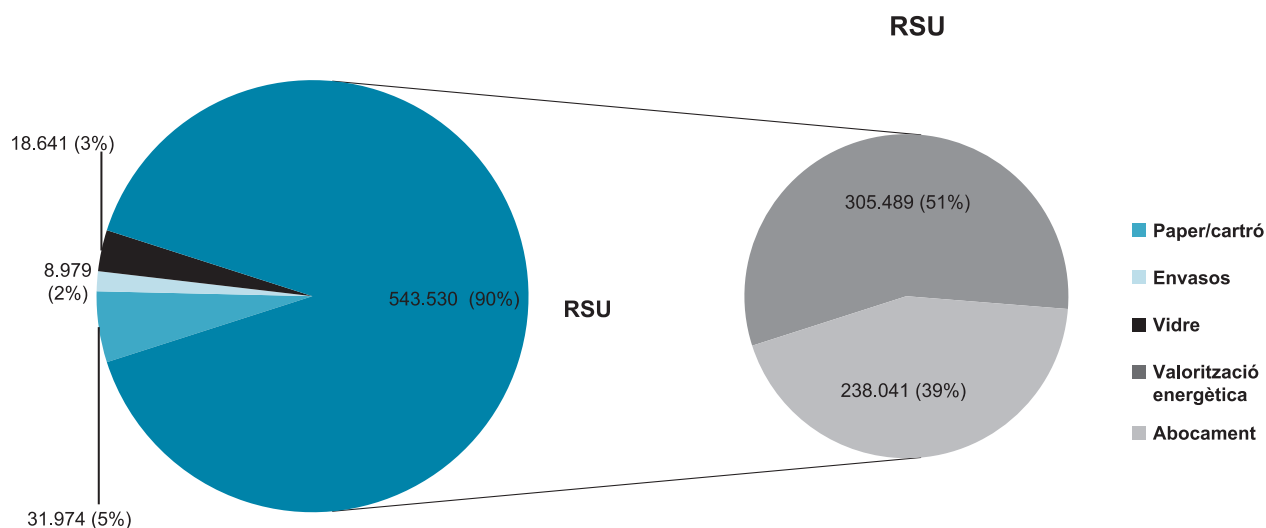
Residus

L'enquesta de llars i medi ambient de l'any 2008 indica que tres de cada quatre llars espanyoles separen el paper i cartró, el vidre, i els envasos de plàstic i metàl·lics per dur-los a un punt de recollida. Entre els resultats de l'enquesta, també destaca que la disposició a separar els residus és major a les llars més nombroses i amb ingressos mitjans i alts. Les Illes Balears, encara que no són la comunitat autònoma on més percentatge de llars dispositen residus al seu punt específic de recollida, supera la mitjana nacional en els casos següents: el 77,2% de llars dispositen el paper i cartró (davant un 74,5% de mitjana nacional); el 76% el vidre (davant un 75,3% de mitjana nacional); el 21,7% de productes químics (davant un 21,1% de mitjana nacional); el 72,3% de piles i bateries (davant un 72,3% de mitjana nacional); 35% d'olis de cuina (davant un 24% de mitjana nacional) i 21% de fluorescents (davant un 19,9% de mitjana nacional).

D'altra banda, de conformitat amb les dades del Consell de Mallorca, el total de residus de 2008 és de 731.746 tones (aquesta xifra fa referència al total de recollida selectiva de paper i cartró, el vidre, els envasos, els residus sòlids urbans i la matèria orgànica compostable), un 3% més que l'any anterior. Del total de residus, un 90,2%

correspon a residus sòlids urbans (RSU) i un 9,8% es destina al reciclatge: 5,3% del paper i cartró (un 3% més que l'any anterior) 3,1% de vidre, (un 1% més que el 2007); i 1,5% de envasos (un 10% més). El 56% dels RSU es tractaren en una planta incineradora per obtenir energia elèctrica i un 44% s'enviaren a l'abocador. El tractament de residus té per objectiu transformar des del punt de vista físic, químic o biològic el residu inicial per tal que es redueixin o se'n neutralitzin les substàncies perilloses i recuperar les que siguin valoritzables. A més, la planta d'incineració amb recuperació d'energia elèctrica tracta els residus en massa que el ciutadà no ha separat prèviament i que ha dipositat en el contenidor de la fracció resta. Els camions, que arriben bé des de les estacions de transferència o bé directament, aboquen els residus en una fossa de la incineradora. Una grua els va recollint i els diposita en el forn, en què es duu a terme la incineració a una temperatura que està entorn dels 1.000-1.100 graus centígrads. Com a resultat d'aquest procés, s'obtenen uns gasos calents que serveixen per produir vapor, moure una turbina i obtenir energia elèctrica. Una vegada finalitzat el procés energètic, el gas és enviat als sistemes de depuració per fer-li el tractament de neteja final abans de ser emès a l'atmosfera.

Gràfic 21. Distribució de residus a Mallorca l'any 2008 (tones).

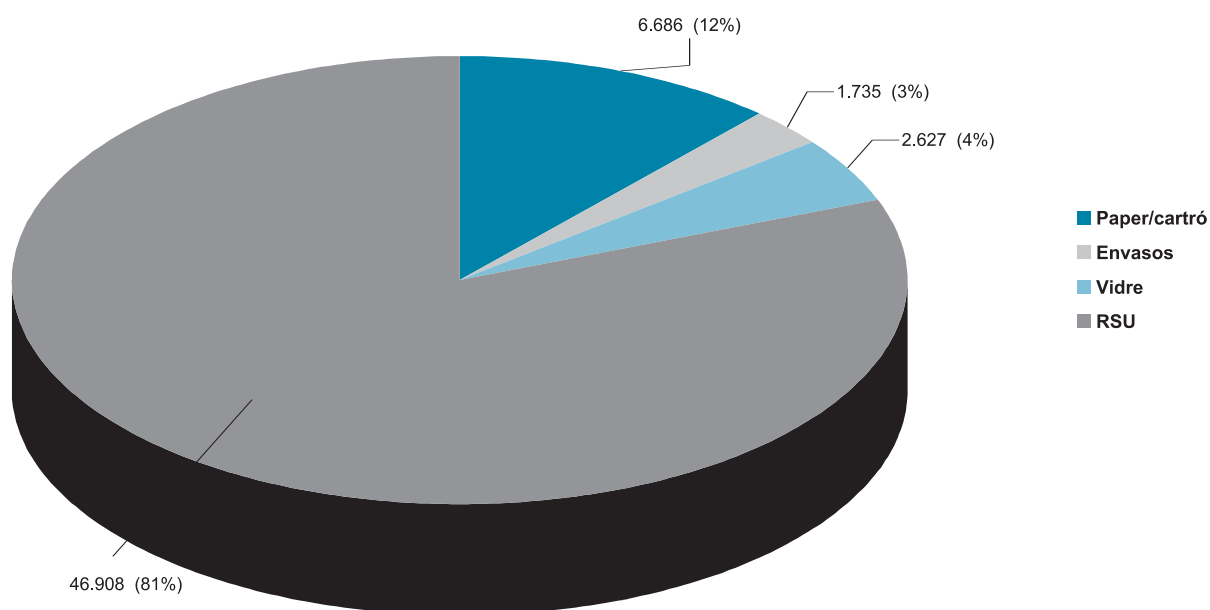
Font: Direcció Insular de Residus del Consell de Mallorca

* En el cas del paper i cartró només es té en compte el total aportat pel ciutadà.

El total de residus de Menorca el 2008 és de 59.952 tones (inclou recollida selectiva de paper i cartó, vidre, envasos, RSU i el total de matèria orgànica), la qual cosa suposa un 6,3% menys que l'any anterior. A més, les

quantitats recollides selectivament augmenten respecte de l'any anterior i arriben a un 7,7% més de paper i cartó, un 7,3% més de vidre i un 11,9% més d'envasos lleugers.

Gràfic 22. Distribució de residus a Menorca l'any 2008 (tones).

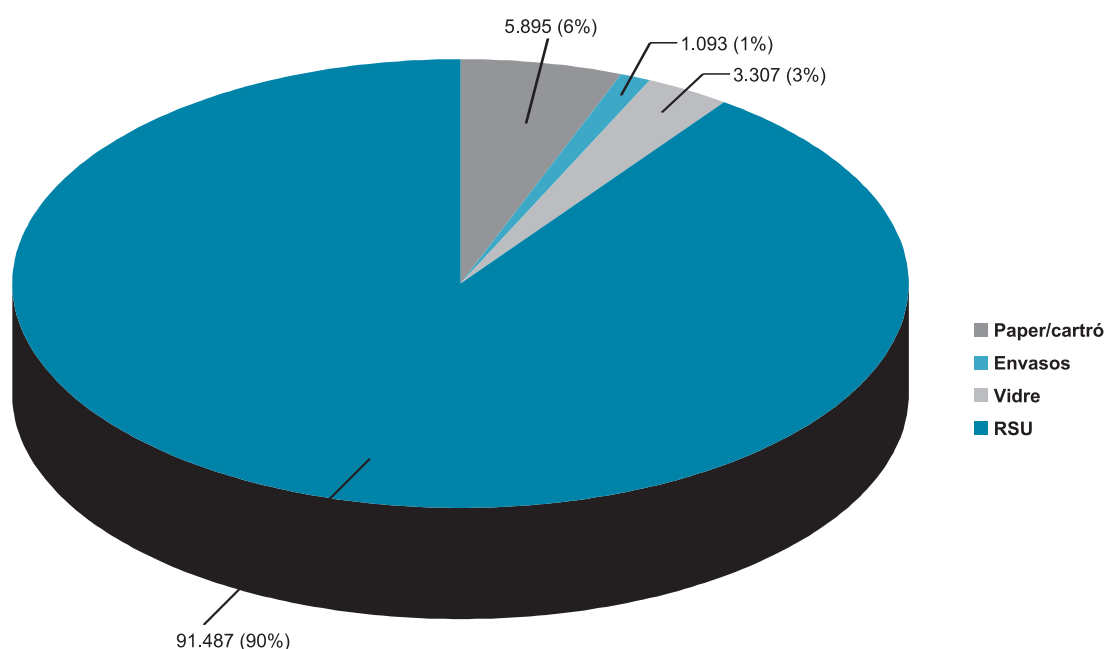

Font: Consorci de Residus del Consell de Menorca

Pel que fa a les Pitiüses, el total de residus el 2008 és de 135.799,41 tones, (inclou recollida selectiva de paper i cartó, vidre, envasos, RSU, algues, restes de depuradores, voluminosos, inerts, jardineria i poda, sanitaris i ani-

mals), un 15% menys que l'any anterior. La recollida selectiva de les Pitiüses, com a les altres illes, augmenta un 7% en el cas del paper i cartó, un 19% en el d'envasos i un 13% de vidre.

Gràfic 23. Distribució de residus a les Pitiüses l'any 2008 (tones).

Font: Departament de Medi Ambient del Consell d'Eivissa

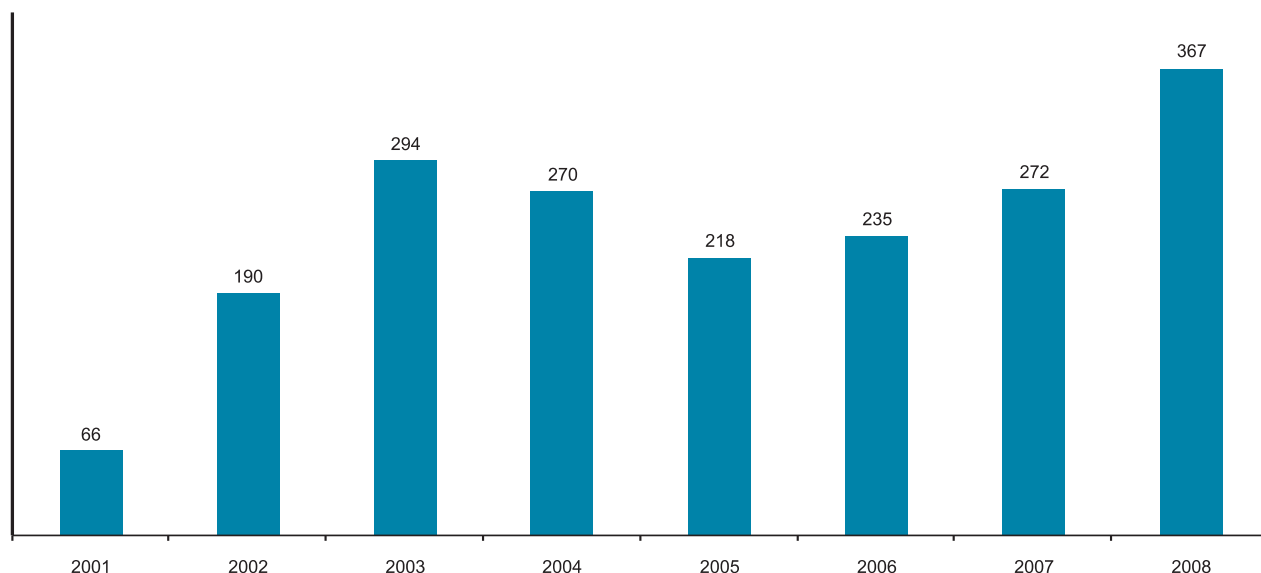
El Parlament Europeu aprovà el juny de 2008 una directiva comunitària (Directiva 2008/98/CE de 19 de novembre) que introdueix objectius vinculants per al reciclatge i la reutilització de certs materials per a 2020. Les noves normes obligaran els països de la UE a establir plans nacionals de prevenció de residus i la Comissió estudiarà en el futur la imposició d'objectius vinculants en aquest àmbit. Aquesta normativa europea estableix que els països de la UE hauran d'establir les mesures necessàries per garantir que el 50% del paper, plàstic i vidre i el 70% dels residus no perillosos de la construcció es reutilitzaran o reciclaran d'aquí a 2020. De conformitat amb les xifres de l'eurocambra, cada any a Europa es generen més de 1,8 milions de tones de residus, de les quals menys d'un terç són reciclades. Cada ciutadà genera anualment a la UE 3,5 tones de residus procedents, sobretot, de les activitats comercials, la indústria, l'agricultura, la construcció i la mineria. Quant als residus urbans, el 1995 es generaren 460 quilograms per perso-

na, una xifra que va créixer fins als 520 el 2004 i que es preveu que el 2020 augmenti fins a 680 quilograms. Això suposa un creixement de gairebé el 50% en 25 anys.

El volum de residus de Mallorca ha pujat un 3% i a Menorca i Pitiüses ha davallat un -6,3% i un -15%, respectivament

Pel que fa als **residus perillosos**, l'any 2008 es varen tramitar un total de 367 expedients al Registre de Petits Productors de Residus Perillosos de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears (creat mitjançant el Decret 36/98, de 13 de març). Aquests expedients corresponen a: 274 altes, 26 modificacions, 55 subsancions, 8 baixes i 4 desestimacions. En total, el 31 de desembre de 2008 hi havia inscrites 2.364 empreses, la qual cosa suposa un 16% més que l'any anterior.

Gràfic 24. Expedients tramitats al Registre de Petits Productors de Residus Perillosos de les Illes Balears.

Font: Direcció General de Qualitat Ambiental

IV. MONOGRAFIA

La importància de l'empresa familiar a les Illes Balears

Rafel Crespi
Rebeca Méndez

La creença popular identifica el concepte d'empresa familiar amb el de petita empresa, a vegades sense assalariats, en la qual treballa un o més membres d'una família. Aquesta no és una definició errònia del que representa una empresa familiar, encara que és incompleta.

També, quan es parla de la importància de l'empresa familiar en un país o en una regió, es mostren unes xifres d'una magnitud aclaparadora: als Estats Units, Astrachan i McMillan (2006), en l'obra *Handbook of Family Business*, afirmen que hi ha entorn de 25 milions d'empreses familiars que representen prop del 90% de totes les empreses, que donen feina a més del 60% de la població activa i que aporten aproximadament dos terços del producte interior brut del país.

Les xifres que mostra l'Institut de l'Empresa Familiar (IEF) en el context europeu quantifiquen el nombre d'empreses en devers 17 milions, que donen feina a més de 100 milions de treballadors. En l'àmbit de l'Estat espanyol, el còmput és de devers 2,9 milions d'empreses, que ocupaven prop de 14 milions de treballadors abans del context de la crisi, la qual cosa representa prop del 70% de l'ocupació i el 85% de les empreses. La contribució al PIB seria també aproximadament del 70%.

Aquestes macromagnituds són difícilment assolibles amb la suma només de l'activitat dels petits negocis regentats per una família, si són els únics que considerem com a "empreses familiars".

Una forma més ajustada de caracteritzar una empresa familiar és la que fixa tres paràmetres fonamentals: (i) que la propietat estigui en mans d'una o de més famílies, (ii) que un o més membres de la família gestionin l'empresa i (iii) que hi hagi una continuïtat al llarg del temps en el control familiar que permet que passi de generació en generació.

Propietat familiar

El fet que la propietat de l'empresa recaigui en una família és un factor imprescindible perquè una empresa sigui definida com a familiar. Què vol dir propietat familiar? Ens referirem a empreses familiars quan la majoria del capital, amb els corresponents drets de vot, sigui propietat de persones del mateix cercle familiar, de manera que puguem assegurar que la família governa el destí de l'empresa. Per aconseguir aquest control sobre la societat calen, de vegades, participacions minoritàries, per bé que és freqüent que la participació a les mans de la família sigui, si no del 100%, com a mínim, majoritària. L'Institut de l'Empresa Familiar aplica el criteri per a les empreses cotitzades que si es tenen els drets de vot del 25% del total, es consideren sota control familiar.

El control d'una majoria, encara que relativa, dels drets de vot proporciona la capacitat per influir en les decisions estratègiques i operatives en la societat, una influència que serà creixent amb el percentatge de drets de vot.

Gestió familiar

El segon element característic de la definició d'empresa familiar és el fet que la gestió o direcció sigui a càrrec de membres de la família propietària, que prenen les decisions més importants.

És convenient distingir entre la gestió de l'empresa i el seu control. En l'empresa familiar, l'afirmació que un o més membres de la família intervenen en la gestió o direcció, tant es pot referir al fet que aquests membres n'exerceixen les activitats de control i de gestió simultàniament —molt propi d'empreses de primera generació i d'empreses petites—, com al fet que només n'exerceixen les activitats de control, perquè la gestió del dia a dia és a càrrec de professionals que no pertanyen a la família, una situació més pròpia d'empreses en les quals la propietat està molt repartida entre els membres de terceres generacions i successives, i més freqüent en el cas d'empreses grans.

Si la família fa de manera activa les funcions de control, encara que no gestioni l'empresa, serà determinant en el procés de presa de decisions de l'empresa i en la línia estratègica que segueixi l'empresa.

Aquesta distinció entre propietat i gestió té sentit en les grans societats anònimes per accions i no tant en les petites empreses o els negocis d'autoocupació familiars. L'Institut de l'Empresa Familiar estipula que aquest segon criteri es compleix quan "almenys un representant de la família o parent participa en la gestió o el govern de la companyia".

Continuïtat familiar

Són múltiples els negocis i les empreses de nova creació que neixen en l'entorn familiar: són propietat d'una família i els seus membres són els mateixos treballadors i gestors. Es considera el caràcter familiar si hi ha voluntat de continuïtat de l'empresa sota el control familiar, i de forma més precisa si s'han incorporat a l'empresa membres de segona generació i es preparen per a la successió.

Més fàcil de catalogar una empresa com a familiar és quan són els membres de segona, tercera o successives generacions els qui porten la gestió i la direcció de l'empresa i en tenen una part rellevant de la propietat. De les xifres agregades que assenyala l'Institut de l'Empresa Familiar, un 65% de les empreses familiars a Espanya estarien en primera generació; un 25%, en segona generació; un 9%, en tercera, i un 1% estaria en quarta generació o posterior.

Així, la transmissió de la propietat, els requeriments que es fixen perquè es puguin incorporar a l'empresa membres de la família, el lideratge en les successives generacions i la necessària atracció de professionals no familiars són qüestions rellevants en qualsevol estudi de l'empresa familiar.

L'empresa familiar a les Illes Balears

De la mateixa manera que la magnitud de les dades que ofereixen els Estats Units, Europa i Espanya depenen de com d'acurada és la definició que s'ha considerat, a les Illes Balears, les estimacions de la importància relativa no s'allunyen de la mitjana nacional. Efectivament, en la definició àmplia d'empresa familiar quedarien incloses algunes empreses d'una mida important, fins i tot algunes de cotitzades en els mercats de valors.

La dificultat metodològica de fer una mesura acurada de les empreses que es poden catalogar com a familiars a les Illes Balears fa que en delitem una mostra, petita en nombre, encara que important quant a la contribució que fan a l'economia i que poden denominar-se familiars, d'acord amb la definició que hem assenyalat abans.

Efectivament, les empreses familiars associades a l'Institut de l'Empresa Familiar, i a l'Associació Balear de l'Empresa Familiar (ABEF), arrelades a les illes, presenten les característiques idònies per a l'estudi de la seva importància, de la seva rellevància sectorial i la seva estructura que permet aprendre d'aquestes organitzacions els aspectes més rellevants i la seva contribució a l'entorn econòmic regional.

Aquesta aproximació a les empreses familiars associades pretén mostrar la relació que hi ha entre les empreses i l'estructura de la família empresarial que hi ha al darrere. A més de quantificar la importància relativa per mostrar-ne la rellevància com a fenomen econòmic i social en el nostre entorn, s'analitza l'estructura de diversificació sectorial, en un context de decisions preses en forma de grups familiars, tot i que no tinguin la forma funcional d'un grup d'empreses.

La mostra d'empreses familiars associades

La informació quantitativa prové de la base de dades Informa (SABI), elaborada per Bureau van Dijk, que recull, bàsicament, les dades que les empreses espanyoles estan obligades a dipositar al registre mercantil. El contingut informatiu de les dades proporcionades no és especialment detallat per a algunes magnituds dels estats comptables de les empreses; fins i tot per a algunes magnituds les dades són incompletes en un nombre significatiu d'empreses. Tanmateix, l'elevat nombre d'empreses que incorpora la base de dades (virtualment totes les empreses espanyoles) permet cobrir informació sobre grans, mitjanes i petites empreses a tot l'Estat espanyol. Els continguts informatius de la base de dades que seran rellevants per a la nostra anàlisi són fonamentalment quatre: (i) els estats financers, (ii) la informació de les activitats a les quals es dedica l'empresa, (iii) la relació d'administradors de les empreses, com també el càrrec que ocupen, i, finalment (iv), les relacions de propietat, tant dels accionistes de l'empresa com de les societats participades per una empresa.

Els estats financers, amb els balanços i els comptes de resultats, ens proporcionen informació sobre la mida de les empreses analitzades i ens ofereixen una aproximació a la seva estructura de capital. També es poden comparar certes proporcions d'endeutament i de rendibilitat entre empreses.

La informació sobre l'activitat a la qual es dedica cada empresa ens la proporciona principalment el codi CNAE que li és assignat. Els codis CNAE (sigla de "classificació nacional d'activitats econòmiques") són una classificació d'indústries per sectors d'activitat econòmica en la Unió Europea, que va néixer el 1970 i que ha sofert diverses modificacions durant els anys noranta en el si d'Eurostat, l'òrgan que coordina la informació estadística a la Unió Europea.

Finalment, les relacions de participació recullen les proporcions dels accionistes en el capital de les empreses, amb la determinació de qui és l'accionista últim. Aquesta informació no està disponible per a totes les empreses incloses en la base de dades. Una altra dada rellevant és l'estructura de les empreses que controlen altres empreses subsidiàries, amb informació del percentatge de participació sobre les empreses filials. Aquesta informació és especialment útil per configurar grups empresarials i aclarir les relacions entre empreses i els vincles entre els seus administradors.

A partir de les dades personals dels socis d'ABEF i de les famílies de les Illes Balears pertanyents a l'IEF, s'utilitza la base de dades SABI per elaborar els diferents grups empresarials de les Balears. El punt de partida ha estat el concepte que una empresa pertany al grup familiar si es troba sota el control de la família. Per elaborar els grups empresarials, aquest concepte de control o d'incidència en el control de les societats s'ha materialitzat en els paràmetres següents: (i) en una primera iteració s'han inclòs en el grup familiar les empreses en les quals el membre soci de les associacions esmentades figura com a conseller amb propietat significativa en les empreses; (ii) posteriorment, s'han inclòs com a empreses del grup aquelles en les quals els seus familiars directes també figuren com a consellers; (iii) a més, s'inclouen les societats participades amb almenys un quart del capital per les empreses anteriors; (iv) amb la col·laboració de la direcció de l'ABEF, s'han corregit, cas per cas, els possibles errors comesos en les assignacions d'empreses a cada grup familiar fetes de manera automàtica seguint el procediment descrit en els passos (i) a (iii).

Finalment, s'apliquen diversos controls en les dades per assegurar que les empreses analitzades tenen activitat econòmica real. Eliminam de la nostra mostra les empreses en procés de liquidació, aquelles per a les quals no hi ha dades d'ingressos i de volum d'actiu per a l'exercici de 2006 o 2007, que són els últims períodes publicats en la base de dades, o bé les que en alguna d'aquestes dues magnituds no assoleixin els 60.000 €. El nombre d'empreses resultant, després d'utilitzar els criteris de selecció que acabam de comentar, és de 699, les quals formen 57 grups familiars.

El contingut de la taula I detalla la generació que actualment gestiona els 57 grups familiars inclosos en la mostra. És destacable la proporció de grups sota control de la segona i tercera generació, que clarament entra en la definició d'empresa familiar. Pel que fa als grups que estan sota la classificació de primera generació, cal remarcar que en tots els casos hi ha membres de la segona generació involucrats en la gestió de l'empresa, tot i que no es poden classificar com de segona generació en la mesura que són encara els fundadors els qui dirigeixen les empreses.

Taula I. Grups familiars i generació que els gestiona

Generació	Nombre de grups familiars	Percentatge
1	9	15,80
2	34	59,70
3	12	21,00
4	2	3,50
Total	57	100,00

Assegurats que es tracta d'empreses familiars que s'ajusten a la nostra definició, més difícil es fa delimitar regionalment la seva activitat. Efectivament es tracta de societats que són propietat i estan gestionades per famílies residents a les Illes Balears, però no necessàriament l'activitat econòmica que desenvolupen es duu a terme en aquesta regió. Dues són les situacions que s'escapen a aquesta regionalització: (i) societats que tenen seu a les Illes Balears i una part significativa de l'activitat de les quals està fora. Un exemple pot ser l'activitat de gestió

hotelera a la resta d'Espanya o del món amb una societat domiciliada a Mallorca; (ii) societats controlades, i propietat de famílies associades residents a les Illes Balears, que tenen la seu social fora de les Illes Balears, a la resta d'Espanya o són estrangeres. En qualsevol dels dos casos és inqüestionable que és la família empresària la que exerceix el control dels recursos i es fa des de una seu centralitzada a les Balears. Analíticament és fàcil assignar l'activitat a la regió on està enregistrada la societat (seu social).

Taula II. Distribució de l'activitat per seus de les societats

	Nombre d'empreses		Ingressos (milers €)		Actiu total (milers €)	
Balear	513,00	73,40%	10.395.075,00	72,70%	10.400.000,00	54,90%
No balear	186,00	26,60%	3.903.037,00	27,30%	8.547.888,00	45,10%
Total	699,00		14.298.112,00		18.947.888,00	

La taula II reflecteix que, dels grups analitzats, tres quartes parts de les societats estan domiciliades a les Illes Balears i generen un percentatge d'ingressos del mateix ordre. Certament la influència en l'activitat econòmica va més enllà de les fronteres regionals, i fins i tot estatals, tot i que les dades de les societats domiciliades a l'estranger no estan disponibles.

Aquestes 699 empreses han estat seleccionades per la característica de control familiar i, per tant, no pretenen

ser representatives de l'estructura productiva de les Illes Balears. La taula III recull el fet que la distribució del valor afegit en la mostra d'empreses familiars associades està més escorçada en l'activitat del sector de serveis. Si ens fixam només en el nombre d'empreses amb seu social a les Illes Balears, l'ajustament és més semblant a la distribució del PIB regional (dades de l'Institut Nacional d'Estadística corresponents a l'any 2007).

Taula III. Distribució per sectors d'activitat comparada amb l'economia de les Illes Balears

Panell A	Milers €			Proporció		
	PIB regional	Valor afegit	Ingressos	PIB regional	Valor afegit	Ingressos
S. primari	259.446	8.523	929	1,00%	0,20%	0,00%
Indústria	1.227.758	76.100	9.549	4,70%	1,90%	0,10%
Energia	465.493	334	245.117	1,80%	0,00%	1,70%
Construcció	2.573.989	82.994	356.479	9,90%	2,00%	2,50%
Serveis	18.831.990	3.903.886	13.600.000	72,30%	95,90%	95,70%
Total	26.051.440	4.071.837	14.212.074	100,00%	100,00%	100,00%
Panell B	Empreses familiars per seu d'activitat					
	Balears	Espanya	Balears	Espanya		
S. primari	3	1	0,60%	0,50%		
Indústria	39	8	7,60%	4,30%		
Energia	3	1	0,60%	0,50%		
Construcció	31	4	6,00%	2,20%		
Serveis	437	172	85,20%	92,50%		
Total	513	186	100,00%	100,00%		

Es tracta, com es desprèn de les dades agregades, d'una mostra d'empreses prou rellevant en termes relatius en relació amb les macromagnituds. No és comparable el volum d'ingressos amb el PIB, tot i que és una comparació que es fa freqüentment. Una magnitud homogènia, més acurada en la comparació, és el valor afegit brut aportat per aquestes empreses, que suposa prop del 16%. En qualsevol cas, les aproximacions a la importància relativa de les empreses familiars en una economia queden paleses amb aquestes dades, que inclouen petites empreses i també grans corporacions sota control familiar.

Els grups d'empreses familiars

El criteri del control d'una família permet determinar com s'organitzen per al control de les societats, si tenen estructures societàries complexes, si concentren tota l'activitat en unes poques empreses o no, si diversifiquen sectorialment o si el fet que hagin passat més o menys anys des de la creació per part del fundador es reflecteix en una estructura més complexa.

Es pot afirmar que el grau de diversificació sectorial és remarcable en una quarta part de les 57 famílies empresàries analitzades. Un índex de Herfindahl és la suma al quadrat del pes que té cada activitat sectorial en el total d'empreses d'un grup familiar (encara que es faci mitjançant múltiples empreses del mateix sector). Aquest índex pren un valor proper a zero si moltes empreses, poc rellevants en el total de l'activitat, es reparteixen les activitats i aquestes pertanyen a sectors diferents. Si el grup empresarial només actua en un únic sector, l'índex de concentració del Herfindahl serà igual a 1. El valor de la mitjana de l'índex de Herfindahl per la mostra dels 57 grups és de 0,88, la qual cosa mostra nivells elevats de concentració en un dels grans sectors industrials definits. El valor de la mediana és 1, i el valor mitjà s'aconsegueix en el percentil 75, la qual cosa indica que prop de tres quartes parts dels grups empresarials no tenen diversificació en l'àmbit dels grans sectors en les activitats de les seves empreses. Una forma complementària de mostrar aquesta informació la trobam en la taula IV, en què es descriu, dels 57 grups familiars, quants tenen activitat en un, dos, tres i quatre grans sectors d'activitat diferents i una mesura de la seva dimensió

Taula IV. Diversificació sectorial en els grups familiars balears associats

Número de sectors	Número de grups familiars	Mitjana d'Ingressos (milers €)
1	26	174.896
2	25	848.000
3	4	3.375.000
4	2	21.400.000

Certament, hi ha una relació que indica que són els grups familiars més grans els que més s'han diversificat, probablement com a conseqüència de l'expansió que han tingut al llarg del temps.

intuïtiva, com a conseqüència del pas del temps, de l'experiència acumulada per diverses generacions, cal contrastar-la perquè tengui plena validesa. Amb les dades disponibles és possible esbrinar la data de fundació de les societats i, així, un cop agrupades per cadascun dels grups familiars, detectar, encara que de manera imprecisa, la relació entre la generació que gestiona l'empresa i l'edat mitjana de les empreses.

La dimensió temporal

L'afirmació anterior que els grups empresarials més diversificats es poden explicar, encara que de manera

Taula V. Distribució per sectors d'activitat i antiguitat de les empreses

Edat de l'empresa més antiga del grup								
	Generació				# de sectors d'activitat diferents			
	1	2	3	4	1	2	3	4
de 10 a 25 anys	1	4	1	0	5	1	0	0
de 25 a 50 anys	8	24	10	0	20	20	2	0
més de 50 anys	0	6	1	2	1	4	2	2
Mitjana d'edat ponderada per volum d'ingressos								
menys de 5 anys	1	1	1	0	2	1	0	0
de 5 a 10 anys	0	1	0	0	1	0	0	0
de 10 a 25 anys	5	16	3	0	12	10	1	1
de 25 a 50 anys	3	16	7	1	10	13	3	1
més de 50 anys	0	0	1	1	1	1	0	0
total	9	34	12	2	26	25	4	2

Els resultats de la taula V mostren en el panell de les generacions que hi ha relació entre edat de les empreses i la generació que gestiona el grup familiar. Cal tenir en compte que la edat de l'empresa més antiga és una mesura imperfecta ja que no ens dóna una estructura del grup. La mitjana d'edat ponderada per volum d'ingressos té en compte el nombre d'empreses del grup i si la seva activitat està concentrada en les més consolidades o en les noves empreses.

La relació més important de la taula V és la que fa referència al fet que són els grups empresarials familiars més assentats, amb una mitjana d'edat de les seves empreses més elevada, els que diversifiquen més. Aquesta característica s'explica per la mateixa dinàmica que permet la incorporació de nous membres de la família i, alhora, obre noves oportunitats de negoci, no necessàriament en la línia originada pel fundador.

Consideracions finals

Aquest petit estudi és una reflexió del paper de l'empresa familiar entesa d'una manera actual: es tracta d'organitzacions que giren al voltant de la família, que tenen, a més de la propietat, el control i la gestió dels negocis i, sobretot, una voluntat de permanència al llarg del temps. Aquesta visió ens permet entendre el paper rellevant que tenen en el nostre entorn, la diversitat de fórmules que adopten i les múltiples configuracions com a grup que permeten. Els grups empresarials balears associats a l'ABEF i al IEF són, per definició, de control familiar i tenen una significativa importància relativa en l'economia balear, també amb activitat a la resta d'Espanya i del món. Alguns d'aquests grups, els que tenen més durada en el temps, han assolit nivells de diversificació sectorial prou importants i en alguns casos el control està sota la tercera i fins i tot la quarta generació.

Aquest objectiu de permanència en el temps pot considerar-se un dels majors actius per a aquest tipus d'empreses a l'hora d'aportar estabilitat en una economia, i especialment en temps de crisi.

Índex de taules i gràfics

Índex de taules

- Taula 1. Perspectives de l'economia Balear.
- Taula 2. Indicadors internacionals.
- Taula 3. Previsions internacionals per al 2009.
- Taula 4. Previsions macroeconòmiques de l'economia espanyola.
- Taula 5. Evolució de l'economia espanyola.
- Taula 6. Evolució de l'economia balear
- Taula 7. Creixement del VAB de l'agricultura, ramaderia i pesca
- Taula 8. Afiliació a la SS a l'agricultura
- Taula 9. Indicadors de l'agricultura
- Taula 10. Indicadors de la producció agrària ecològica
- Taula 11. Indicadors de la ramaderia
- Taula 12. Afiliació a la SS al sector pesquer
- Taula 13. Indicadors de producció pesquera
- Taula 14. Creixement del VAB de la indústria i energia
- Taula 15. Indicadors de la indústria i l'energia
- Taula 16. Principals béns industrials exportats des de les Illes Balears
- Taula 17. Creixement del VAB de la construcció
- Taula 18. Indicadors de la construcció
- Taula 19. Indicadors avançats de la construcció
- Taula 20. Creixement del VAB del sector dels serveis
- Taula 21. Indicadors dels serveis
- Taula 22. Indicadors del comerç
- Taula 23. Establiments turístics Illes Balears
- Taula 24. Hotels i Apartaments a les Illes
- Taula 25. Turistes estrangers, comparació amb altres destinacions
- Taula 26. Afiliats a la Seguretat Social
- Taula 27. Passatgers arribats via aèria segons origen del vol.
- Taula 28. Passatgers arribats via marítima.
- Taula 29. Transport de mercaderies. Tones embarcades i desembarcades.
- Taula 30. Indicadors d'intermediació financera
- Taula 31. Indicadors dels serveis empresarials i immobiliaris
- Taula 32. Ocupats altres serveis
- Taula 33. Indicadors del mercat laboral
- Taula 34. Cost i jornada laboral
- Taula 35. Variació interanual de l'Índex de preus de consum
- Taula 36. Indicadors de consum
- Taula 37. Consum dels residents a l'estranger
- Taula 38. Indicadors d'inversió.

Índex de gràfics

- Gràfic 1. Evolució del PIB de Estats Units, Japó i Zona Euro (variació interanual).
- Gràfic 2. Evolució del preu del petroli en dòlars i euros.
- Gràfic 3. Evolució del tipus de canvi de l'euro
- Gràfic 4. Evolució del PIB d'Alemanya, Regne Unit i Zona Euro (Variació interanual).
- Gràfic 5. Variació del VAB de les Illes Balears per sectors.
- Gràfic 6. Energia elèctrica mensual demandada a les Illes Balears.
- Gràfic 7. Pernotacions, Viatgers i Estada mitjana a hotels.
- Gràfic 8. Variació interanual dels Preus i Ingressos hotelers.
- Gràfic 9. IPC Balears, hotels i restaurants i IHPC zona Euro.
- Gràfic 10. Passatgers arribats per via aèria segons origen del vol. Cicle-tendència.
- Gràfic 11. Passatgers arribats per via aèria per illes, cicle-tendència
- Gràfic 12. Evolució dels tipus d'interès i hipoteques
- Gràfic 13. Afiliació mitjana a la Seguretat Social a les Illes Balears
- Gràfic 14. Incrementos salarials i inflació a les Illes Balears
- Gràfic 15. Variació interanual de l'Índex de preus de consum.
- Gràfic 16. Variació interanual d'indicadors d'empreses a les Illes Balears
- Gràfic 17. Evolució de les reserves hídriques a les Illes Balears
- Gràfic 18. Mitjanes mensuals de partícules en suspensió a les Illes Balears
- Gràfic 19. Taxes de variació dels viatgers d'autobús a les Illes Balears 2005-2008
- Gràfic 20. Distribució modal del transport col·lectiu a Mallorca 2004-2008
- Gràfic 21. Distribució de residus a Mallorca 2008 (Tones)
- Gràfic 22. Distribució de residus a Menorca 2008 (Tones)
- Gràfic 23. Distribució de residus a Pitiüses 2008 (Tones)
- Gràfic 24. Expedients tramitats al Registre de Petits Productors de Residus Peril·losos de les Illes Balears.

Notes i abreviatures. Agraïments

Notes i abreviatures

Notes:

Els percentatges de variació es refereixen a la diferència entre el període esmentat d'enguany i el mateix període de l'any passat, excepte quan es diu expressament una altra cosa. Degut a la segona revisió de la Classificació Nacional d'activitats algunes dades no són comparables en termes interanuals.

La Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació no es responsabilitza de les opinions expressades en el monogràfic de la secció IV, les quals corresponen als autors.

Abreviatures:

$T_{t,k}^t$ (%): Variació interanual de la component tendència-cicle calculat segons el programa Tramo-Seats.

n. d. No disponible.

AP: Administració Pública.

ISFLSL: Institucions sense finalitat de lucre al servei de les Illes

MUFACE: Mutualitat general de funcionaris.

ISFAS: Institut Social de les Forces Armades

DGE: Direcció General d'Economia.

Agraïments

AENA – Aeroport d'Eivissa.

AENA – Aeroport de Maó.

AENA – Aeroport de Palma.

APB: Autoritat Portuària de les Balears. Ministeri de Foment.

ANFAC: Asociación Española de Fabricantes de Automòviles y Camiones Ports de Balears.

COAIB: Col·legi Oficial d'Arquitectes de Balears.

CITTIB-INESTUR, Conselleria de Turisme.

CLH: Compañía Logística de Hidrocarburos. Palma. Conselleria d'Agricultura i pesca.

Consorti de Residus Urbans i Energia. Consell de Menorca

Departament de medi ambient. Consell d'Eivissa

Direcció General d'Aviació Civil, Ministeri de Foment.

DGT: Direcció General de Trànsit, Ministeri d'Interior.

Direcció Insular de Residus, Consell de Mallorca

EMT: Empresa Municipal de Transports

Euro6000

Gesa-Endesa.

INE: Institut Nacional d'Estadística.

Oficemen: Agrupación de Fabricantes de Cemento de Espanya.

REE: Red Eléctrica de España

Servired

Sistema 4B

SOIB: Servei d'Ocupació de les Illes Balears, Conselleria de Treball i Formació

TGSS: Tesoreria General de la Seguritat Social.

Altres Fonts emprades

BCE: Banc Central Europeu.

BE: Banc de Espanya.

Consell Superior de Cambres de Comerç d'Espanya.

Comissió Europea

Direcció General de Qualitat ambiental. Conselleria de Medi Ambient

Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient

EBF: European Banking Federation

EUROSTAT.

FMI: Fons Monetari Internacional.

IET: Institut d'Estudis Turístics.

Mercapalma: Mercados Centrales de Abastecimiento de Palma de Mallorca, S.A

Ministeri d'Economia i Hisenda.

Ministeri de Foment.

Ministeri de Indústria, Turisme i Comerç.

Ministeri de Treball i Immigració.

Ministeri de l'Habitatge.

Ministeri de Medi Ambient i Medi rural i Marino

Servei estadístic nacional de Malta.

Servei estadístic nacional del Marroc.

Institut Nacional d'Estadística de Portugal.

Servei estadístic Nacional de Tunísia,

Servei estadístic Nacional de Turquia.

Servei estadístic Nacional de Xipre.

Sociedad de Tasación, S.A.

TINSA.

Persones

Antoni M. Grau Jofre (Direcció General de Pesca)

Govern de les Illes Balears

Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació
Direcció General d'Economia